

”Kaikki tuntuu todella tyyneltä verrattuna siihen”.
Vihreitä kokemuksia kansanedustajuudesta

Alvar Oskari Aalto-Setälä
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Maisterintutkielma
Kesäkuu 2022

Tiivistelmä

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Poliittinen historia

Tekijä: Alvar Aalto-Setälä

Työn nimi: "Kaikki tuntuu todella tyneltä verrattuna siihen". Vihreitä kokemuksia kansanedustajuudesta

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Kesäkuu 2022

Sivumäärä: 98

Avainsanat: kansanedustajat, vihreät, kokemustieto

Ohjaaja tai ohjaajat: Juhana Aunesluoma

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Miltä tuntuu olla kansanedustaja? Tässä maisterintutkielmassa syvennyttään kansanedustajuuden kokemuksellisen puolen tutkimukseen. Kokemuksellinen näkökulma kansanedustajuuteen on kiinnostava, sillä työn julkisuuden määrä ja laatu, olennaiset sosiaaliset suhteet, työtä säätelevä toimintakulttuuri ja työtavat poikkeavat mistä vain muusta työstä.

Tarkastelun kohteena ovat vihreiden kansanedustajien kokemukset. Vihreiden kokemuksia tutkimalla etsitään vihreän kansanedustajakokemuksen ominaispiirteitä, mutta myös pohditaan kansanedustajuuden kokemusta yleisemmin erityisesti vertaamalla löydöksiä aiempaan tutkimukseen, erityisesti Anne Ollilan ja Anna Kontulan tutkimuksiin. Vihreästä kansanedustajakokemuksesta tekevät mielenkiintoisen puolueen poikkeuksellinen syntytausta ja alkuperäinen halu myllätä eduskunnan käytänteitä uusiksi, kuten jättämällä noudattamatta senioriteettiperiaatetta tai pukukoodia. Uudenlainen puolue myös toi Arkadianmäelle edustajia uudentlaisista taustoista, kuten ennen näkemättömiä vähemmistöjä, joiden kokemuksiin perehdytään.

Tässä tutkielmassa kokemusta tutkitaan lähdeaineistona Eduskunnan muistitietoarkiston vihreiden kansanedustajien haastattelut, tutkielmaa varten tehdyt muistitietohaastattelut ja täydentävänä lähteenä kokemuksellisesti kiinnostavat elämäkerrat. Menetelmänä

hyödynnetään ymmärtävää muistitietotutkimusta ja keskeisin tutkimuskysymys on, että miten vihreät kansanedustajat työnsä kokivat. Kokemuksia eritellään kolmen kategorian alle: identiteetin, sosiaalisten suhteiden ja toimintakulttuurin. Identiteettiin liittyvässä luvussa käsitellään kaikkia edustajan itseensä liittyviä luonnehdintoja ja kokemuksia kansanedustajuudesta, sosiaalisten suhteiden luvussa eritellään keskeisimpiä sosiaalisia kokemuksia eduskunnasta ja toimintakulttuuria käsittelevässä luvussa käsitellään edustajan kokemusta hallitus- ja oppositiotyöskentelystä, julkisuudesta ja vihreistä poikkeuksista totuttuihin toimintatapoihin.

Identiteettiin liittyvissä kokemuksissa vihreillä korostuivat kokemukset erilaisuudesta. Aineistossa erilaisuutta muihin ja erityisesti muiden puolueiden kansanedustajiin peilattiin esimerkiksi poikkeavan taustan, ajattelutavan, työmotivaation, akateemisuuden ja rahattomuuden kautta. Erilaisuutta vihreiden eduskuntaryhmän sisälläkin koettiin ja se linkittyi usein itsensä asemoimiseen suhteessa alkuvihreään vaihtoehtokulttuuriin.

Sosiaalisissa kokemuksissa korostuivat vihreiden eduskuntaryhmien sisäiset monipuoliset kokemukset aina tiukoista riidoista suuriin ystävyyksiin. Jokainen kausi oli korostetun erilainen, mutta useimmiten ryhmän ollessa kiireinen esimerkiksi hallituksessa oli riitoja vähemmän, rauhallisina aikoina enemmän. Parhaimmat ystävät ja pahimmat vihamiehet löydettiin yleensä muista puolueista erityisesti tiiviin valiokuntatyön kautta. Eduskunnan puhemiehen merkitys kansanedustajakokemukseen olennaisesti vaikuttavana vaikuttajana korostui. Työn ja perheen yhdistäminen koettiin usein hankalaksi.

Toimintakulttuurikokemuksissa hallituskansanedustajuus koettiin usein mielekkäänä, oppositiossa olo epäkiinnostavana. Julkisuus koettiin usein epäreiluksi ja kohut ylimitoitetuiksi ja jopa turvallisuusuhkiksi. Vihreä käytäntö senioriteettiperiaatteen puuttumisesta koettiin yleisesti toimivaksi erityisesti ensimmäisen kauden kansanedustajien kiinnostavan kansanedustajakokemuksen takaajana. Pukeutumisen suhteen kokemusta määrittivät kuuluisat skandaalit, joista moni halusi erottautua.

Kansanedustajakokemukseen linkittyi monella vahva tunne väärinymmärretyksi tulemisesta. Median koettiin katsovan kansanedustajia yksipuolisesti, vaikka edustajat eivät usein itse kokeneetkaan työnsä pelkistyvän esimerkiksi valtapeleiksi.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Muistitietotutkimus avaimena kokemuksen ymmärtämiseen	2
1.2 Aikaisempi tutkimus kansanedustajuuskokemuksesta.....	4
1.3 Tutkimuksen merkitys: Kokemuksen kolme tasoa	7
1.3.1 Kansanedustajakokemuksen merkitys yleisellä tasolla.....	7
1.3.2 Vihreän kansanedustajakokemuksen tutkimisen merkitys.....	8
1.4 Ensisijainen tutkimusaineisto.....	11
1.5 Menetelmä, tutkimuskysymykset ja aineiston analyysi	13
1.6 Haastattelurungot ja haastattelijat	14
2 Minä suhteessa itseeni: kansanedustajan identiteetti ja henkinen kokemus	17
2.1 Kokemus erilaisuudesta – vihreän kansanedustajaidentiteetin ominaispiirteitä	20
2.1.1 Erilainen vähemmistö	20
2.1.2 Erilainen ajattelijat	25
2.1.3 Erilainen työmyyrä.....	28
2.1.4 Erilainen ehdokas ja kampanjoija	33
2.1.5 Erilainen kansalainen – kansanedustajan roolin omaksuminen	34
2.2 Aiemman elämän merkitys kansanedustajaidentiteetille	37
2.2.1 Tutkija eduskunnassakin	37
2.2.2 Työhistorian vaikutus.....	39
2.3 Vihreiden sisäiset identiteetilliset jakolinjat – alkuvihreät aktivistit ja heistä erottautumisen paine	40

2.3.1 Helsinki ja muu Suomi.....	45
2.3.2 Kokemus helsinkiläisten vallasta maaseudulta käsin.....	46
2.3.3 Helsinkiläisten suhde jakolinjaan.....	47
2.4 Identiteetin kokemuksellinen merkitys	48
3. Minä suhteessa muihin – kansanedustajan sosiaaliset kokemukset.....	50
3.1 Eduskuntaryhmä sosiaalisena kokemuksena.....	51
3.2 Suhteet muiden puolueiden edustajiin	60
3.2.1 Valiokunnan puheenjohtajat ja matkojen merkitys.....	63
3.3 Kansanedustajan sosiaalinen kokemus istuntosalista – vieruskaverisuhde	65
3.4 Kansanedustajan suhde puhemieheen	66
3.5. Kansanedustaja ja perhe	70
4 Minä suhteessa instituutioon	74
4.1 Oppositiokansanedustajan turhauttavat kokemukset	74
4.2 Hallituskokemus – kiirettä ja vaikutusvaltaa	77
4.3 Kokemukset julkisuudesta	77
4.3.1 Vihreät ja uudenlainen julkisuus – blogistien puolue	78
4.3.2 Kohut – kokemukset massiivisesta negatiivisesta julkisuudesta	80
4.3.3 Kokemukset väärinymmärtämisestä ja mediakritiikki.....	83
4.4. Kokemukset toimintakulttuurin haastamisesta	85
4.4.1 Senioriteettiperiaate ja sen puuttuminen	86
4.4.2 Pukeutuminen.....	88
4.4.3 Muita haastamisen tapoja.....	93

4.5 Toimintakulttuuri ja kansanedustajakokemus.....	95
5 Yhteenveto	97
Lähteet.....	99
Kirjallisuus.....	101

1 Johdanto

”Kun tapana oli aina, että mä käyn suihkussa aamuin illoin, niin mä en aina kun mä olin suihkussa - - tiennyt, että oonko mä menossa töihin vai oonko mä menossa nukkumaan. Mä olin niin siinä työssä ympäri vuorokauden, että tän suihkun jälkeen, meenks mä nukkuu vai oonks mä menossa töihin.”¹

Äskeinen muisto Hannele Luukkaiselta johdattaa tämän maisterintutkielman aiheeseen: kansanedustajuuden kokemiseen. Luukkainen oli 1990-luvun alun laman aikoina tärkeissä valiokunnissa, ja työasiat pyörivät mielessä yötä päivää, niin paljon, että ilta ja aamu menivät joskus päässä sekaisin.

Kansanedustajuuden kokemusta lähestytään tässä tutkielmassa monesta suunnasta. Miltä kansanedustajuus yksilötasolta tuntui, miten työn mielekkyys ja kuormittavuus koettiin, millaiset sosiaaliset suhteet vaikuttivat kokemukseen kaikkein eniten, miten erottautuminen koettiin. Tämä ei ole siis tutkimus kansanedustajasta merkittävänä demokraattisena vallankäyttäjänä, vaan juuri tuon ja monen muun roolin kokijana.

Lähdeaineistona käytetään vihreiden kansanedustajien muistitietohaastatteluita ja elämäkertoja. Rajaus vihreisiin tarjoaa kiinnostavia, juuri vihreitä koskettavia, kansanedustajuuskokemuksia, mutta se ei ole ainoa tutkittava taso. Kokemusten analysoinnissa käsittelyssä on kolme tasoa: jokaisen henkilökohtainen kokemus, vihreän kansanedustajan kokemus ja laajempi kansanedustajuuskokemus. Vihreiden kokemusten tutkiminen auttaa ymmärtämään juuri vihreiden kokemuksiin liittyviä erityispiirteitä, kuten kokemuksia erottautumisesta ja vanhaan järjestelmään uudentulokohdista sopeutumisesta, mutta mukana on silti myös yleisempi taso johtuen kokemusten luonteesta. Esimerkiksi hankaluudet työn ja perhe-elämän yhdistämisessä ja oppositiokansanedustajuuteen sopeutumisen vaikeus ovat yleisiä puoluerajojen ylittävällä tavalla, kuten aikaisempi tutkimus todistaa. Kiinnostavaa vertailukohtaa antavaa aiempaa tutkimusta ovat erityisesti Anna Kontulan ja Anne Ollilan tutkimukset. Kokemusten henkilökohtaisuuden korostamisen vuoksi tutkielmassa käytetään enimmäkseen suoria sitaatteja eri edustajien kokemuksista: jokainen edustaja hahmottaa

¹ Hannele Luukkaisen haastattelu 14.4.2022. Kirjoittajan hallussa.

kansanedustaja-aikaansa omista lähtökohdistaan ja omalla tavallaan. Tämä taso on olennainen, eikä sitä ole tarvetta piilottaa ja siten kokemuksia liaksi yleistää.

Lähdeaineistona käytetään vihreiden kansanedustajien muistitietohaastatteluita ja niitä täydennetään kokemuksellisesti kiinnostavilla elämäkertoilla. Vihreät on valittu tutkimuskohteeksi muutamasta eri syystä. Yhtenä keskeisenä syynä ovat kokemukset erilaisuudesta ja toiseudesta. Moni vihreä kansanedustaja on tullut Arkadianmäelle poikkeuksellisesta taustasta ja rikkonut jonkun kansanedustajien lasikaton olemalla ensimmäinen jossakin edustuksellisessa asiassa. Vihreällä puolueella on ollut myös julkistettu tahto laittaa eduskunnan käytänteitä uusiksi tai ainakin haastaa niitä erottuen siten totutusta. Erottautumisen kokemuksen tutkimukseen vihreät sopivat siis erityisen hyvin, vaikka teemaa voisi tutkia myös monen muun puolueen edustajien kokemusten kautta. Vaikka rajaus onkin vihreissä, niin vihreiden kokemukset kertovat paljon myös kansanedustajakokemuksesta ylipäättään työtapoineen, haasteineen ja ominaispiirteineen.

Kokemusta on mielekästä lähestyä sille soveltuvalla lähdeaineistolla, jollaiseksi olen valinnut eduskunnan muistitietoarkiston laajat ja kattavat muistitietohaastattelut, tätä tutkielmaa varten tehdyt muistitietohaastattelut ja kokemuksellisesti kiinnostavat elämäkerrat. Muistitietotutkimus tutkimusmenetelmänä on luotu juuri kokemuksen kaltaisten ilmiöiden parempaan ymmärtämiseen ja se tarjoaakin tutkimukseen hienovaraiset työkalut.

Tässä johdannossa syvennyttään ensiksi muistitietotutkimukseen kokemuksen tutkimukseen soveltuvana menetelmänä. Sen jälkeen omissa alaluvuissaan perehdyttään relevanttiin aiempaan tutkimukseen, henkilökohtaisen, vihreän ja yleisen kansanedustajakokemuksen ominaispiirteisiin, ensisijaiseen tutkimusaineistoon ja lopuksi tarkemmin menetelmään, tutkimuskysymyksiin ja analyysiin.

1.1 Muistitietotutkimus avaimena kokemuksen ymmärtämiseen

Tässä tutkielmassa yritetään lähestyä tutkimuksellisesti haastavaa ilmiötä: kokemusta. Ilmiön haastavuutta lisää sen mainittu voimakas henkilökohtaisuus: samassakaan tilanteessa olleita, kuten vaikka yhtä aikaa eduskunnassa palvelleita, ei kokemuksellisesti välttämättä yhdistä mikään muu kuin se, että he olivat samassa paikassa samaan aikaan,

kuten kokemusta tutkinut antropologi Edward W. Burner asian kiteyttää.² Tämä ei siis sulje pois sitä, etteikö kokemuksissa olisi paljon samankaltaisuuksia ja yhteistä, mutta asettaa tarkkoja rajoituksia yksittäisten kokijoiden tunteiden ja muistojen yleistämisestä. Luonnollinen johtopäätös tästä on siis se, että ymmärtääksemme joidenkin tiettyjen henkilöiden tai ryhmän kokemusta, tarvitsemme juuri näiden henkilöiden haastatteluita tai muuta henkilökohtaisella otteella tuotettua materiaalia. Muistitietohaastattelut ovat juuri tällaiseen tutkimukseen erityisen sopiva lähdeaineisto: haastateltavien omakohtainen kokemus kuuluu siihen perustavanlaatuisella tavalla,³ ne ovat korostetun henkilökohtaisia ja niissä painotetaan varsinaisten faktojen lisäksi esimerkiksi tunteita ja odotuksia, jotka kuuluvat tärkeinä osina kokemuksen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen.⁴

Muistitietotutkimuksen erottaa monista muista historiallisista lähteistä sen erityiset ominaispiirteet, kuten haastattelujen suullinen luonne, tunnetaanhan koko muistitietotutkimus monilla kielillä suullisena historiana. Lynn Abrams listaa teoksessaan *Oral History Theory*⁵ näistä teoreettisista ominaispiirteistä keskeisimpiä, kuten muistitiedon minuuskeskeisyyden, subjektiivisuuden, tarinallisuuden ja performatiivisuuden. Minuuskeskeisyys ja subjektiivisuus tarkoittavat Abramsilla muistitiedon henkilökohtaisuutta, jota hän luonnehtii jopa subjektiivisuuden ylistämiseksi. Haastatteluhetken minuus nähdään henkilön tarinan kulminaatiopisteenä, johon hän vetää taidokkaan haastattelijan kanssa punaista lankaa läpi elämän tapahtumien.⁶ Subjektiivinen ote johtaa siihen, että muistitietohaastattelun avulla saatu tieto ei välttämättä ole objektiivinen totuus tapahtuneesta, vaan korostetun avoimesti juuri haastateltavan henkilökohtainen näkemys. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö saatu tieto pitäisi paikkaansa, se on vain pohjimmalta luonteeltaan hyvin erilaista kuin toisenlaisella lähdeaineistolla saatu tieto, jossa henkilökohtaisia tunteita, asenteita ja ennakkoluuloja ei tarvitse häivyttää, niitä tulisikin tuoda esiin.

² Bruner, Edward M. & Turner, Victor W (1986): *The Anthropology of Experience*, University of Illinois Press, Urbana ja Chicago, 11.

³ Graee, Kristiina, Hietala, Marjatta (1994): *Suullista historiaa – Veteraanikansanedustajat haastateltavina*, Eduskunnan kirjaston tutkimuksia ja selvityksiä 1, Eduskunnan kirjasto, Helsinki, 1.

⁴ Bruner & Turner 1986, 4 – 5.

⁵ Abrams, Lynn (2016): *Oral History Theory*, Routledge, New York.

⁶ Abrams 2016, 33.

Muistelu itsessään on aktiivinen teko ja henkilö myös muistellessaan muuttaa elämänsä anekdooteiksi, tarinoiksi ja kertomuksiksi. Tätä Abrams kutsuu muistitiedon tarinallisuudeksi. Haastattelijan kuuluukin antaa haastateltavan tarinoiden ryhmittää ja johdattaa keskustelua, se kuuluu menetelmän luonteeseen. Tässäkin tutkielmassa korostetusti tuodaan erilaisia kokemuksellisesti kiinnostavia tarinoita esiin, kuten tutkielman aloituksessa ollut Luukkaisen tarina kiireisten työpäivien ja suihkujen loputtomasta oravanpyörästä.

Performatiivisuus taas viittaa siihen, että muisteluhetki ja muistojen tarjoaminen tallennettaviksi on myös esitys, performanssi, ja muisteliija on myös tästä tietoinen esiintyjä. Tämä on korostetun selvää käytetyn aineiston kohdalla, sillä haastateltavat tietävät tulevansa tallennetuiksi nimenomaan tulevaa historiankirjoitusta varten: he siis tarjoavat historiankirjoihin omanlaisensa esityksen itsestään ja urastaan, mikä voi vaikuttaa esiintymistyyliin. Haastatteluissa vaikka ajoittain paistaa se, että haastateltava on jo etukäteen miettinyt kiinnostavia tekstejä, joihin viitata tai asioita, joita haluaa tuoda itse esiin.

Kaikki nämä Abramsin mainitsemat muistitiedon ominaispiirteet tekevät muistitietoaineistosta juuri kokemuksen tutkimiseen oivallisen metodin: henkilökohtaisen tuleekin siis olla keskiössä. Mistä kansanedustaja tarinoi, kertoo myös siitä, että mitä kyseinen edustaja pitää oman kokemuksensa suhteen merkittävänä. Käytetyt elämäkerratkin ovat korostetun subjektiivisia, kuten Satu Hassi elämäkerrassaan tuo esiin: ”Näkemykseni ovat sataprosenttisen subjektiivisia ja puolueellisia, mutta sehän lienee lukijalle sanomattakin selvää”.⁷ Elämäkertoja analysoidaan samoin silmin kuin haastatteluinkin suomalaisen muistitietotutkimuksen perinteiden mukaisesti tarkoittaen siis kirjallistenkin lähteiden käyttöä niin kutsutussa suullisessa historiassa.⁸

1.2 Aikaisempi tutkimus kansanedustajuuskokemuksesta

Kansanedustajan työtä luonnehditaan eduskunnan verkkosivuilla lainsäätäjän, yhteiskunnallisen vaikuttajan, alueellisen edusmiehen ja kansainvälisen toimijan

⁷ Hassi, Satu (2002): *Tukka hattuhyllyllä*, WSOY, Helsinki, 5.

⁸ Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne; Peltonen, Ulla-Maija (2006): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 27.

yhdistelmärooliksi.⁹ Työ on arvovaltainen, raskas ja hyvin julkinen: nämä tekijät vaikuttavat kansanedustajuuskokemukseen ja teemaa on jonkin verran myös tutkittu.

Kiinnostus kansanedustajan itse kertomaa henkilökohtaista tarinaa kohtaan voisi osin selittää koko eduskunnan muistitietoarkiston olemassaoloa. ”Pyrimme tavoittamaan kansanedustajuuden monipuolista *yksilöllistä ainesta*, joka ei jäisi elämään ilman tietoista tallennuspyrkimystä”,¹⁰ todetaan Kristiina Graaen ja Marjatta Hietalan kirjoittamassa eduskunnan kirjaston itse tuottamassa tutkimuskatsauksessa kansanedustajien muistitietohaastatteluihin. Juuri tämä tavoitettu ”yksilöllinen aines” on mielestäni toinen tapa kuvata sitä, että oikeastaan tutkitaan juuri kansanedustajuuden kokemuksellista ulottuvuutta: miltä demokratian rattaissa yksilön tasolla näyttää.

Kansanedustajuuden kokemuksellista puolta valottavasta aikaisemmasta tutkimuksesta Eduskunnan 100-vuotisjuhlasarja ansaitsee erityismaininnan, sillä vuosina 2006 – 2007 julkaistuun 12 osasta koostuvaan kirjasarjaan sisältyy osa *Kansanedustajan työ ja arki*¹¹, joka nimensä mukaisesti käsittelee muun muassa kansanedustajuuden arkikokemukseen liittyviä asioita. Teos jakaantuu kahteen osaan, Anne Ollilan kirjoittamaan kansanedustajan arkikokemusta käsittelevään osioon ja Eero Paloheimon läpileikkaukseen eduskuntavaaleista ajansaatossa. Tämän tutkielman intresseille erityisesti Ollilan perehtyneisyys arkikokemukseen on tärkeää aiempaa tutkimusta, käyttäähän Ollila eduskunnan muistitietoarkiston haastatteluitakin lähteenään. Ollila valottaa teoksessa muun muassa ensikertalaiskansanedustajien kokemusta,¹² joka on myös yhtenä tämän tutkielman mielenkiinnonkohteena senioriteettiperiaatteen puutumisen vuoksi, kuten myös puhemiehen käytöstä kaitseva rooli,¹³ ja valiokuntatyön erityiset lainalaisuudet.¹⁴ Tämä teos tarjoaa siis vihreitä laajempaa, yleistä kontekstia kansanedustajuuden kokemukseen ja sen tutkimukseen. Ollilan tapaa analysoida esimerkiksi kansanedustajien identiteettityyppejä ja puhemiehen asemaa verrataan käytettyyn aineistoon. Ollila kertoo oman tutkimuksensa lähdeaineiston ulottuvan jo 1940-luvulta aina 2000-luvun alkuun, mikä on syytä muistaa aineistojen löydöksiä

⁹ Kansanedustajat, eduskunnan verkkosivu, <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/default.aspx>, viitattu 10.6.2022.

¹⁰ Graae & Hietala 1994, kursiivi lisätty.

¹¹ Ollila, Anne & Paloheimo, Heikki (2007): *Kansanedustajan työ ja arki*, Suomen eduskunta 100 vuotta 5, Edita, Helsinki.

¹² Ollila 2007, 33.

¹³ Ollila 2007, 62.

¹⁴ Ollila 2007, 51 – 60.

vertaillessa. Oman tutkimukseni aikaikkuna on vuodesta 1983 2010-luvun alkupuoliskolle ja monet asiat, kuten jotkut eduskunnan käytännöt, mediaympäristön toiminta ja olennaiset henkilötkin eroavat näissä kahdessa aikaikkunassa. Samankaltaisuuksia on kuitenkin enemmän kuin eroavaisuuksia ja Ollilan analyysi tarjoaa ainutlaatuista vertailukohtaa suhteellisen vähän tutkitusta kansanedustajakokemuksen kentästä.

Maininnan arvoista, juuri kokemukseen linkittyvää kansanedustajuustutkimusta on tehnyt myös kansanedustaja ja tutkimustyötä tehnyt sosiologi Anna Kontula. Kontula julkaisi vuonna 2018 teoksen *Eduskunta. Ystäviä ja vihamiehiä*¹⁵, jota Kontula kuvaa osallistuvaan havainnointiin ja teemahaastatteluihin pohjaavaksi etnografiaksi ja jossa hän haastattelee nimettömästi aikalaiskollegoitaan kansanedustajuuden yksilökokemukseen linkittyvistä teemoista. Keskeisiä teemoja Kontulalla ovat esimerkiksi eduskunnan sisäiset hierarkiat sekä työn voimakas jakautuminen julkiseen ja julkisuuden ulkopuoliseen puoleen. Kokemuksen tutkimuksen näkökulmasta Kontulan ajatus edustajan työstä suurilta osin tasapainotteluna jatkuvan konfliktin ja konsensuksen tarpeiden ristitulesta on erityisen kiinnostava. Kontulan ajatusta kansanedustajan eri poliittisen pääoman tyypeistä, rahasta, tiedosta, ajasta, verkostoista ja tyylistä pohditaan laajasti osana kokemusten analysointia. Kontulan kehikko tarjoaa kiinnostavan vertailukohdan moneen teemakokonaisuuteen, kuten kokemukseen ajan puutteesta, tietotaidon arvostamatta jättämisestä ja verkostojen merkityksestä.

Suoraa aiempaa tutkimusta juuri vihreiden historiaan, rajatuilta osin myös heidän kansanedustajuudelliseen kokemushistoriaansa, tarjoaa Sari Aallon kirjoittama *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*.¹⁶ Teoksessa Aalto kuvaa vihreää liikehdintää erityisesti ennen Arkadianmäelle nousua kattaen laajan kirjon kansalaisjärjestöjä, tapahtumia ja kannanottoja. Teoksessa kuvataan myös vihreiden ensiaskeleita eduskuntaryhmänä, joten teos on Komsin ja Könkkölän kauden osalta myös suoraa aiempaa tutkimusta vihreästä kansanedustajakokemuksesta.

Kansainvälistä kansanedustajuuden kokemuksen tutkimusta on tehnyt britannialainen antropologi Emma Crewe, jonka teosta *The House of Commons: An Anthropology of*

¹⁵ Kontula, Anna (2018): *Eduskunta. Ystäviä ja vihamiehiä*, Into Kustannus, Helsinki.

¹⁶ Aalto, Sari (2018): *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*, Into Kustannus, Helsinki.

MPs at Work¹⁷ käytetään vertailukohtana tiukoin rajoituksin. Suomen ja Iso-Britannian parlamenttien, mediajulkisuuden tai edes kansanedustajien itsensä vertailu on haastavaa monenlaisten eroavaisuuksien vuoksi. Tämän vuoksi Crewen teosta tutkitaan tämä rajoitus koko ajan mielessä pitäen eräänlaisena mahdollisena kansanedustajakokemuksen ymmärtämisen välineenä.

1.3 Tutkimuksen merkitys: Kokemuksen kolme tasoa

Mikä on kansanedustajan kokemukseen perustuvan tutkielman merkitys? Lähestyn kysymystä mainitun kokemuksen kolmen tason kehikon avulla: yleisen kansanedustajakokemuksen, vihreän ja henkilökohtaisen.

1.3.1 Kansanedustajakokemuksen merkitys yleisellä tasolla

Yleisen kansanedustajakokemuksen tasoa tarkastellessa tutkielman merkityksen voisi kiteyttää siihen, että kokemustaso jää valtakunnan politiikkaa tutkittaessa usein piiloon. Vallan tutkimukseen liittyvät valtataistelut ja -pelit ja poliittisten asiakysymysten painottaminen saattavat antaa väärän kuvan kansanedustajan työn todellisesta kokemuksesta, mitä moni lähdeaineiston haastateltava tuokin esiin.¹⁸ Kontulakin kuvaa toivovansa myös kansanedustajakokemusta painottavan kirjansa ”---parantavan myös politiikan tutkimuksen laatua. Vain harvoilla tutkijoilla on kokemusperäistä tietoa eduskunnan toiminnasta, ja tällaisen ymmärryksen puuttuminen näkyy väistämättä kyvyssä tulkita esimerkiksi eduskunnan tuottamaa asiakirja-aineistoa.”¹⁹ Tämäkin tutkielma yrittää osaltaan laajentaa ymmärrystä kansanedustajuuden kokemuksellisesta puolesta.

Julkisuus on muuttunut entistä raadollisemmaksi politikkoja kohtaan mediaympäristön muutoksen vuoksi, minkä mainitsee Ollila jo vuonna 2007 ilmestyneessä tutkimuksessaan.²⁰ Ollilan mainitsemien ilmiöiden, sensaatio- ja henkilökeskeisen politiikan julkisuuden, ei voi ajatella senkään jälkeen vähentyneen, päinvastoin. Eräänlainen huipentuma tällaiselle turhautumiselle oli, kun entinen pääministeri Juha

¹⁷ Crewe, Emma (2015): *The House of Commons: An Anthropology of MPs at Work*, Bloomsbury Academic, Lontoo.

¹⁸ Esimerkiksi Oras Tynkkysen haastattelu 11.3.2022. Tarkemmin mediakritiikkiä käsittelevässä alaluvussa.

¹⁹ Kontula 2018, 154.

²⁰ Ollila 2007, 107.

Sipilä kutsui ministerintehtäviä kansakunnan kusitolpaksi vuonna 2020.²¹ Lisäksi politiikan ja erityisesti julkisuuden kokemuksellista raadollisuutta on tämän tutkielman aineistojen ulkopuolisissakin elämäkerroista usein korostettu.²²

Kansanedustajien viestimän työn raadollisuuden lisääntymisen tarkastelu on mielestäni tärkeää: mikäli kokemus kansanedustajuudesta kääntyy kasvavassa määrin negaation puolelle, niin kynnyksellä ehdolle ja asettaa itsensä alttiiksi koventuneelle yleisölle kasvaa. Demokratian kannalta onkin siis tärkeää, miltä demokratian rattaissa tuntuu, miten rooli koetaan. Tässä tutkielmassa painotetaan myös julkisuuteen ja kohuihin liittyviä kokemuksia olennaisena tasona, vaikka vain osana laajempaa kansanedustajakokemusta. Kokemukset eivät pelkisty kokemuksiin julkisuudesta, vaikka ne ovatkin tärkeä taso.

1.3.2 Vihreän kansanedustajakokemuksen tutkimisen merkitys

Juuri vihreän kansanedustajakokemuksen tutkimisen merkitys on kokemuksilla erilaisuudesta. Kumisaappaissa presidenttiä tapaamaan. Pyörätuolilla Arkadianmäelle. Noustessaan eduskuntaan vuonna 1983 vihreä eduskuntaryhmä oli instituution outolintu. Suurella yleisölle Kojjärvi-aktiivina tunnetuksi tullut Ville Komi ja vaivaisliikkeen perustaja, vammaisaktiivi Kalle Könkkölä saapuivat eduskuntaan vailla rekisteröityä puoluetta ja vailla sitoutumista jatkamaan politiikan tekemistä samaan tapaan kuin aina ennenkin.²³ Marja Pulkkinen luonnehtii kaksikon nousua kansanedustajiksi pamfletissaan hetkeksi, jona ”edustuksellinen demokratia ja kansalaisjärjestöjen radikaalimpi muutosvoima törmäsivät toisiinsa.”²⁴ Liike saapui Arkadianmäelle haluten heittää vähintäänkin omasta toiminnastaan romukoppaan lukuisia käytänteitä ja tapoja, joista eduskuntatyöskentely oli siihen saakka muodostunut. Romukoppaan joutivat suljetut eduskuntaryhmän kokoukset, puoluekuri, pukukoodi, esteelliset kulkuväylät, tarkat rajat puolueiden välillä, oikeisto-vasemmistoakseli, etupolitiikan ajattelu, arvopolitiikkaa arvokkaammaksi ja tukiryhmien liika kuunteleminen kansallisessa

²¹ Konttinen, Matti: Ex-pääministeri Juha Sipilä kuvaili valtiovarainministerin pestiä "kansakunnan kusitolpaksi" – Tutkija: Heitto kuvastaa Sipilän katkeruutta, 9.6.2020: Ylen verkkosivu, <https://yle.fi/uutiset/3-11392732>, viitattu 12.6.2022.

²² Esimerkiksi Lindström, Jari (2020): Syvään päähän, WSOY, Helsinki. Hämäläinen, Karo & Stubb, Alexander (2017): Alex, Otava, Helsinki.

²³ Aalto 2018: 12.

²⁴ Pulkkinen, Marja (2019): Vihreiden vastahistoria, Into Kustannus, Helsinki, 11.

päätöksenteossa. Halu tehdä asioita toisin tuntui määrittelevän uuden ryhmän tekemisen eetosta.²⁵

Liikkeestä tuli kuitenkin lopulta puolerekisterissä oleva puolue, jolla oli yhtä suljetut eduskuntaryhmän kokoukset kuin muillakin, joka järjesti jäsenilleen puoluekokouksia ja joka toimi muutenkin kuten aiemmin kritisoimansa vanhat ja perinteiset puolueet. Voisikin siis todeta, että kansanedustajuuskokemuksen omintakeisuus väheni asteittain liikkeen sopeutuessa olemassa olevaan tapaan tehdä politiikkaa, puolueen päästessä hallitusvastuuseen 1990-luvulla ja moninaisen kansalaisjärjestöpohjaisen yhteistyörakennelman pikkuhiljaa korvautuessa perinteisemmällä puoluejohtoisella liikkeellä. Juuri tämä kokemuksen muutos onkin mielestäni yksi mielenkiintoisista vihreän kansanedustajuuskokemuksen muutoksista: kaksi ensimmäistä eduskuntaryhmää vuosina 1983 – 1987 ja 1987 - 1991 olivat pieniä, uusia ja korostetun ideologisia, mutta ne korvautuivat suurilla yli kymmenen hengen eduskuntaryhmillä vuodesta 1991 alkaen, jotka ajoittain olivat hallituksessakin ja jotka olivat jo vakiintunut osa Arkadianmäen puolekirjoa.

Olen listannut laajemmin seikkoja, jotka tekevät vihreästä kansanedustajuuskokemuksesta tutkimisen arvoisen, erikoisen ja harvinaisen:

Uudenlaisen kansanedustajat: poikkeavat identiteetit

Vihreät olivat kansalaisjärjestöistä kumpuava poliittinen voima, jonka useilla kansanedustajilla on ollut aikojen saatossa taustaa erilaisina aktivisteina. Kynnys-aktiivi Könkkölän lisäksi mainita voisi Kojjärvi-liikkeestä tunnetut Komsin ja Soininvaaran, Maan ystävät -liikkeen Tynkkysen ja Oulun teeseistä tunnetun Erkki Pulliaisen. Edustajasta riippuen vihreät kansanedustajat ponnistivat siis joko aivan tai melko nuoren puolueen riveistä Arkadianmäelle taustanaan usein myös vapaamuotoisempia ja erilaisempia organisaatioita kuin vanhojen puolueiden nuorisjärjestöt. Tämän vaikutus kansanedustajakokemukseen on kiinnostava ja myös muutoksessa tutkimusjakson aikana, sillä monet aineiston kansanedustajat ponnistivat juuri perinteisemmästä opiskelijapolitiikasta vihreiksi kansanedustajiksi 2000-luvulla. Poikkeavat taustat tarkoittivat esimerkiksi, että politiikkaa saatettiin katsella totutusta poikkeavasta kulmasta, rahoitusta oli vaikeaa saada ja vanhojen puolueiden tekemiseen saattoi olla

²⁵ Aalto, Sari 220 – 232.

hankaluuksia tottua. Useat vihreät kansanedustajat edustivat myös jotain ennen Arkadianmäellä näkymätöntä vähemmistöä. Millainen kansanedustajakokemus muodostui edustajalle, joka edusti itseään jonkin ryhmän ensimmäisenä?

Ainutlaatuinen vihreä sosiaalinen kokemus

Identiteettien lisäksi kiinnostava vihreän kokemuksen omintakeisuuteen vaikuttava seikka on sosiaaliset suhteet niin vihreiden eduskuntaryhmän sisällä kuin laajemminkin. Poikkeava politiikan tekemisen eetos, kuten sitoutuminen keskustelemaan kulttuuriin, senioriteetin huomiotta jättämiseen, väittelyyn ja jokaisen ryhmän jäsenen pitämiseen informoituna resonoi kansanedustajakokemukseen ja sen tutkiminen on yhtenä mielenkiinnonkohteena. Myös mainitut poikkeavat identiteetit vaikuttivat tähän kokemuksen sosiaaliseen puoleen, mikä lisää sen kiinnostavuutta, kuten kokemukset vihreästä individualismista ja itsenäisestä ajattelusta ryhmähenkeä rajoittamassa.

Toimintakulttuurin haastaminen

Mainitusti Komsin ja Könkkölän kaudella useita eduskunnan käytänteitä yritettiin vihreiden toimesta ajatella uusiksi ja katsantokanta vaikutti kokemukseen moninaisin tavoin. Eri kansanedustajien kokemukset esimerkiksi pukukoodin haastamisesta tai vartta vasten haastamatta jättämisestä, ryhmän erilaisesta keskustelukulttuurista, syömälakkojen järjestämisestä ja puhe-kulttuurin haastamisesta ovat ainutlaatuisia vihreitä kansanedustajakokemuksia.

Kaikkein olennaisin haaste liittyi eduskunnan keskeiseen edustajien arvottamistyökaluun, senioriteettiperiaatteeseen, jota vihreät eivät noudattaneet. Tämä teki juuri vihreästä kansanedustajakokemuksesta erilaisen kuin muiden. Tästä hyvänä esimerkkinä kokemuksia voi verrata keskustan ensikertalaiskansanedustajien kokemuksiin. Janne Anttila tutki Eduskunnan muistitietoarkiston haastatteluista lähdeaineistonaan hyödyntävässä pro gradu -tutkielmassaan keskustalaisia ensikertalaiskansanedustajia ja havaitsi yhtenä keskeisenä johtopäätöksensä, että he eivät päässeet ensimmäisellä kaudellaan keskeisiin tehtäviin eduskunnassa.²⁶ Tämä on havainnoiva esimerkki senioriteettiperiaatteen puuttumisen erikoislaatuisuudesta vihreiden kohdalla.

²⁶ Anttila, Janne (2019): Ensimmäisen kauden edustajat - Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajien asema eduskunnassa kausina 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995, pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201905292237>.

Kokemusten henkilökohtaista tasoa ei ole kuitenkaan unohdettu. Yleisen ja vihreän kansanedustajakokemuksen lisäksi henkilökohtainen taso kulkee koko ajan mukana sekä pitkälti suoriin lainauksiin perustuvassa esittelytavassa, että myös sellaisten kokemusten esiin tuomisella, jotka koskettavat vain vaikka yhtä lähdeaineiston kansanedustajaa. Kokemusten henkilökohtainen luonne on tutkielmassa voimakkaasti läsnä.

1.4 Ensisijainen tutkimusaineisto

Tutkimuksen ensisijaisena tutkimuskohteena ovat valikoidut Eduskunnan muistitietoarkiston vihreiden kansanedustajien haastattelut sekä itse tekemäni neljä vihreiden kansanedustajien muistitietohaastattelua. Yksi Eduskunnan muistitietoarkiston vihreän kansanedustajan haastattelu jätettiin pois tämän tutkielman tarkoitustavan kannalta haastavan käyttörajoituksen vuoksi, muuten aineistossa ovat kaikki keväällä 2022 tutkimuskäytössä olleet haastattelut.

Tutkimusaineiston muodostavat haastattelut Eduskunnan muistitietoarkiston haastattelujärjestyksen mukaisesti:

231 KOMSI, VILLE (kansanedustajana 1983-1987)

226 KÖNKKÖLÄ, KALLE (kansanedustajana 1983-1987)

232 PALOHEIMO, EERO (kansanedustajana 1987-1995)

336 ANTTILA, ULLA (kansanedustajana 1991-1995)

363 PULLIAINEN, ERKKI (kansanedustajana 1987-2011)

374 HASSI, SATU (kansanedustajana 1991-2004, 2015-)

378 MERILÄINEN, ROSA (kansanedustajana 2003-2007)

383 CRONBERG, TARJA (kansanedustajana 2003-2007)

388 SOININVAARA, OSMO (kansanedustajana 1987–1991,1995–2007, 2011–2015)

411 BRAX, TUIJA (kansanedustajana 1995-2015)

427 SINNEMÄKI, ANNI (kansanedustajana 1999-2015)

429 ANDERSSON, JANINA (kansanedustajana 1995-2011)

Näiden lisäksi olen itse toteuttanut seuraavien kansanedustajien haastattelut:

TOIVOLA, JANI (kansanedustajana 2011-2019)

NIINISTÖ, VILLE (kansanedustajana 2007-2019)

TYNKKYNNEN, ORAS (kansanedustajana 2004-2015)

LUUKKAINEN, HANNELE (kansanedustajana 1991-1995)

Aineisto on kiinnostava otos vihreiden kansanedustajista erityisesti välillä 1983 – 2015. Vihreiden kokemuksellisesti erikoistenkin varhaisvaiheiden haastattelut ovat laajasti käytössäni, molempien vuoden 1983 vaaleissa valittujen haastattelut kuuluvat aineistoon, samoin kaikkien vuonna 1987 valittujen Haavistoa lukuun ottamatta.

Vuoden 1991 vaaleissa valitusta kymmeniköstä käytössäni on viiden edustajan haastattelut, jotka ovat Ulla Anttilan, Eero Paloheimon, Erkki Pulliaisen, Satu Hassin sekä Hannele Luukkaisen henkilöhaastattelut. Myös vuonna 1995 valituista kymmenestä käytössäni on neljän eli Soininvaaran, Hassin, Pulliaisen ja Tuija Braxin haastattelut. Vuoden 1999 vaaleissa valituista yhdeksästä käytössäni on puolestaan peräti viiden edustajan eli Braxin, Hassin, Pulliaisen ja Soininvaaran ohella Anni Sinnemäen haastattelu. Vuoden 2003 valituista 11 edustajasta käytössäni on peräti kahdeksan henkilön eli Pulliaisen, Braxin, Hassin, Soininvaaran ja Sinnemäen sekä uusina Rosa Meriläisen, Tarja Cronbergin ja Oras Tynkkysen²⁷ haastattelut. Vaalien 2007 tai sitä seuraavien eduskuntavaalien ensikertalaisia ei aineistostani enää ole muita kuin Ville Niinistö ja Jani Toivola, mutta moni mainittu edustaja jatkoi uraansa vielä 2010-luvullakin. Esimerkiksi Brax, Sinnemäki, Hassi ja Soininvaara ovat edustaneet puoluettaan Arkadianmäellä vielä 2010-luvullakin. Kaikkein kattavimmillaan aineisto on siis eduskuntaryhmistä välillä 1983 – 2015 mikä on tämän tutkimuksen kannalta hyvinkin sopiva väli, sillä tässä ajassa vihreät vakiintuivat moninaisesta vaihtoehtokentästä varsinaiseksi puoluejärjestelmän tavalliseksi osaseksi ja vaikka esimerkiksi Meriläinen ja Cronberg aloittivat jo selvästi erilaisessa eduskuntaryhmässä kuin Komsin ja Könkkölän aikoinaan. Uskonkin siis tämän aineiston tarjoavan tähän tutkimukseen vihreästä kansanedustajakokemuksesta tarpeeksi laajan kuvan suurin piirtein vuoteen 2015 saakka.²⁸

Omat haastateltavani ovat valittu täydentämään Eduskunnan muistitietoarkistosta saatavien henkilöiden haastatteluja. Kaikki neljä haastateltavaa ovat olleet kokemuksellisesti mielenkiintoisissa tehtävissä ja kokeneet edustaja-aikansa kiinnostavalla tavalla, kuten sopeutumishankaluuksia elämäkerrassaankin painottanut Jani Toivola tai vihreiden vaihtoehtokulttuuriin elämäkerrassaan etäisyyttä ottanut Ville

²⁷ Nousi eduskuntaan poikkeuksellisesti vasta 2004 varasijalta.

²⁸Vihreiden vaalimenestys, Vihreiden verkkosivu, <https://www.vihreat.fi/vihreiden-vaalimenestys/> , viitattu 10.11.2021.

Niinistö. Omissa haastatteluissa painotin kokemuksellisesti kiinnostavia kysymyksiä ja tarkoituksella laajensin esimerkiksi pukeutumiseen, ystävyyksiin ja julkisuuskohuihin liittyvää muistitietoaineistoa.

Aineistoa täydentävinä lähteinä hyödynnän myös kansanedustajien itse kirjoittamia elämäkertoja. Erityisesti viitataan kansanedustajakokemuksia laajasti kattaviin muistelmiin, kuten Jyrki Kasvin ja Jani Toivolan kirjoittamiin, joissa on kiteytettyä sellaisia näkökohtia, jotka eivät muuten pääsisi esille. Tämän lisäksi hyödynnän kontekstualisoinnissa medialähteitä.

1.5 Menetelmä, tutkimuskysymykset ja aineiston analyysi

Tämän tutkielman menetelmänä hyödynnetään ymmärtävää muistitietotutkimusta. Keskeisin tutkimuskysymys on kaikessa laajuudessaan siis se, että millainen kansanedustajakokemus valituilla kansanedustajilla on ollut. Apukysymyksinä tähän hyödynnetään esimerkiksi sitä, että millaisia tunteita ja henkisiä haasteita tai millaisia sosiaalisia suhteita kansanedustajuuskokemukseen olennaisesti vaikutti ja miten vihreät poikkeukset toimintatavoissa resonoivat koettuun kansanedustajuuteen. Ymmärtävässä muistitietotutkimuksessa muistitietoaineistot ovat keskeisin lähdeaineisto, jota ei siis käytetä vain yhtenä lähteenä monista laajan ilmiön ymmärtämiseen, kuten selittävässä muistitietotutkimuksessa. Muistitiedolle annetaan siis valitsemassani metodissa aivan erityinen arvo, luodaan siis ”subjektiivinen rekonstruktio menneisyydestä”, kuten tutkija Sirkku Rautakilpi metodin otteen kiteyttää.²⁹ Kyseessä on siis laadullinen tutkimus, jossa arvostetaan muistitiedon erityispiirteitä, erityisesti poikkeuksellista subjektiivista luonnetta.

Luen lähdeaineistohaastatteluita jakaen niissä olevia kokemukseen linkittyviä muistoja sen mukaan, liittyvätkö ne edustajan identiteettiin, sosiaalisiin suhteisiin tai toimintakulttuuriin. Jaon tarkoitus on kokemuksen lähestyminen nimenomaan teemojen mukaan, ei vain ajallisen jatkumon, jonka vaikka eduskuntakaudet muodostaisivat. Tämän kolmijaon tarkoitus on ennen kaikkea erottaa henkilökemioihin, kiistoihin ja ystävyysuhteisiin liittyvät sosiaaliset kokemukset omaksi lohkokseen, jotta myös

²⁹ Rautakilpi, Sirkku (2008): Muistitietotutkimus, osana julkaisua Tekstejä alan tutkimusmetodologiasta ja -menetelmistä, Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura, <https://www.kasvhistseura.fi/julkaisut/kasvatuksen-historian-ensyklopedia/tekstej%C3%A4-alan-tutkimusmetodologiasta-ja-menetelmist%C3%A4/7>, viitattu 10.11.2021.

toisenlaiset kokemukseen linkittyvät tekijät pääsevät näkyviin, sekä antaa identiteetille sen vaatima oma erillinen huomionsa. Sosiaaliset kokemukset ovat tärkeitä ja painottuvat myös lähdeaineistossani, mutta edustajakokemus ei pelkisty niihin ja yritän tällaisella tavalla saada kokemuksen kokonaisvaltaisuutta ja moninaisuutta mahdollisimman kattavasti esille.

Valittu menetelmä edellyttää herkkyyttä muistitiedon ominaispiirteiden, kuten korostuneen minuus- ja tarinakeskeisyyden, arvostamiselle. Tätä yritän toteuttaa esimerkiksi kiinnittämällä erityistä huomiota kaikkien aineiston edustajien omakuvaan poliitikkona nimenomaan uran loppuvaiheen positioista: edustajat katselevat uraansa nimenomaan jälkikäteen tai vähintään varsin loppupuolelta, jolloin myös tulevat tapahtumat ja ajatukset luonnollisesti ohjaavat muistelun tapaa. Yritän antaa haastateltavan kokemuksen ainutlaatuisuudelle myös tilaa ja välttämään kaikkien vihreiden kokemusten latistamista samankaltaisiksi erityisesti hyödyntämällä vertailevaa tutkimusotetta.

Henkilökohtaisen tason tavoittamiseksi suoria lainauksia hyödynnetään paljon. Ollila perustelee omassa samankaltaista metodologiaa hyödyntävässä tutkimuksessaan suorien lainausten laajaa käyttöä näin: ”Käytän haastatteluissa suoria lainauksia, sillä näin kertojien oma ääni, tulkinnat ja muistelupuhe saadaan parhaiten esille.”³⁰ Ollilasta tärkeiden muisteluprosessin ja kerrontatavan piirteitä ei olisi mahdollista saada esille vain aineistoa referoimalla. Tässä tutkielmassa lähdetään samasta lähtökohdasta. Suorien lainausten avulla aineiston moniäänisyys ja jokaisen henkilökohtainen ääni tulevat myös referointia paremmin esille. Ajoittain haastatteluihin kuitenkin viitataan myös ilman suoria lainauksia, jotta sellaisiakin tarinoita ja kokemuksia ei jätetä pois, jotka eivät tule ymmärretyksi lyhyinä katkelmina.

1.6 Haastattelurungot ja haastattelijat

Eduskunnan muistitietoarkiston haastatteluissa noudatettiin vuoteen 2010 saakka samaa teemarunkoa, jonka jälkeen se päivitettiin uuteen uskoon ja joitakin aihealueita lisättiin kokonaisuuteen. Tämä tarkoittaa oman aineistoni kannalta sitä, että aineistoni koostuu kolmella eri teemarungolla tehdyistä haastatteluista: Eduskunnan muistitietoarkiston vanhalla ja uudella sekä omalla haastattelurungollani tehdyistä haastatteluista.

³⁰ Ollila 13.

Vanha vuoteen 2010 käytössä olleen teemarungon keskeiset teemat olivat kansanedustajan yhteiskunnallispoliittinen tausta, kansanedustaksi nousemisen vaiheet, kansanedustajan työ ja rooli, kansanedustajakauden jälkeinen aika tehtävineen sekä edustajakauden aikaisen poliittisen toiminnan ja politiikan sisällön kartoitus.³¹ Haastattelu on siis ainakin teemojen tasolla kartoittanut hyvin pitkälti kansanedustajan kaikki elämänvaiheet lapsuudesta nykypäivään, toki politiikkaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista voimakkaasti painottaen.

Vuoden 2010 jälkeen rungon pääteemoissa on edelleen ajatuksena koko poliittisen uran kartoitus. Pääteemat ovat kansanedustajan tausta, työ ja arki eduskunnassa, edustajakauden politiikka ja historialliset käänneet, kansanedustaja ministerinä ja europarlamentaarikkona sekä suomalaisen kansanvallan toteutuminen ja vallankäytön tasot. Viimeisenä teemana on kansanedustajakauden jälkeinen elämä.³² Kansanvallan toteutumiseen liittyvät kysymykset ja ministerien sekä europarlamentaarikon omat kysymyskokonaisuudet ovat osin uusia teemoja. Kahden rungon vertailun yhteydessä on syytä korostaa, että Eduskunnan muistitietoarkiston haastattelut on aina toteutettu siten, että rungosta voidaan myös poiketa. Liikkumavaraa on ollut niin haastateltavalla, että haastattelijalla, kuten haastattelujen aikanakin on ajoittain todettu, joten eroavaisuuksia kahden rungon välillä ei tule liiaksi painottaa.

Omassa analyysissäni painottuvat haastatteluiden teemoista erityisesti kansanedustaja-aikaan liittyvät kysymykset. Uudella Eduskunnan muistitietoarkiston rungolla tämä tarkoittaa siis erityisesti pääteemaan *Työ ja arki* liittyviä haastattelukohtia. Olen kuitenkin käynyt haastattelut läpi kokonaisuudessaan ja poiminut nostoja ja kiinnostavia kokemuksia myös mainitun rajauksen ulkopuolelta, muistelijahan saattaa vaikka lapsuutta tai nykypolitiikkaa pohtiessaan palata omiin kansanedustajakokemuksiinsa ja tehdä kiinnostavia havaintoja juuri kansanedustajuuden kokemuksesta yllättävässä kohdassa haastattelua. Omilla rajauksilla paljon seuloontuu siis rikkaasta aineistosta myös pois ja fokus on koko ajan juuri kansanedustajuuskokemuksessa.

³¹ Graae & Hietala 1994, 106 – 108.

³² Eduskunnan muistitietoarkiston verkkosivu: Haastattelun teemarunko. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eduskunta/arkistonaineistot-tietopaketti/Sivut/Veteraanikansanedustajien-muistitietoarkisto.aspx>, viitattu 7.6.2022.

Tätä tutkielmaa varten tehdyistä haastatteluissa painottuvat kansanedustajuuden kokemuksellista puolta valottavat kysymykset. Tynkkysen, Luukkasen ja Toivolan haastatteluissa pääteemoina ovat kansanedustajuuden kokemuksen yleinen luonnehdinta, sosiaaliset suhteet eduskunnassa, kokemus julkisuudesta ja kohun kohteena olemisesta, kokemukset erilaisten työkäytänteiden mielekkyydestä valiokuntatyöstä suuressa salissa puhumiseen, kokemukset vihreästä toimintakulttuurista ja sen vaikutuksesta juuri vihreän kansanedustajan kokemukseen ja esimerkiksi pukeutumiseen liittyvät kokemukset. Toivolan ja Tynkkysen kohdalla yhtenä pääteemana on myös representaatioon liittyvät kokemukset ja siihen liittyvä julkisuus.

Moni oman runkoni teemoista on siis samankaltainen kuin Eduskunnan muistitietoarkiston teemarungon *työ ja arki* -kategorian alateema, mutta esimerkiksi pukeutumisen painottaminen on jotakin, mitä siinä ei ole. Toivolan, Tynkkysen ja Luukkaisen haastattelut ovat kestoltaan noin tunnin jokainen, joskin Luukkaisen haastattelu on lähempänä puoltatoista tuntia. Ville Niinistön haastattelu on hieman erilainen muita tiukemman aikarajauksen takia,³³ vaikkakin mukailee käyttämäni haastattelurunkoa, mutta rajatummalla teemojen kirjolla kysymyksiä. Haastattelun rooli nähdäänkin muita voimakkaammin elämäkertaa täydentävänä, sillä muistitiedollisen aineiston tuottamiseen noin tiukka aikaikkuna on kyseenalainen. Niinistö käsittelee elämäkerrassaan monia kansanedustajuuden kokemukselliseen ulottuvuuteen liittyviä teemoja, joihin haastattelussa syvennyttään lisäkysymyksiin. Teemoina ovat Niinistön elämäkerrassaan kuvaama vieraantuneisuus alkuvihreästä toimintakulttuurista ja identiteetistä, pukeutumisen merkitys omalle poliittikoidentiteetille, puheenjohtaja-ajan sosiaaliset suhteet ja vihreän toimintakulttuurin uudistaminen.

Kaikki Eduskunnan muistitietoarkiston haastattelut ovat olleet käytössäni Eduskunnan kirjaston teettämillä litterointeina ja olen itse litteroinut omat haastatteluni tekstiksi.

Haastattelijan roolista muistitietohaastatteluissa on koulukuntaeroja,³⁴ mutta käyttämissäni haastatteluissa ja omissa haastatteluissani haastattelijan näkyvä rooli ja perehtyneisyys on ollut keskiössä. Graaen ja Hietalan Eduskunnan muistitietoarkiston historiikissa mainitaan, että ”Tässä projektissa on ollut tavoitteena haastattelijan

³³ Haastattelun kesto on noin 20 minuuttia.

³⁴ Graae & Hietala 1994, 94.

mahdollisimman syvällinen perehtyneisyys haastateltavan ongelmakenttään”. Syynä on luottamuksen rakentaminen: ”Kokemus on osittanut, että kansanedustajien ollessa haastateltavina luottamus haastattelijaan lisääntyy mitä enemmän tällä on tietoa poliittisesta tapahtumahistoriasta, haastateltavasta itsestään ja hänen edustajakaudesta.”³⁵

Kirjoittajat myös mainitsevat, että haastatteluun valmistautuminen on kuin pienoiselämäkerran kirjoittamista. Tätä periaatetta olen noudattanut myös omissa haastatteluissani lukemalla laajasti haastateltavien edustaja-ajan aikaisia lehtiartikkeleita ja Toivolan ja Niinistön kohdalla myös molempien omaelämäkerrat ennen haastattelua. Tämän lisäksi omat haastatteluni toteutin myöhäisessä vaiheessa tutkimusta, jolloin olin jo käynyt läpi haastateltavien edustaja-aikaan liittyvää aiempaa tutkimusta ja lukenut haastateltavien kollegoiden Eduskunnan muistitietoarkiston tekemät haastattelut.

Jorma Kallenautio toimii haastattelijana Kalle Könkkölän, Ville Komsin, Eero Paloheimon, Erkki Pulliaisen sekä Ulla Anttilan haastatteluissa. Antti Parpola haastattelee Osmo Soininvaaran, Tarja Cronbergin ja Anni Sinnemäen. Vesa Koskimaa on tehnyt Tuija Braxin haastattelun ja ruotsinkielinen Janina Anderssonin haastattelu on Sophie Holmin haastattelema. Joni Krekolan tekemiin haastatteluihin kuuluvat Satu Hassin ja Rosa Meriläisen haastattelut. Aineistoni koostuu siis kuuden eri haastattelijan tekemistä haastatteluista ja se tekee aineistosta miellyttävän rikasta. Jokainen haastattelijan toimii haastattelutilanteessa hieman eri tavalla ja painottaa eri asioita ja tämä on syytä pitää mielessä myös aineiston analyysin suhteen: haastattelussa on todella kaksi osapuolta, vaikka tutkielma voimakkaasti toki painottaakin haastateltavan vastauksia.

³⁵ Graae & Hietala 1994, 95.

Minä suhteessa itseeni: kansanedustajan identiteetti ja henkinen kokemus

Mikä yhdistää kokemusta ja identiteettiä? Kokeminen on ilmiönä perustavanlaatuisen henkilökohtainen prosessi, kuten Bruner johdannossaan kokemuksen antropologiaan niin vahvasti korostaa verraten sitä vähemmän identiteetilliseen käsitteeseen, käyttäytymiseen: ”An experience is more personal, as it refers to an active self, to a human being who not only engages in but shapes an action. We can have an experience but we cannot have a behavior; we describe the behavior of others but we characterize our own experience.”³⁶

Voimakas henkilökohtaisuus, joka tuo mukanaan myös sidoksen omaan aiempaan elämään, taustaan ja muistoihin on tärkeä aspekti kokemuksen ymmärtämisessä. Yksinkertaistetusti asiat koetaan siis omista lähtökohdista. Kokemuksen johdonmukainen tutkiminen on siis perusteltua aloittaa kansanedustajan identiteetissä eli omakuvasta, jota tässä tutkielmassa painotetaan keskeisenä avaimena kokemuksen ymmärtämiselle. Tapa kokea linkittyy siihen, kuka kokee olevansa. Miten kansanedustaja määrittelee itsensä ja oman roolinsa eduskunnassa ja vihreissä palautuu myös usein edustajan käsitykseen itsestään ihmisenä ja poliitikkona, *asiapirkoksi*³⁷ itsensä määrittelevä näkee asiakeskeisyytensä muista poikkeavana, *hymyilevänä teflontappajana*³⁸ itseään korostava taas kenties hahmottaa itsensä muita ovelampana ja sosiaalisesti lahjakkaampana.

Kahdessa seuraavassakin luvussa kansanedustajan identiteetti kulkee käsitteenä mukana, mutta näkökulma kokemukseen laajenee: toisessa luvussa paino on kansanedustajan sosiaalisilla kokemuksilla ja suhteilla kaikkiin keskeisiin eri ryhmiin ja toimijoihin, viimeisessä taas kansanedustajan suhteella koko eduskunnan instituutioihin ja toimintakulttuuriin itseensä, kokemukseen siis toimimisesta osana laajaa demokratiakoneistoa. Jako ei kaikilta osin ole helposti toteutettavissa, pukeutuminen on asiana sekä voimakkaan henkilökohtainen, että instituution säätelämä, joten se voisi olla kummassa tahansa luvussa. Käsittelen pukeutumista kuitenkin vasta kolmannessa,

³⁶ Bruner 1986, 5.

³⁷ Tuija Braxin haastattelu 12.5. ja 18.5.2017, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto. Brax kutsuu itseään *asiapirkoksi* muun muassa viitatakseen juridiseen osaamiseensa ja kiinnostukseensa nimenomaan poliittisista päätöksistä.

³⁸ Janina Anderssonin haastattelu 20.9.2018, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto. Andersson kertoo saaneensa lempinimen eduskuntaryhmältään.

toimintakulttuuria käsittelevässä luvussa, sillä se nousee merkittävästi kokemuksellisesti haastatteluissa esiin vasta silloin, kun sitä instituution puolesta kyseenalaistetaan tai voitaisiin kyseenalaistaa. Tämän ensimmäisen käsittelyluvun keskeinen johtoajatus siis on tarkastella kaikkea sitä sisäistä omakuvallista puhetta, jota kansanedustajat haastatteluissa puhuvat eli siis toisin sanottuna sellaista kokemista, joka ei niinkään ehkä riipu siitä mitä on tapahtunut, vaan siitä kuka kansanedustaja itse kokee olevansa ja miten se resonoi ympäröiviin tapahtumiin.

Tässä luvussa mainittuja kansanedustajaidentiteettejä ei tule rinnastaa kaikilta osin yleiskielessä esiintyviin, koko elämän ihmistä määrittäviin identiteetteihin esimerkiksi omasta vakaumuksesta tai alkuperästä. Luvussa identiteeteillä viitataan toki myös tällaisiin identiteetillisiin itsekuvauksiin, jos se on tarpeen, mutta myös laiveammin väliaikaisiin ja vain jotain aspekteja kattaviin identiteettityyppeihin. Luvussa myöhemmin esiintyvä pettyneen identiteetti ei siis viittaa siihen, että edustaja olisi koko haastattelussa antanut itsestään pettyneen kuvan, vaan että tällainenkin identiteetillinen hahmotelma oli haastattelussa läsnä.

Suoraa aiempaa tutkimusta kansanedustajien identiteeteistä on tehnyt veteraanikansanedustajien muistitiedon avulla jo edellä mainittu Anne Ollila. Joni Krekola analysoi Ollilan jakaneen kansanedustajat erilaisiin identiteettityyppeihin Kari Teräksen aiempiin kerrontatyyppien hahmotelmiin vedoten, kuten edelläkävijänaisiin, matalan profiilin edustajiin, sankareihin, politiikkaan pettyneisiin ja toisinajattelijoihin.³⁹ Nämä Ollilan identiteettityypit tarjoavat tähän tutkielmaan kiintoisan vertailukohdan: eroavatko vihreiden tavat luonnehtia omaa identiteettiään jotenkin Ollilan jaosta tai ovatko jotkut tyypeistä erityisen hyvin edustettuja vihreiden kansanedustajien identiteeteissä. Ollila teki oman jakonsa jo vuonna 2007 ja hänen aineistonsa eroaa ajallisesti tämän tutkielman aineistosta, vaikka päällekkäisyyttäkin on.⁴⁰

Krekola korostaa haastatteluhetken merkitystä Ollilan identiteettityypejä pohtiessaan. Hän korostaa, että kansanedustajaksi päässeet ovat kaikki olleet jossain vaiheessa uraansa

³⁹Krekola, Joni (2022): ”Siitä on lähdeittävä, että tähän on tultu”. Veteraanikansanedustajien muistitiedon erityispiirteistä, Teoksesta Savolainen, Ulla & Taavetti, Riikka (toim.) 2022 [tulossa]: Muistitietotutkimuksen paikka: Teoriat, käytännöt ja muutos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

⁴⁰Ollila kertoo oman tutkimuksensa rajautuvan jo 1940-luvulta aina 2000-luvun alkuun, oman tutkimukseni aikaikkuna on vuodesta 1983 2010-luvun alkupuoliskolle.

menestyjiä, mutta uran loputtua tai loppupuolella annetussa haastattelussa ovat joutuneet selittelemään myös epäonnistumisiaan, kuten Arkadianmäeltä putoamista. Voisikin siis tulkita, että jotkut identiteettityypit, kuten pettyneen edustajan identiteetti, ovat myös näiden haastavien kokemusten selittelyä. Tässä tulkinnassa kiehtovasti muistitiedon luonne tulee esiin, kansanedustajan identiteetin luonnehdinta on useimmissa lähdeaineiston haastatteluissa jälkikäteen tapahtuvaa.

2.1 Kokemus erilaisuudesta – vihreän kansanedustajaidentiteetin ominaispiirteitä

Monia vihreiden kansanedustajuuden identiteetillisiä ajatuksia yhdistää voimakas kokemus erilaisuudesta tai toiseudesta: olen edustajalla jotenkin ratkaisevalla tavalla erilainen kuin muut edustajat. Tässä ensimmäisessä alaluvussa perehdyn tuon erilaisuuden ilmenemismuotoihin. Kyseessä tuskin on vain vihreä ilmiö, sillä identiteetillinen erottautuminen muista kansanedustajista voi olla monella tapaa edustajaa itseään hyödyttäväkin ajattelutapa, sillä siten pääsee erottautumaan ammattikunnasta, joka ei aina nauti vain positiivisista miellelyhtymistä.⁴¹ Erilaisuuden kokemukset painottuvat kuitenkin merkittävästi vihreissä kansanedustajakokemuksissa ja se ansaitsee erityistarkastelua.

2.1.1 Erilainen vähemmistö

Vihreät kansanedustajat olivat monessa edustuksellisessa ryhmässä ensimmäisiä eduskunnan historiassa. He siis pääsivät historiankirjoihin jonkun tietyn lasikaton rikkojina, kuten omassa aineistossani olevat ensimmäinen pyörätuolissa istunut kansanedustaja Kalle Könkkölä, ensimmäinen tummaihoisen kansanedustaja Jani Toivola, ensimmäinen avoimesti homoseksuaali kansanedustaja Oras Tynkkynen ja ensimmäinen naiskansanedustaja, jolla vastasyntynyt vauva, Janina Andersson. Ensimmäisyys oli kokemuksena usein raskas, sillä eduskunta ei välttämättä osannut tai halunnut kohdata mahdollisia erityistarpeita ja toisaalta oma erilaisuus totutusta saattoi leimata saatua julkisuutta liiaksi.

⁴¹ Crewe 2015, 218.

Lasikaton rikkomisen identiteettiä on kiinnostavaa verrata Ollilan kuvaamaan edelläkävijänaisen identiteettityyppiin. Identiteetiltään edelläkävijänainen on Ollilan mukaan sellainen poliittisen uran luomisessa onnistunut, joka ”saattoi rakentaa identiteettiään nimenomaan sen kerronnallisen konvention kautta, että hän oli toiminut uranuurtajana ja edelläkävijänä.”⁴² Tällainen kerronnallinen ominaispiirre ei omassa aineistossani rajaudu kuitenkaan naisiin, vaan jonkinlainen edustuksellinen edelläkävijyys kuvaa hyvin myös mainittuja edustajia. Ollilan kuvaama edelläkävijyys on siis nimenomaan edustuksellista edelläkävijyyttä eli se palautuu siihen, että mitä väestöllistä alaryhmää edustaja edustaa, ei vaikka edustajan edistyksellisiin ajatuksiin.

Edelläkävijyyteen liittyi aineistossani oleellisena osana tunne siitä, että edustaja tiedosti erottuvansa representatiivisesti muista kansanedustajista. Osa jo pelkinä ehdokkaina ennen kansanedustajuuttaan koki, että vihreät tietoisesti asettivat ehdolle erilaisia ihmisiä kuin muut puolueet ja siten yrittivät murtaa keski-ikäisten miesten kansoittamaa poliittista maailmaa: ”Plus att det andra [kandidater] var att just då var det väldigt så här att medelålders gamla gubbar och så här, det var en sådan där anti-gubbe-fiilis. Det var som så här att nu ska gubbarna ut, nu ska vi ha nytt fräscht in, det var dagens melodi då”.⁴³

Janina Andersson koki siis edustavansa vihreiden kannalta moninkertaisesti hyödyllisesti erilaisia vähemmistöjä: ruotsinkielinen, nuori ja vastasyntyneen äiti. Pieni vauva toi mukanaan paljon mediahuomiota: ”Jag sprang överallt med den där bebisen och förklarade att vi nog klarar oss. Det var helt, det var helt galet. - - sedan så i Trivial Pursuit kommer det en fråga där, att vem ammade hela året i plenisalen 95.”⁴⁴ Andersson imetti vauvaansa eduskuntatalossa ja näky hämmensi aikalaisia niin paljon, että päätyi Trivial Pursuit -tietolautapeliinkin. Andersson koki, että häntä kyseenalaistettiin uraaitinä, lapsen isän kykyjä hoitaa vastasyntyntä arvosteltiin ja tarinat saivat myös kohujen myötä turhaa tuulta allensa, hän ei esimerkiksi todellisuudessa imettänyt koskaan täysistuntosalissa, vaan aina muissa tiloissa, vaikka Trivial Pursuit muuta väittääkin. Anderssonin kokemukset edelläkävijyydestä herättivät hänessä ristiriitaisia tunteita: toisaalta median huomio toi vaalimenestystä ja edustajalle aina hyödyllistä julkisuutta, toisaalta siis johti myös henkilökohtaisiin loukkauksiin.

⁴² Ollila 2007, 162.

⁴³ Andersson 2018.

⁴⁴ Andersson 2018.

Kalle Könkkölälle edelläkäviisyys oli myöskin ristiriitainen osa kansanedustajuuskokemusta: ”Ja mikä minua kiusasi pitkään, oli se, että eihän se, mitä minä sanoin, kiinnostanut juuri ketään, mutta se kiinnosti, miten minä pääsen vessaan jnp., mikä oli sinänsä tärkeä asia, koska se on se yksi politiikkaan osallistumisen - vaikea sana politiikassa, se on myös kannanotto tai lausunto. Miten sanotaankaan, että kun on mukana, niin silloin on mukana eikä ulkopuolella, kun vammaiset ovat yleensä ulkopuolella. Tämän kyllä tajusin, siis oman roolini tällaisena symbolina, mikä oli vähän hankalaa, koska ei ole symboli vaan ihminen.”⁴⁵

Kokemus siitä, että symboliksi nouseminen rasitti Könkkölää on mielenkiintoinen: samaan aikaan Könkkölä tuo esiin roolinsa tienraivaajana, vaikka samaan aikaan huomaakin, että eivät ne hänen puheensa, vaan vain hänen olemisensa, ihmisiä kiinnosta. Tällainen kokemuksellinen piirre toistuu halki Könkkölän haastattelun ja hän kertoo myös saaneen osakseen pyörätuolissa istumiseensa liittyvää epämiellyttävää kohtelua, kuten päähän taputtelua eduskunnassa työskennellessään.

Erilainen, mutta representaatioon liittyvän taakan kannalta kiinnostava kannanotto on myös Paloheimon haastattelussa. Paloheimo kertoo olleensa ennen vuoden 1983 pettynyt, että juuri Könkkölä valittiin edustamaan liikettä hänen sijastaan televisioon: ”Könkkölä valittiin minun mielestäni kyllä.. Muistan, kun se Kalle oli vihainen minulle, kun sanoin sille, että sinut valitaan kyllä sinne myötätunnosta eikä siitä syystä, että sinä olisit jollakin lailla tämän vihreän liikkeen semmoinen merkittävä ideologi tai ajattelija.”⁴⁶ Kannanotto kuvastaa sitä, kuinka omatkaan eivät aina nähneet lasikaton rikkomista yrittävää ehdokasta välttämättä kokonaisuena poliitikkona, vaan symbolina. Kannanotto on kuitenkin koko aineistossa ainutkertainen, muuten edustajat eivät arvostelee tosiaan edustuksellisista syistä, mutta silti jyrkkyydessään kiehtova.

Jani Toivolakin korostaa Könkkölän tavoin edustuksellisen edelläkäviisyyden ristiriitaista kokemusta, jossa lasikaton rikkomisen itsessään tuo mukanaan positiivista huomiota ja juhlintaa, mutta joka ei kuitenkaan johda todelliseen muutokseen: ”Sä olit ensimmäinen jossakin ja siinä oli se hetken glooria, ja mä myöskin menin itse varmaan siinä lankaan, ja mä aattelen et me kaikki mentiin kansana lankaan. Me helposti aatellaan ku se lasikatto

⁴⁵ Kalle Könkkölän haastattelu 7.4.2000, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁴⁶ Eero Paloheimon haastattelu 27.10.2000. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

murtuu niin siinä on se [olemisen] hetki ja mä aattelin et näin, nyt ne ovet niin kuin avautuu mutta sitten se pikkuhiljaa se arki tulee ja siellä on ne vanhat rakenteet, jotka eivät ole rakennettu sille uudelle, mitä juuri juhliittiin.”⁴⁷

Toivola tuo myös esiin identiteetillisen taakan siitä, että edustaa vähemmistöä eduskunnassa yksin: ”Mä olin valiokuntatyössä kahdeksan vuotta ainoa huoneessa 90 prosenttisesti, vaikka siihen liittäisi asiantuntijatkin mukaan.”⁴⁸ Toivola koki usein, että tuodessaan esiin vähemmistöihin liittyviä asioita vähemmistöön kuuluvana kansanedustajana hän kohtasi eri tavalla hiljaisuutta ja vaivautuneisuutta kuin muut edustajat ja tunsu sosiaalista painetta olla puhumatta sellaisista asioista. Toivola myös toisaalta yritti tiedostaen moninaistaa valiokuntien käyttämien asiantuntijoiden kirjoja ehdottamalla esimerkiksi nuoria kuultaviksi.

Kiinnostavana kokemuksellisenä elementtinä kaikkia mainitsemiani edelläkävijöitä kiinnosti suuresti oman lasikattonsa rikkomisen pysyvämpi vaikutus: muuttuiko siis mikään lasikaton rikkouduttua. Anderssonilla kokemukset tästä olivat myönteisimpiä, lastenhoitotiloja todella perustettiin, kun taas Könkkölälle harmillisen väliaikaisia, pyörätuolilla kulkemisen mahdollistavat liuskat otettiin pois Könkkölän pudottua eduskunnasta. Toivola yritti lisätä moninaisuutta valiokuntien käyttämiin asiantuntijoihin, mutta koki silti ennen kaikkea, että eduskunnan rakenteet eivät olleet tehtyjä hänenlaistaan varten.

Puhemiehen rooli erilaisten edelläkävijäedustajien huomioon ottamisessa tai ottamatta jättämisessä nousi mielenkiintoisesti kaikilla mainituilla edustajilla esiin: eduskunnan kyky kohdata erilaisuutta henkilöityi siis käytännön tasolla usein puhemieheen, jolla on oikeus ja velvollisuus valvoa edustajien käytöstä pyrkien asialliseen ja arvokkaaseen esiintymistapaan sekä uudistaa käytäntöjä, kuten vaikuttaa siihen miten pyörätuolilla pääsee istuntosalissa liikkumaan tai perustetaanko lastenhoitotiloja kansanedustajille. Sosiaalisia kokemuksia käsittelevässä pääluvussa perehdyn puhemiehen rooliin tarkemmin myös tästä näkökulmasta.

Oras Tynkkynen kokemus lasikaton rikkomisesta eroaa kiinnostavalla tavalla mainituista muista edustajista. Tynkkynen ei alun julkisuuden jälkeen halunnut oman edustajuutensa

⁴⁷ Jani Toivolan haastattelu 3.3.2022. Kirjoittajan hallussa.

⁴⁸ Toivola 2022.

millään tapaa rajoittuvan seksuaalivähemmistön edustamiseen ja hän onnistukin kääntämään julkisuutta siitä pois: ” ---mun huoli se, että missä määrin se leimais sitä mun kansanedustajuutta. Ja näin jälkepäin voi todeta, että se ei leimannut, ainakaan missään kielteisessä merkityksessä, eli sinänsä tuli näkyvyyttä sen takia, ja mun oli helppo puhua nimenomaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien puolesta osittain sen oman aseman takia, mutta se ei mun nähdäkseni rajoittanut mun toimintatilaa muissa kysymyksissä, erityisesti sitten ilmasto- ja energiapolitiikassa. Eli mun nähdäkseni se meni hirveen hyvin.”⁴⁹ Tynkkysen kokemukset eroavat kiehtovalla tavalla muista lasikaton rikkojiksi tässä alaluvussa listatuista edustajista, vaikka myös Toivola mainitsee elämäkerrassaan saman pyrkimyksen, joskin kokee siinä Tynkkyselä poiketen epäonnistuneensa julkisuuden osalta: ”Olen saanut olla jonkin verran mukana näkyvässä poliittisessa keskustelussa. Roolini on ollut edustaa vähemmistöä. Olen tietysti pitänyt sitä roolia yllä itsekin, vähemmistöihin liittyvät asiat ovat osaamiseni ydinaluetta. Mutta olen silti ollut yllätynyt siitä, miten vaikeaa, lähes mahdotonta, on ollut päästä mukaan mitään muuta teemaa käsittelevään julkiseen keskusteluun.”⁵⁰

Kaikilla mainituista edustajista näkyy haastatteluista selvästi, että he ovat pohtineet kansanedustajuuttaan myös edelläkävijyyden näkökulmasta: asiaan liittyvä julkisuus ja huomio vaikuttivat siis kansanedustajakokemukseen näkyvällä tavalla. Huomio ei ollut myöskään valinta, vaan tuli pyytämättä ja symboliksi muodostuminen nähtiin muuta politiikan tekemistä vaikeuttavana asiana. Tynkkynen esimerkiksi mainitsi pohtineensa, koska joku toimittaja vielä hoksaa ensimmäisen avoimesti homoseksuaalin nousseen eduskuntaan, ja niin lopulta myös kävi isoine otsikoineen kaikkineen. Andersson taas kertoo Ylen pyytäneen saada kulkea kuvausryhmän kanssa hänen ja vauvan kanssa koko ensimmäisen edustajapäivän.

Representaatiollisen erottautumisen raskastakin kokemuksesta voisi lähestyä myös vähemmistöstressin käsitteestä käsin. Onni Jaskari käsittelee lääketieteen pro gradu - tutkielmassaan vähemmistöstressiä uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. Jaskarin mukaan vähemmistöstressillä tarkoitetaan sellaista ylimääräistä kroonista stressiä, jota enemmistön sosiaalisten normien ulkopuolisuus synnyttää. Stressiä aiheuttavat monet tekijät, kuten ennakkoluulot ja suoranainen syrjintä ja sitä voi

⁴⁹ Oras Tynkkysen haastattelu 11.03.2022. Kirjoittajan hallussa.

⁵⁰ Toivola 2016, 225.

sukupuoli- ja vähemmistöjen lisäksi kokea myös muut vähemmistöryhmät, kuten vammaiset ja etniset vähemmistöt.⁵¹

Erityisesti Könkkölän ja Toivolan kokemuksissa jonkinlaiset vähemmistöstressiin liittyvät tuntemukset ovat läsnä, sillä molemmat mainitsevat kohdanneensa jonkinlaista syrjintää eduskunnassa ja ainakin Könkkölän kohdalla myös harkinneensa koko kauden jättämistä kesken, kun erityistarpeita ei eduskunta huomionnut.

2.1.2 Erilainen ajattelija

”Täytyy olla rohkeutta siihen, että uskaltaa paljastaa keisarin uusia vaatteita,”⁵² toteaa Hannele Luukkainen haastattelussa arvosteltuaan ministerisalkkujen jakamista puolueiden etu mielessä, ei Suomen. Tämän kaltainen itsenäinen ajattelu ja sen arvottaminen omaksi poliittiseksi identiteetikseen⁵³ on vihreän liikkeen historiassa korostunut puolueen ydinarvoksi.

Samaan asiaan on viitattu myös niin, että puolueen sanotaan kannattavan parhaan argumentin periaatetta, mitä Könkkölä selittää osuvasti: ”Vihreissä on vielä sellainen sisäinen periaate, että paras argumentti voittaa, ei äänekkäin, eli että asiat pitää voittaa argumentoimalla eikä jollakin muulla tavalla.”⁵⁴ Jonkinlainen kokemus siitä, että eduskunnan käytännöissä on jotakin ongelmaa ja niitä on avoimesti ajateltava uusiksi, on haastatteluaineistossakin siksi erittäin yleinen, kaikkea voi ja pitää kyseenalaistaa. Tähän yhdistyy myös jokaisen edustajan henkilökohtaiset pohdinnat eri käytänteistä, jotka saattavat useinkin poiketa myös muiden vihreiden kannoista. Ajattelun erilaisuus on teemana vahvasti esillä myös seuraavissa pääluvuissa, mutta tässä yhteydessä sitä käsitellään nimenomaan identiteettinä.

Ollilan aiemmin mainittuun jaotteluun verraten ajattelun erilaisuuden kokemukset linkittyisivät toisinajattelijan ja osin myös pettyneen kansanedustajan identiteettityyppiin. Ollila kuvaa toisinajattelijan kansanedustajaidentiteettiä näin: ”Toisinajattelijan rooli perustuu idealistisiin tavoitteisiin, ja se syntyy halusta uudistaa ja korjata tiettyjä yhteiskunnallisia epäkohtia. Jos eduskuntaryhmässä ei löydy samanhenkisiä kollegoita,

⁵¹ Jaskari, Onni (2020): Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle, pro gradu -tutkielma, Lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202011114448>, tiivistelmä.

⁵² Luukkainen 2022.

⁵³ Luukkainen mainitsee teeman myös verkkosivuillaan keskeisenä tavoitteenaan politiikassa. Hannele Luukkaisen verkkosivu: Miten toimin politiikassa? <http://hanneleluukkainen.fi/>, viitattu 9.6.2022.

⁵⁴ Könkkölä 2000.

syntyy vastakkainasetteluita. Toisinajattelijan identiteetti saattaakin vahvistua, jos hän tulkitsee joutuneensa altavastaaajaksi.”⁵⁵

Tämä määritelmä kuvaa varsin monen aineistoni kansanedustajan identiteetillistä mielenmaisemaa ja voisi helposti linjata, että kaikista Ollilan identiteettityypeistä juuri toisinajattelijuus kuvaa vihreiden eräänlaista kollektiivista identiteettiä parhaiten: onhan halu tehdä politiikkaa uudella tavalla aivan olennainen osa vihreää liikettä. Oma tietä kulkevana ja konfliktia pelkäämättömänä edustajana itseään tuovat esille lukuisat vihreät kansanedustajat.

Satu Hassi mainitsee esimerkiksi jääneensä valiokunnassa yksin puolustaessaan uudenlaisen huume politiikan käyttöönottoa: ”Huumerikospykälä kanssa, niin siinä nyt sitten lähinnä Tarja Halonen ja minä olimme sitä mieltä, että huumeaineiden käyttö, onko se järkevää, että se on rikos? Mutta siellä suunnilleen kaikki muut olivat sitä mieltä, että totta kai, sehän on ainoa mahdollinen tapa antaa signaali”.⁵⁶ Katkelmasta paistaa vähemmistöön jäämisen tunne, poliittisesti hankalan asian vapaa uudelleen pohdiskeleminen ei ollutkaan valiokunnassa suosittua.

Kokemus siitä, että itse näkee jotenkin erityisellä tavalla keisarin uusien vaatteiden todellisen luonteen, tulee ilmi myös esimerkiksi Pulliaisella. Pulliainen mainitsee, että järkyttyi toden teolla huomattessaan kansanedustajana millaiseen kasinopeliin Holkerin hallituksen vuoden 1989 voimakkaasti elvyttävä talousarvioesitys Suomen altistaa: ”Nimittäin minä olin niin monttu auki kuin olla voi, että mitä ihmettä tässä Suomessa tapahtuu.”⁵⁷

Erilaisia toisinajattelijain esimerkkejä olisi aineistossa paljon enemmänkin, ja niitä esiintyykin tiuhaan tahtiin tulevissa luvuissa, erityisesti vihreän toimintakulttuurin erityispiirteitä valottavassa alaluvussa. Yhtenä avartavana nostona Soininvaara pitää koko eduskunnan tehokkuutta kyseenalaisena ja vertaa sitä kaupunginsuunnittelulautakuntaan, jossa sai paljon aikaiseksi: ” siellä minä olen saanut aikaan vaikka mitä, kyllä paljon, paljon, siis kymmenen tai sata kertaa enemmän kuin

⁵⁵ Ollila 2007, 166.

⁵⁶ Satu Hassin haastattelu 24.9.2014 ja 12.11.2014, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁵⁷ Pulliainen 2013.

eduskunnassa.”⁵⁸ Kiinnostavasti edustaja siis kokee, että eduskuntakin voisi ehkä olla sata kertaakin tehokkaampi, kuin se nyt on.

Perinpohjainen erilaisuus myös ajattelutasolla nousi myös muissa kokemuksissa esiin, kuten tässä Rosa Meriläisen sitaatissa: ”kyllähän minä nyt siellä kuitenkin eduskunnassa tajusin, että olenhan minä siellä keskuudessa tosi outo lintu — minä edustan vähän semmoista undergroundia sekä ajatuksiltani että tyyliiltäni ja periaatteiltani”.⁵⁹

Erilainen ajattelu saattoi siis tuottaa myös yksinäisyyden ja erottautumisen kokemuksia. Hassi ja Halonen jäivät huume politiikan uudistamisessaan yksin ja Meriläinen näki koko ajattelemisen tapansa muista erottavana tekijänä. Yhtenä selittävänä tekijänä vihreiden vahvaan itsenäiseen ajatteluun ja kokemuksen tasolla erottautumiseen vanhoista toimintatavoista oli puolueen kansanedustajien yleinen tutkijataustaisuus, jota käsittelemä omana osionaan.

Toisinajattelu on vihreillä kansanedustajilla mielestäni läheistä sukua Ollilan kuvaamalle pettyneiden identiteettityypille. Hän listaa esimerkiksi poliittiseen puheeseen, vaikutusvaltaan ja sen vähäisyyteen, ryhmäkontrollin tiukkuuteen sekä naisten kohtaamiin uran hidastamisiin liittyvät pettymykset tämän identiteettityypin tarinoiden versioiksi.

Moni vihreä kansanedustaja petti politiikan tekemiseen Arkadianmäelle tullessaan ja tietynlainen melankolia toimintakulttuuria kohtaan on tässä tutkielmassa toistuva teema, näkyhän se yllä olevissa toisinajattelun lainauksissakin eduskunnan tehokkuudesta, huume politiikan progressiivisuudesta ja talouspolitiikan erikoisuuksista.

Puolue oli nuori ja varhaiset kansanedustajat eivät tulleet perinteisistä nuorisjärjestöistä, vaan usein suoraan pienistä kansalaisjärjestöistä. Siksi eduskuntaan tultiin ehkä suuremmin odotuksin ja idealistisimmin kuin muissa puolueissa ja siksi pettyneen edustajan identiteettiin liittyvät tarinat ovat niin yleisiä. Esimerkiksi Jani Toivola viittaa tullessaan naiivisti maailmaa parantamaan ja pettyneensä työn todelliseen arkeen. Pettymykset liittyivät laajasti myös oppositiokansanedustajan työn mielekkyyteen,

⁵⁸ Osmo Soininvaaran haastattelu 22.9. ja 30.9.2015, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁵⁹ Rosa Meriläisen haastattelu 8.12.2014, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

omaan urakehitykseen, julkisuuden kohdistumiseen ja kohun kohteeksi joutumiseen, jotka kaikki ovat teemoja, joita kaikkia käsitellään myös erikseen seuraavissa luvuissa.

Pettymys saattoi kohdistua myös edustaja-ajan aikaisiin muutoksiin, kuten Soininvaaralla, joka koki kaudella 2011 – 2015 kansanedustajan roolinsa huomattavasti epämuikavammaksi kuin urallaan aiemmin. Hänestä se johtui niin oman roolin löytämisen hankaluudesta kuin muuttuneesta toimintakulttuuristakin: ”Mutta se oli vähän sillä tavalla, että se minun ekologinen lokeroni eduskuntaryhmässä on täytetty ja minä jouduin vähän niin kuin, minä en löytänyt sitten oikein mitään järkevää roolia, että se kyllä nopeasti kävi ilmi, että tätä ei olisi pitänyt tehdä. Sitten kun ne olivat muuttaneet nämä puheet, kun minä ajattelin, että minä otan tämmöisen vanhan viisaan miehen roolin ja käytän muutaman hyvän puheenvuoron. Mutta kun ne oli päätetty minuutin puheenvuoroiksi, niin ei siellä voinut sitten puhua mitään.”⁶⁰ Halu toimia eri tavalla kuin muut, vaikka sitten pitämällä perinteisempiä pitkiä puheenvuoroja, sai pettymään uuteen politiikan arkeen.

2.1.3 Eriäinen työmyyrä

Vihreät kansanedustajat tulivat Arkadianmäelle tekemään toden teolla töitä. Tämä on toistuva tarinatyypin haastatteluissa ja elämäkerroissa. Maailmaa on muutettava, järjestelmää päivitettävä, Suomea kehitettävä. Identiteettinä ahkera työmyyrä kuvaa siis monen vihreän kansanedustajan käsitystä itsestään osuvasti ja osin tätä tehdään vertaamalla omaa työtöitä muihin, joilla ei ehdokkaiden mielestä ollut samaa tarmoa maailman muuttamiseen. Vertaan tätä vihreän työmyyrän identiteettiä Ollilan identiteettityyppiin toisaalta sankarin ja toisaalta matalan profiilin edustajan identiteetteihin, joista ensimmäiseen moni vihreä samaistui ja jälkimmäiseen useimmat eivät vain olleet samaistumatta, vaan myös aktiivisesti sellaisia edustajia vastustivat.

Sankaritarinoita Ollila kuvaa tarinoina, joina edustaja kuvaa omaa toimintaansa ja saavutuksiaan. Ne eivät välttämättä Ollilan mukaan pelkisty siis saavutettuihin aseisiin tai tehtäviin, vaan myönteiseen lopputulokseen suhteessa omiin tavoitteisiinsa.

Aineiston pohjalta sankaritarinoita on vihreiden kokemuksissa muutamaa eri tyyppiä: toisaalta on edustajan konkreettiset politiikkatoimiin liittyvät intohimot ja menestyksenkäs

⁶⁰ Soininvaara 2015.

taisteleminen suotuisasta lopputuloksesta. Toisaalta myös vastuunkantaminen jostakin epämieluisasta asiasta nousee esiin erilaisena sankaritarinana: edustaja ikään kuin alistuu kantamaan vastuunsa ja ottamaan julkisuuden iskut itseensä. Kolmantena tyyppinä nostaisin valtavaan työtaakkaan ja siitä hengissä selviämiseen liittyvät tarinat.

Konkreettisimmin sankaritarinat vihreiden kokemuksissa linkittyvät siis johonkin lakihankkeisiin, johon edustaja suhtautui intohimoisesti. Yksi dramaattisimmista on Erkki Pulliaisen tarina siitä, kuinka tämä eduskunnassa suihkussa ollessaan kuuli kovaäänisestä, että hänen pitkään vastustaneensa Vuotoksen tekoallas nousukin yllättäen suuressa salissa keskusteluaiheeksi myönteisessä valossa ja hän kiiti mukaan keskusteluun: ”Ja syöksyin saliin vettä valuvana, joka herätti suuresti huomiota ja kerkesin juuri paikalleni seisomaan, ja puhemies sanoo, edustaja Pulli... ja meinasi ruveta nauramaan, eihän sitä nyt edustajalle saa nauraa, kun valuu vettä.”⁶¹ Pulliainen mainitsee Väyrysen olleen tyytymätön kuultuaan sitten hänen painavan vastapuheenvuoronsa ja tarinasta välittyä kuva, että asia oli Pulliaiselle niin tärkeä ikitaistelu, että pystyi sen puolesta luopumaan vaikka hetkeksi arvokkuudestaan.

Vastuunkantoon liittyviä tarinoita kertoo esimerkiksi Osmo Soininvaara ja muut ministerinä toimineet kansanedustajat. Soininvaara kertoo esimerkiksi olleensa ainoana eduskunnan edustajana Virossa poliittisesti tulenarkana hetkenä: ”Minähän olin myös ainoa Suomen kansanedustaja, joka meni valvomaan tätä Viron kansanäänestystä, koska kaikki oli kutsuttu, mutta kenellekään muulle ei nyt juuri silloin sopinut.”⁶² Soininvaaran kansanedustajaidentiteettiin vastuunkanto myös tilanteissa, jossa se oli tavalla tai toisella epämiellyttävää nousee esiin: ”minut vaadittiin siihen [hallitus]neuvottelijaksi ja sitten sanottiin, että lapsiperheille pitää hankkia miljardi markkaa takaisin. Minä sanoin meidän ryhmälle, että tiedätekö, montako nollaa on miljardissa, että minä olen perkeleen väsynyt, minä menisin mielelläni kotiin nyt, eikä vasta sitten aamuyöstä kello neljä, kun me lähdemme joka tapauksessa täältä.”⁶³ Soininvaara kuitenkin meni takaisin neuvotteluihin ja kantoi vastuunsa.

Jonkinlaiset valtavaan työsavottaan tai hyvin haastavaan elämäntilanteeseen pohjaavat sankaritarinat ovat yleisiä, vaikkakin kehystys sankaritarinaksi saattaakin joltain osin

⁶¹ Erkki Pulliaisen haastattelu 24.10.2013, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁶² Soininvaara 2015.

⁶³ Soininvaara 2015.

ontua, sankarillinen lopputulema ei niissä ole yhtä ilmiselvää kuin kahdessa aiemmassa tarinatyypissä. Niissä kuitenkin edustajan jonkinlainen erityinen oma ponnistelu on läsnä. Tarja Cronberg kuvaa esimerkiksi omaa haastavaa tilannettaan näin: ”Mutta kyllä minun täytyy sanoa jälkikäteen, että joskus ajattelen, että oli se ihan käsittämätön kevät, jossa olin ministeri, puolueen puheenjohtaja, sytostaattihoidoissa ja vielä eurovaaliehdokas. Jotenkin siitä elävänä selvisi. Kyllä sitten heinäkuussa kun oli yhtäkkiä vapaana, että hyvänen aika, oli ihmeellistä, että yleensä selvisi elossa”.⁶⁴ Erityisesti ministeriyteen liittyvä kova henkinen kuormitus nousee laajemminkin esiin, tosin esimerkiksi Tuija Braxilla suhteellisen positiivisessa valossa: ”Ja kyllä se kiire, niin se oli pääsääntöisesti kyllä erittäin nautinnollista kiirettä ja itse aiheutettua kiirettä. Mutta eihän siinä siis muuta elämää ole, että se on ihan niin kuin lähipiiri, joka onneksi pysyy mukana ja perhe pysyy mukana, mutta kyllä semmoinen laajempi ystäväkunta ja suku, niin neljäksi vuodeksi heiltä katosin”.⁶⁵

Ajatus siitä, että ministerinä muu elämä katoaa esiintyy myös esimerkiksi Anni Sinnemäellä: ”Jollain tavalla kuitenkin semmoinen, että on olemassa sunnuntai ja kaverit ja perhe, että pääset irti siitä [työstä]. Mutta ei sen kahden vuoden aikana.”⁶⁶ Sinnemäki tuo esiin myös ministeripestin epäluonnolliset pitkät työpäivät, joiden aikana pitää kuitenkin koko ajan näyttää ministeriltä eli olla habitukseltaan koko ajan edustava.

Hannele Luukkainenkin mainitsee työn ajoittaisen kokonaisvaltaisuuden, jolloin työpäivät olivat pitkiä ja päätökset vaikeita lama-ajan Suomessa. Luukkaiselle äärimmäinen kiire kuitenkin sopi hyvin eli se oli kaikesta huolimatta positiivinen kokemus: ”Mä oon parhaimmillani kun on painetta, ja kun on paljon töitä. Ja pystyy hallitsemaan monia asioita yhtä aikaa.”⁶⁷ Kiireen nautinnollisuudestaan puhui myös Brax ja se on kiinnostava, toistuva ilmiö myös myöhemmissä luvuissa, että kiireisinä aikoina esimerkiksi vauhdikkaassa hallitusvastuussa kokemus kansanedustajuudesta on positiivisempi ja eduskuntaryhmä on sisäisesti rauhallisempi. Tässä ilmiössä on jotakin samaa, mitä Emma Crewe kutsuu brittitutkimuksessaan kansanedustajuuden työn addiktoivaksi puoleksi. Crewen mukaan sosiaalisten kohtaamisten ja maailman muuttamisen tunteen herättämä tarmo on kuin huumetta, joka saa jaksamaan työn huonot

⁶⁴ Tarja Cronbergin haastattelu 3.4, 24.4 ja 27.4.2015. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁶⁵ Tuija Braxin haastattelu 12.5. ja 18.5.2017. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁶⁶ Anni Sinnemäen haastattelu 3.7.2018, 5.7.2018, 6.7.2018, 21.9.2018 ja 13.12.2018. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

⁶⁷ Luukkainen 2022.

puolet.⁶⁸ Tämä tuntuu omassa aineistossani korostuvan juuri kiireessä, jolloin työn vaikuttavuuden kokemukset kasvavat.

Mainitun ilmiön kääntöpuoli on vaikutusvallattomien hetkien tylsyys esimerkiksi oppositiossa. Kokemuksellisesti edustajat työssä raastavina korostuvat siis kovan tahdin sijaan usein tylsät hetket, jolloin asiat eivät etene ja mediakin tarttuu pieniin uutisiin.

Ajatus työmyyrydestä ja ahkerasta puurtamisesta sotii pahasti matalan profiilin edustajan identiteettityyppiä vastaan. Matalan profiilin edustajat ovat Ollilan mukaan edustajia, jotka suhtautuvat aikaan saamisiinsa vaatimattomasti ja ”...sanovat olleensa nimenomaan eduskuntaryhmänsä rivijäseniä ilman kunnianhimoisia pyrkimyksiä parempiin asemiin.”⁶⁹ Monet tällaisista edustajista profiloituivat erityisesti oman alueensa ja kotiseutunsa puolustajina ja saattoivat myös korostaa omaa poliittisesti intohimotonta ahkeruuttaan. Tällaiseen identiteettiin samaistuminen ei vaikuta olleen vihreiden piirissä yleistä, päinvastoin kyseisen kaltaisia valiokunnissa hiljaa muista kuin oman alueensa asioista olleita saatettiin avoimesti kritisoidakin: ”hallintovalioikuntaanhan suurin osa on tullut näitten kunta-asioitten takia ja ikään kuin tällaiset rakenneuudistukset, jotka vaikuttavat alueitten rahoihin, niin ihmiset ovat siellä vahtimassa omien vaalipiiriensä etuja. Niin, voi että, kun ne olivat ulalla, kun oli puhe tietosuoja-asioista. Siis näki ne semmoiset hätääntyneet peura ajovaloissa -katseet, kun Petteri Järvinen tulee puhumaan sitä nörttistiikkaa, vittu, kun eivät ne muut tajunneet mitään.”⁷⁰

Ryhmään samaistuminen voi olla siksikin vihreille kansanedustajille vierasta, että vihreät olivat tutkimusjaksolla suurten kaupunkien puolue ja omaa syrjäistä vaalipiiriä, jonka kuntien rahahanoja olisi pitänyt rauhassa ja syrjässä tarkkailla, ei yksinkertaisesti ollut, eikä toisaalta myöskään suurten puolueiden tavoin omaa puoluekaveria valiokunnassa tekemässä erilaista edustajaroolia, vaan sen yhden vihreän oli joka valiokunnassa yksinään pidettävä vihreää lippua korkealla.

Poikkeuksellisesti matalan profiilin edustajan identiteetin tuntuu kuitenkin ottavan Janina Andersson kuvaillessaan rooliaan ympäristövaliokunnassa oman puolueen Pekka

⁶⁸ Crewe 2015, 225.

⁶⁹ Ollila 2007, 162.

⁷⁰ Meriläinen 2014.

Haaviston toimiessa ympäristöministerinä. Andersson oli saanut ohjeet pitää huolen, että ministeriön kannasta ei poiketa ja se oli hänen ainoa tehtävänsä valiokunnassa: ” Jag hade en klar uppgift att inte släppa igenom en enda förändring, så därför var jag där. Jag satt där bara, inte ändra på kommat, inte, inte ändra på punkten, inte, det var mycket enkelt”.⁷¹

Ollilan identiteettityyppjä ja vihreiden erilaisuuden ja ahkeruuden kokemuksia verratessa huomaa nopeasti, mitkä tyypit korostuvat ja mitkä eivät. Matalan profiilin edustaminen ei ollut vihreille tyypillistä eikä oikein vaihtoehtokaan yllä kuvatuista syistä, sen sijaan toisinajattelu ja pettymykset, edelläkävijyys ja erilaiset sankarikokemukset olivat varsin yleisiä. Merkittävä osa tässä osiossa käsitellyistä kokemuksista oli kokemuksia erilaisuudesta. Vihreät halusivat olla erilainen puolue ja tämä resonoi usean edustajan henkilökohtaiseen kokemukseen.

Erilaisuus ja jopa toiseuden tuntemukset selittyvät osaltaan vihreiden edustajien poikkeuksellisilla taustoilla, lasikatot särähtivät rikki ja eduskunnassa olikin edustaja, jollaista ei oltu koskaan nähty tai joka kannatti aivan toisenlaista politiikkaa, jollaiseen oli totuttu. Tämä tuskin on kuitenkaan koko totuus. Antropologi Emma Crewe tuo brittikansanedustajia tutkivassa teoksessaan esiin, että mediaajulkisuuden lainalaisuudet, vaalitapa ja vakiintunut kilpailullinen viestimistapa kansanedustajien välillä tekee muiden kansanedustajien arvostelemisesta ja yleisestä epäluottamuksen herättämisestä poliitikkoihin välttämättömän osan jatkourastaan haaveilevan poliitikon työkalupakkia.⁷²

Vaikka mainitusti Suomen ja Britannian kansanedustajien kokemuksia ei voi monista eroista johtuen suoraan vertailla, niin väite on silti tässäkin yhteydessä ajatuksia herättävä. Erilaisuuden korostaminen muista kansanedustajista voikin siis olla jollain tasolla myös välttämätön osa jokaisen, ei vain vihreän, kansanedustajan identiteettiä, jolla hän yrittää puhdistautua muuten poliitikkoihin liitetystä mielleyhtymistä. Tämä ei tarkoita, etteikö edustaja todella kokisi olevansa erilainen kuin muut, mutta tuo esiin syytä tällaisten kokemusten korostumiseen ja mahdolliseen yleisyyteen vihreitä laajemminkin piireissä, johon kantaa ottamiseen tarvittaisiin kuitenkin lisätutkimusta.

⁷¹ Andersson 2018.

⁷² Crewe 2015, 218.

2.1.4 Erilainen ehdokas ja kampanjoija

Aiemmista erilaisuuden kokemuksista poikkeava ilmiö oli vihreiden kampanjoinnin erilaisuuden korostus aineistossa. Ajatus siitä, että ei itse osaa eikä puolueella ole tehokasta tapaa kerätä kampanjarahoitusta oli mielenkiintoisen yleinen eri vihreillä kansanedustajilla. Kansanedustajakokemukseen tämä vaikutti siten, että moni koki päässeensä eduskuntaan omalla rahalla tai aiemman julkisuuden turvin ja tämän koettiin vaikuttavan eduskuntaryhmään valikoituneisiin persooniin ja luovan jakolinjaa vanhoihin puolueisiin.

Ilman suurta budjettia eduskuntaan nousua korostivat esimerkiksi Meriläinen, Hassi ja Sinnemäki sekä myös Kasvi elämäkerrassaan. Useat ehdokkaat, kuten Paloheimo, Komsu ja Könkkölä taas mainitsevat pienen budjetin lisäksi päässeensä eduskuntaan tekemättä kovin paljoa oikeaa kampanjointia: ”Se oli täysin oikeastaan vaalityötön vaalivoitto”,⁷³ toteaa esimerkiksi Paloheimo ensimmäisestä läpipääsystään vailla kampanjointia vuonna 1987.

Usein näissä kokemuksissa toistuu vastakkainasettelu vanhojen puolueiden, erityisesti kokoomuksen ja SDP:n, kanssa, joiden ehdokkaiden ajatellaan saavan rahoitusta helpommin ja vakiintuneita kanavia pitkin, kun taas juuri vihreäksi kansanedustajaksi noustakseen polku on korostetun erilainen.

Meriläinen kuvaa omaa varainhankintaansa: ”Siihen aikaan ei vihreissä oikein kukaan osannut tehdä mitään varainhankintaa eikä minullakaan semmoista oikein osaamista ollut, ellei nyt lasketa jotakin kirppistä tai jotakin tämmöistä, mistä tulee ihan semmoisia vaatimattomia pikkutuloja, niin käytännössä omalla rahalla kokonaisuudessaan kaikki kampanjat teki ja minä myös.”⁷⁴

Sinnemäen kokemukset olivat varsin samanlaisia: ” Olen yleensä aina käyttänyt aika paljon omaa rahaa kampanjoihin .Meillä ei ole sellaista traditiotakaan, että meillä nyt olisikaan jotain yritystukijoita tai traditionaalisia tukijoita.”⁷⁵

⁷³ Paloheimo 2000.

⁷⁴ Meriläinen 2014.

⁷⁵ Sinnemäki 2018.

”Varmaan jotkut harrastivat [mainontaa ja puhetilaisuuksia osana kampanjaa]. Mutta rehellisesti sanottuna minä olen aina inhonnut sellaista ja minä en muista siitä mitään”,⁷⁶ linjaa puolestaan Komsin tuoden esiin kokemuksellisen kriittisyyden koko itsensä markkinoinnin ajatusta kohtaan.

Kyvyttömyys ja haluttomuus tehdä rahalla kampanjaa ovat yksi osa vihreiden kansanedustajien erilaisuuden kokemuksia muista kansanedustajista. Kontula korostaa rahaa yhtenä tärkeistä poliittisen pääoman muodoista ja mainitsee vihreidenkin havaitseman jakolinjan: vanhoilla puolueilla on vakiintuneita suurrahoittajia ammattiyhdistysliikkeestä yritysmailmaan, mutta ”kristillisdemokraateilla, vihreillä ja perussuomalaisilla ei ole yhtä selvää taustarahoittajaa. - - Haastattelussani näiden puolueiden edustajat kertoivat kompensoivansa vaalirahoittajien puutetta panostamalla profiloitumisen ja tunnettavuuden kautta muuhun kuin mainosmediaan.”⁷⁷

Kontulan ajatus profiloitumisesta korostuu myös tämän tutkielman aineistossa. Hassin maininta vuonna 1991 valituista kansanedustajina tähtinä, jotka pääsivät eduskuntaan valovoimaisina ihmisinä ilman rahoitusta, on kuvaava. Piirteellä saattoi olla edustukselliselle itseymmärrykselle vaikutusta ja se saattoi tehdä ehdokkaista vielä korostetummin itsenäisiä ajattelijoina, eihän puolue ollut heitä paljoa auttanut edes eduskuntaan pääsemisen suhteen. Toisaalta se ajatuksen tasolla vieraannutti edustajia SDP:n ja kokoomuksen edustajien kokemuksista ja lisäsi vihreää kokemusta erilaisuudesta Arkadianmäellä.

2.1.5 Erilainen kansalainen – kansanedustajan roolin omaksuminen

Tässä luvussa on tarkastelu kansanedustajan kokemuksellisen identiteetin eri puolia erityisesti erilaisuuden tuntemusten kautta: miten minä eroan muiden puolueiden kansanedustajista, miten eroan muista vihreistä. Tärkeä, ja aineistossa korostuva identiteetillinen jakolinja on kuitenkin vielä mainitsematta: kansanedustajat ja kaikki muut, sillä kansanedustajan identiteeteistä usein tärkein on itse kansanedustajan identiteetti.

⁷⁶ Komsin 2000.

⁷⁷ Kontula 2018, 39.

Moni haastateltavista korosti, kuinka itse kansanedustajan pestiin sopeutuminen muutti omaa minäkuvaa ja ajattelutapaa. Osansa tässä ajattelutyössä oli työtapoihin ja käytänteisiin totumisella, joka on perinteisesti ollut edustajan itsensä vastuulla, johon on voinut saada kuitenkin opastusta kokeneemmilta edustajilta ja sihteeristöltä kuten Ollila teoksessaan avaa.⁷⁸ Nykyään uudet edustajat saavat kuitenkin myös perehdytystä. Käytänteisiin totuminen on kuitenkin vain osa kansanedustajan identiteetin omaksumista. Toinen osa on se identiteetillisempi, henkisempi puoli eli miten oma käsitys itsestään muuttuu uuden aseman myötä. Tätä useat edustajat kiinnostavasti myös avaavat.

Toivola tuo esimerkiksi haastattelussaan esiin, että sivistysvaliokunnan kulttuurikenttään vaikuttavat päätökset tulivat liian lähelle Toivolan entistä työtä näyttelijänä ja taiteilijana. Kokemus oli raskas, sillä hän koki edustavansa nyt korostetusti eri puolta kuin ennen: ”Mä oon myös taiteilija, mutta - - katson tätä nyt juridisesti.” Toivolalle kansanedustajan roolin omaksuminen vaikutti minäkuvaan voimakkaasti, hän jopa koki, että ”koko politiikka tuli harteille.”⁷⁹ Toivolalle kokemus uudesta roolista oli rajoittava. Hän mainitsee elämäkerrassaan, kuinka joutui pohtimaan omaa olemistaan aivan uusiksi ja kuinka ”[y]htäkkiä ne asiat, joita olen pitänyt itsessäni kauneimpina ja tärkeimpinä, tuntuvat kaikkein epäilyttävimmiltä.”⁸⁰ Toivola ei myöskään voinut kuvitella itseään osallistumaan joidenkin kollegoiden tavoin mielenosoituksiin eduskuntatalon eteen, sillä hän jo koki olevansa osa vastapuolta.⁸¹

Oras Tynkkynenkin kuvaa irtiottoaan aiemmasta roolistaan eli aktivistin identiteetistä ja toimintatavoista, jotka korvautuivat kansanedustajan toimilla ja identiteetillä: ”Kun olin kansanedustajana, niin sitten vaikka sinänsä mieli teki olla edelleen mukana myös kansalaisjärjestöjen toiminnassa, niin sitten pikkuhiljaa siitä erkaantui, sekä käytännöllisistä eli erityisesti ajankäytöllisistä syistä, että sitten sen takia, että tavallaan se, lainsäätäjän rooli on sen verran erilainen ja se voi olla päinvastoin ihan hyväkin, että kansalaistoiminta on joissain määrin riippumatonta siitä poliittista järjestelmästä.”⁸²

⁷⁸ Ollila 2007, 33 – 34.

⁷⁹ Toivola 2022.

⁸⁰ Toivola 2016, 219.

⁸¹ Toivola 2022.

⁸² Tynkkynen 2022.

Tynkkysellä ja Toivolalla on siis molemmilla samanlainen ajatus siitä, että kansanedustajan tehtävä on korostetun erilainen kuin kansalaisvaikuttajan, eikä tästä positiosta käsin ole ihan yksiselitteisen hyvä asia osallistua esimerkiksi mielenosoituksiin ja järjestötoimintaan.

Monilla kansanedustajilla oma aiempi rooli oli kuitenkin varsin lähellä kansanedustajan roolia, eikä identiteetillinen hyppy ollut ehkä yhtä suuri kuin Toivolalla ja osin Tynkkyselläkin⁸³. Aineiston kansanedustajista esimerkiksi Soininvaara, Cronberg, Brax, Anttila ja Meriläinen olivat jo ennen kansanedustajuuttaan toimineet tai vierailleet jossakin työtehtävässä eduskunnassa, ja Luukkainen taloustutkijana pyörinyt samoissa kuvioissa. Cronberg oli maakuntajohtajana käynyt paljon eduskunnassa ja pohtinut kansanedustajan roolia: ”---tavallaan minulla oli hyvä kuva edunvalvontatyöstä ja siitä, miten kansanedustajiin vaikutetaan ja mitkä asiat ovat tärkeitä ja miten se yhteydenpito toimii. Sitten taas toisaalta minulla oli sellainen huono kuva tai ei oikeastaan mitään kuvaa silloin alussa siitä, että miten kansanedustajana on mahdollisuus vaikuttaa.”⁸⁴

Samaan aikaan kokemus uudesta identiteetistä ei ollut kaikilta osin mieluinen, maakuntajohtajana pääsi tekemään hyviä asioita ja oppositiokansanedustajana ei: ”Minusta se oli hirveä tilanne kun olin tottunut maakuntajohtajana rakentamaan, että nyt tehdään näin ja näin ja sitten siitä tulee hyvä. Tämä on hyvä esimerkki tavasta, jolla kansanedustaja ei välttämättä koskaan täysin kokenut uutta työidentiteettiään omakseen, Cronbergille oppositiokansanedustajuus herätti vierastamista, mitä tuovat ilmi useat kansanedustajat ja mitä käsitellään viimeisessä luvussa omana kokonaisuutenaan.

Meriläisen kokemukset ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka kansanedustajan identiteetti ei loppujen lopuksikaan tunnu omalta. Hän koki kokonaisuutena epäonnistuneensa kansanedustajana: ”Niin, se ei vaan ollut oikeita asioita ja riittävästi, että kyllä minun oma lopputulema minun kansanedustajakaudesta on se, että minua vituttaa, että minä olin alun perin mennytkin, ja että minä olin paska kansanedustaja.” Meriläinen myös täsmentää pettymyksensä tunneskaalaa: ”Varmaan semmoista henkistä raskautta siitä tulee, että kyllä minä sen neljä vuotta aika lailla vilpittömästi elämäni ja itseäni vihasin”.⁸⁵

⁸³ Tynkkysellä oli Toivolasta poiketen kuitenkin myös taustaa vihreänä vaikuttajana ja kuntapoliitikkona, joten kokemusten vertailussa on omat haasteensa, Tynkkyselle hyppy politiikkaan ei ollut samanlainen uranvaihdos kuin Toivolalle.

⁸⁴ Cronberg 2015.

⁸⁵ Meriläinen 2014.

Meriläisen ankaruudella omaa kansanedustajuuttaan eivät muut ruodi, vaikka jonkinlainen kyllästyminen tai turhautuminen kansanedustajan rooliin on monella edustajauran loppupuolella mainittukin, kuten Soininvaara mainiten pettymyksensä eduskunnan muuttuneeseen työkuultuuriin kaudella 2011 – 2015.

2.2 Aiemman elämän merkitys kansanedustajaidentiteetille

Tämä teema on aiemmista erillinen, mutta välttämätön käsiteltävä osa kansanedustajan identiteetillistä kokemusta. Kansanedustajan työhistorialla ja erityisesti koulutustaustalla vaikuttaa olevan hyvin vahva vaikutus tämän identiteettiin kansanedustajana. Ennen Arkadianmäelle nousua kerrytetystä osaamisesta saadaan luonnollisesti kosketuspintaa myös politiikkaan ja tämä näkyy omassa aineistossani. Omaan taustaan, ammattiin ja tutkintoihin viitataan toistuvasti. Pelkän viittauksen lisäksi useat kansanedustajat käyttävät ammattiaan merkittävänä itseään määrittävänä määreenä, jonka näkökulmasta poliittisia päätöksiä tarkastellaan: ”Minä nyt tällaisena käytännön sosiaalipsykologina,” ja ” No, ehkä juristi vastaa niin,” ovat tällaisesta puheesta oivia esimerkkejä, omasta koulutuksesta ja ammatti-identiteetistä haetaan katsantokantaa ja auktoriteettia.⁸⁶ Koulutustausta antaa siis ikään kuin omalle katsantokannalle samalla niin perustan kuin oikeutuksenkin.

2.2.1 Tutkija eduskunnassakin

Lähdeaineistoni vihreiden kansanedustajien taustoissa painottuu vahvasti tutkimustyö ja tausta akateemiselta uralta: Ulla Anttila, Rosa Meriläinen, Satu Hassi, Eero Paloheimo, Osmo Soininvaara, Erkki Pulliainen, Tarja Cronberg ja Hannele Luukkainen nostavat omissa haastatteluissaan tutkijataustan ja sen vaikutuksen esiin, vaihtelevalla painoarvolla tosin. Tekniikan tohtori Jyrki Kasvi korostaa myös omaa tutkijakansanedustajan identiteettiään elämäkerrassaan. Kaikki tässä alakappaleessa mainitut ovat joko väitelleitä tai väitöskirjan politiikan takia kesken jättäneitä tutkijoita.

Tutkijataustaan vetoaminen korostuu aineistossa tapana kritisoida politiikan tekemisen tapoja, huonosti valmisteltuja aloitteita ja varomattomia puheenvuoroja, selittämään siis omaa vahvaa osaamista ja ymmärrystä. Tutkijan identiteetti tuntuu usein tarkoittavan haastateltavien puheissa, että edustaja on varustettu erityisellä tarkkuudella kaikenlaista

⁸⁶ Brax 2017 & Ulla Anttilan haastattelu 8.9., 20.9. ja 22.9.2011. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

vilunkipeliä tai järjestelmällistä kehnoutta vastaan, tehden edustajasta siis vahvan vaikuttajan tai vähintään tiedostavan ymmärtäjän, ehkä vähän enemmän kuin siis kollegansa. Ilmiö näkyy hyvin tässä Tarja Cronbergin sitaatissa: ”Jos kaksi poliitikkoa kiisteli jostain asiasta, niin se oli oikeastaan se ainoa tapa saada asioita esille. Ehkä olin kuitenkin enemmän entisenä tutkijana lähtenyt siitä, että asiat puhuisivat puolestaan”.⁸⁷ Cronberg siis haluaa korostaa, että tutkijataustaisena kansanedustajana hän ymmärsi henkilökeskeisen politiikan sudenkuopat ja olisi kaivannut laadukkaampaa keskustelukulttuuria. Kärkevämmän saman ilmaisee Erkki Pulliainen arvostellessaan hänestä huonosti valmisteltua maatalousvaliokunnan lausuntoluonnosta: ”Ei kerta kaikkiaan, kauheata, ajatellaan, että minulle luonnontieteen professorina tämmöistä potaskaa tuodaan, ja niin kävi sitten, että se hiljaisuudessa poistui johonkin.”⁸⁸

Osmo Soininvaara taas yritti puhua ministerinä virkamiehiä tutkijana tottumalleen keskustelu-uralle: ”Minun piti opettaa niitä, sanoa, että sori, minä tulen yliopistolta, meillä on tapana niin kuin, että ensin väitellään vahvasti ja sitten joku voittaa sen väittelyn, niin sitten se on voittanut”.⁸⁹ Soininvaara haikailee vahvempaa tutkijaperinnettä ministeriönsä laajemminkin: ”Mutta sitten minä olin kyllä järkyttynyt siitä, kuinka vähän tutkimusosaamista siellä monella virkamiehellä oli, että minä jouduin ihan korjaamaan laskelmia”.⁹⁰ Välillä edustajat myös kokivat, että oma asiantuntijuus heikensi mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan: ”Minkä hiton takia minua ei panna liikennevaliokuntaan, kun minä olen kuitenkin sen alan asiantuntija? Niin minulle sanottiin, että täällä ei nimenomaan asiantuntija ole meriitti vaan dismeriitti, että ei täällä pidä valita asiantuntijoita, ne on liian vahvoja siellä”.⁹¹ Paloheimon sitaatista paistaa ärtymys siitä, että omaa asiantuntemusta eivät muut kunnioittaneet, pikemminkin päinvastoin.

Hannele Luukkainen puolestaan koki, että laman alla hänen vahvaa taloustutkijan ja pankkialan taustaansa arvostettiin: ”kyl se oli semmoinen, että mun asiantuntemuksella oli oikeasti merkitystä”. Hän toi myös esiin, että huomasi kollegoiden käytöksestä, että he tulivat Luukkaisen asiantuntevia puheenvuoroja vartta vasten saliin kuuntelemaan:

⁸⁷ Cronberg 2015.

⁸⁸ Pulliainen 2013.

⁸⁹ Soininvaara 2015.

⁹⁰ Soininvaara 2015.

⁹¹ Paloheimo 2000.

”kyl mä huomasin sen, että kun jotkut puhu siellä, niin sali tyhjeni. Ja kun mä puhuin, niin jotkut tuli kuuntelemaan. Koska tota ne halus myös oppia.”⁹²

Asiantuntijuuden arvostamatta jättäminen on kiinnostava, monella mainitulla edustajalla toistunut kokemus, joka sotii osin Kontulan tietopääomaan perustuvaa analyysia vastaan. Kontula luokittelee tiedon yhdeksi tärkeistä poliittisen pääoman muodoista ja toteaa, että ”[a]siantuntijan status myös lisää suoraan edustajan vaikutusvaltaa ja painoarvoa.”⁹³ Mainituissa haastatteluissa asia ei kuitenkaan vaikuttanut yhtä suoraviivaiselta.

2.2.2 Työhistorian vaikutus

Osalla edustajista yliopistouran lisäksi muullakin työkokemuksella oli erityinen merkitys omalle minäkuvalle kansanedustajana. Tarja Cronberg palaa omassa haastattelussaan toistuvasti⁹⁴ aiempaan työhönsä Pohjois-Karjalan maakuntajohtajana, joka identiteettinä vaikutti hänen katsantokantoihinsa myös kansanedustajana:

”Ehkä myös tietoisuus siitä, että kansanedustajan työ ei ole pelkästään eduskunnassa toimimista vaan myös esimerkiksi, jos haluan vanhemmuuden kustannukset tasaveroisesti läpi kaikille työnantajille Suomessa, niin sitten minun täytyy tehdä myös työtä eduskunnan ulkopuolella. Luulen, että siinä minulla oli etua maakuntajohtajan taustasta. Mutta se johti siihen, että minä aina johdin poissaolotilastoja”.⁹⁵

Cronbergillä tausta maakunnan asioiden ajajana vaikutti huomattavasti myös hänen identiteettiinsä osana muuten niin kaupunkilaisia vihreitä, johon palaan omassa alaluvussaan. Rosa Meriläiselle aiemmat työt ja luottamustoimet yliopistokuntapolitiikasta antoivat toimintaohjeen myös eduskunta-avustajan ja kansanedustajan rooleihin: ”Minä olin semmoinen tyypillinen ylioppilaskuntajyrä, että minä marssin jakkupuku päällä Sadun [Hassin] luokse ja ojensin hänelle käyntikorttini ja kerroin, että minusta hän saisi erinomaisen poliittisen avustajan, mutta sihteerin työtä en

⁹² Luukkainen 2022.

⁹³ Kontula 2018, 40.

⁹⁴ Cronberg 2015. Cronberg viittaa taustaansa maakuntajohtajana laajasti, yhteensä 39 kertaa haastattelun kuluessa. Hän viittaa siihen osin omaa työhistoriaa läpikäydessään, mutta se nousee usein esiin myös erityisenä kansanedustajuuden tukipilarina.

⁹⁵ Cronberg 2015. Tässä sitaatissa mielenkiintoisesti Cronberg myös näkee aiemmalla kokemuksella syventävää vaikutusta omalle ymmärrykselleen poliittisesta päätöksenteosta, joka johti kuitenkin rumiin poissaolotilastoihin.

suostu tekemään”.⁹⁶ Meriläiselle kokemus yliopistojyränä toimimisesta nousi laajemminkin esiin myös kansanedustajuudelle toimintatyylin antaneena identiteettinä. Satu Hassille tausta kirjailijana taas antoi kiehtovasti kosketuspintaa käsiteltäviin asioihin: ”Minä olin ajatellut, että se on semmoinen oikein rutikuiva, ihan tappava, mutta kuitenkin ne olivat sillä lailla inhimillisesti ja tavallaan kirjailija-Hassin näkökulmasta kiinnostavia juttuja, kaiken maailman rikoslait ja tällaiset”.⁹⁷

2.3 Vihreiden sisäiset identiteetilliset jakolinjat – alkuvihreät aktivistit ja heistä erottautumisen paine

Mielenkiintoinen identiteetillinen piirre vihreiden kansanedustajakokemuksessa on itsensä tarkka asemoiminen suhteessa vihreiden eri alaryhmiin ja sukupolviin. Tätä tekevät haastateltavista useimmat: omaa roolia vihreiden laajalla kentällä analysoidaan ja samastumispintaa oman alaviiteryhmän kanssa etsitään. Alkuvihreä samaistuminen vaihtoehtokulttuuriin korvautui vakiintuneemmalla vihreän kansanedustajan identiteetillä ajan saatossa, vaikka aktivisti-identiteetilläkin varustettuja edustajia olikin vielä 2000-luvullakin.

Kokemukselle kansanedustajuudesta vihreällä identiteetillä on moninaisia vaikutuksia. Haastatteluvastausten perusteella se vaikuttaa esimerkiksi käytettyihin politiikan tekemisen tapoihin, muihin samaistumiseen, ryhmähenkeen ja vihreiden sisäisiin sosiaalisiin suhteisiin ja moniin henkisiin pohdintoihin, kuten kokemuksiin aatteellisesta yksinäisyydestä. Tässä alaluvussa erityiseen keskiöön nostetaan aktivistit ja muut -rajalinja. Aktivistilla viitataan tässä yhteydessä erityisesti alkuvihreään koko elämäntapaa kyseenalaistavaan vihreään vaihtoehtokulttuuriväkeen, joka puolueessa oli vallallaan sen alkuvaiheissa ja josta moni vihreä kansanedustaja ottaa haastattelussaan irti ottoa.

Vihreää aktivisti-identiteettiä tarkastellessa korostuu puolueen ensimmäinen eduskuntakausi 1980-luvun puolivälissä. Tässä vaiheessa aktivismin kansanedustajakokemukseenkin resonoiva korostus oli vihreissä mahdollisesti huipussaan. Komsu ja Könkkölä kokivat edustavansa vähän erilaisia vihreitä keskenään, vaikkakin molemmat ponnistivat kansalaisjärjestöistä. Könkkölä koki Sari Aallon

⁹⁶ Meriläinen 2014.

⁹⁷ Hassi 2014.

mukaan edustavansa vihreyden sivupolkua,⁹⁸ sillä hän koki edustavansa nimenomaan vaivaisia, vihreiden Kynnys-aktiiveista suurelta osin muodostunutta vammaisjärjestöä. Kokemuksena tämä tarkoitti, että oli hankalaa edustaa koko vaihtoehtokenttää, vaan oma vihreä identiteetti oli sidoksissa juuri vihreisiin vaivaisiin. Komsa oli ollut useissa yhdistyksissä, mutta näkyvimmin Koijärvi-liikkeessä ja kuvailee identiteettiään kiinnostavasti: ”minun mielestäni se ajatusmaailma, jota haluaisin edistää, on jotakin joka liikkuu anarkian ja sosialidemokratian välisellä akselilla.”⁹⁹ Komsa samassa yhteydessä tuo esiin, että koki ajoittain kansalaisjärjestöystäviensä menneen liian pitkälle vaatimuksissaan, vaikka itsekkin kannatti jonkinlaista anarkismia, ja toisaalta malttia, mihin hän viittasi omalla sosiaalidemokraattisella puolellaan. Anarkismin ja sosiaalidemokratian välillä tasapainottelu on mielenkiintoinen tapa kuvata aatemaailmaa ja kuvastaa, kuinka tärkeässä roolissa Komsalla myös kokonaisvaltainen toimintakulttuurin uudistaminen eduskunnassa oli, valtiovastainen anarkismihan on kansanedustajan suusta varsin rohkea sanavalinta.

Ensimmäinen identiteetillinen irtiotto vihreistä aktivistikansanedustajista tuli eduskunnassa jo seuraavalla kaudella, kun Paloheimo ja Pulliainen ottivat omalla tavallaan etäisyyttä ajatukseen. Kausi oli riitaisa, niin kuin seuraavassa luvussa nähdään, ja enemmän sosiaalipoliittisiin, aktivistikentän kysymyksiin perehtyivät sosiaalivihreiksi kutsutut Haavisto ja Soininvaara ja tästä irtiotta ottivat Paloheimo ja Pulliainen, joita kutsuttiin ekovihreiksi.

Ekovihreys esimerkiksi vaikuttaa Pulliaisen ja Paloheimon haastatteluiden pohjalta resonoineen kansanedustajuuskokemuksen koko tunneilmastoon: ”Niin, Könkkölä ja Komsa, niin he puhuivat aina, että on hauskaa, on mukavaa. Ehkä minun mukanani meni hauskuus ja mukavuus, koska minulla ei ole ollut hauskaa ja mukavaa koskaan”, Pulliainen korosti ja täsmensi kysyttäessä, että ”minulle sellaista harvinaista luonnonvaraa kuin hauska ja mukava ei ole tarjoutunut, mutta kyllä mission ympäristön, eihän koskaan mission ympäristön tarvitse olla hauska ja mukava.”¹⁰⁰ Tässä Pulliaisen lainauksessa korostuu myös mielenkiintoisesti se, että ekovihreänä hän teki pesäeroa oman edustajakautensa sosiaalivihreiden lisäksi edellisen kauden vihreisiin edustajiin ja

⁹⁸ Aalto 2018, 197.

⁹⁹ Komsa 2000.

¹⁰⁰ Erkki Pulliaisen haastattelu 24.10.2013. Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto.

se, että ekovihreyteen kuului hänen mielestään jatkuva huoli ja tämän tuoma vakavuus edustajantoimeen.

Paloheimo tekee pesäeroa sekä Komiin ja Könkkölään, että vaihtoehtokulttuurin edustajiin yleensä korostamalla itse edustaneensa tavallisten ihmisen epäpoliittista ympäristösiipeä: ”sitten heitä [ekovihreitä] yhdisti ehkä se, että he olivat enemmän siinä suhteessa tavallisia ihmisiä, että he kävivät töissä. Sitten he olivat epäpoliittisempia kuin nämä yhteiskunnalliset vihreät eli heillä ei ollut sellaista poliittista taustaa. He olivat niin kuin tavallista aatteellista väkeä”.¹⁰¹ Haastattelussa hän myöhemmin myös täsmentää viitanneensa siihen, että arvelee sosiaalipoliittisen siiven väen eläneen lähinnä sosiaaliturvalla ja tarjoutuneensa itse antamaan vanhempana ihmisenä Kojjärvi-aktivisteille rahaa: ”Muistan kerran soittaneeni Ville Komsille Kojjärven aikoihin ja sanoneeni vaan niin, että minä luulen, että on semmoisia ihmisiä, jotka voisi auttaa teitä taloudellisesti - jolla tarkoitin esimerkiksi itseäni- jotka on kuitenkin sellaisissa asemassa, että ne eivät halua tulla sinne lapion kanssa heilumaan, kun lehdet on paikalla.”¹⁰²

Kiinnostavasti Paloheimo ja Pulliainen tuntuivat ottaneen etäisyyttä vihreiden vaihtoehtoväen aktivistipuoleen, Paloheimo pitämällä itseään enemmänkin toiminnan rahoittajana kuin osallistujana ja Pulliainen ilmeisesti pitämällä toimintaa liian iloisenä tavoitteisiin nähden. Paloheimo korosti itseään tavallisena ihmisenä verrattuna vaihtoehtoväkeen, kuten monet muut tekevät myöhemmillä kausilla. Asetelmaa ei tule nähdä liian mustavalkoisena, Paloheimon ja Pulliaisenkin kokemuksia voisi tarkastella myös vain erilaisena aktivismin muotona.

Seuraavilla kausilla 1990-luvulta lähtien eduskuntaryhmät kasvoivat ja identiteetit moninaistuivat. Alun aktivismi alkoi tekemään tilaa vakiintuneelle parlamentaarille vaikuttamiselle. Keskeinen vihreän kansanedustajan identiteetti on ollut irtiottaja alun vaihtoehtokulttuuriväestä, johon olen viitannut aktivistisiipenä. Kokemuksia siitä, että erottui jotenkin varhaisesta vihreästä kansanedustajasta tai ainakin kentästä tuo tavalla tai toisella niin Tuija Brax, Ville Niinistö, Hannele Luukkainen, Oras Tynkkynen, Rosa Meriläinen kuin puolueen historiaan etäisyyttä ottava Jani Toivola. Merkittävä osa aineiston edustajista siis.

¹⁰¹ Paloheimo 2000.

¹⁰² Paloheimo 2000.

Näitä eri edustajien tapoja yhdisti moninaiset tavat ottaa irtiotta varhaisvihreästä hippyydestä, vaihtoehtoväestä tai ”häröilevästä” villapaitajengistä, kuten Ville Niinistö muistelmissaan kuvaa.¹⁰³ Uudenlainen vihreä, joka oli tehokas organisoija ja muistutti niin toiminnassaan kuin habitukseltaankin enemmän vanhoja puolueita kuin alkuvihreitä yhdisti näiden vihreiden ajatuksia. Kokemuksellisesti kansanedustajan roolin ottamiseen liittyi siis tietoinen erottautuminen vanhasta.

Tavallisuuden ja aiempaa helpommin samaistuttavamman vihreä identiteetti oli yksi jo Paloheimon mainitsemista erottautumistavoista, uudenlaisen vihreän etsintäyrkimyksistä. Tuija Brax kuvaa haastattelussaan, kuinka asiakeskeisenä juristina yritti tehdä vihreistä enemmän koko kansan puoluetta: ” Ja myös sitten se varsinkin, keitä minä yritin saada niin sanottuun Tuijan talliin, niin kuin rekrytoida uusia ihmisiä, juuri opettajia, arkkitehtejä, lääkäreitä, juristeja, ihan niin kuin tavallisia ihmisiä, ja tavallaan varsinkin, kyllähän tuossa näkyy, helsinkiläinen tavallisuus on tuommoista keskiluokkaista tavallisuutta.”¹⁰⁴

Braxin mielestä hänen puoluetta keskiluokkaistava agendansa sopi myös ajan henkeen 1980-luvun lopulla, kun puoluepoliittisuus oli menossa pois muodista ja vihreänkään puolueen ei tulisi muodostua vain elämäntapapolitiikoista, jotka ovat vain ”hyvin narsistisilla egotripeillä”. Tämä on kokemuksellisesti kiehtovaa ja tässä yhteydessä mielenkiintoisesti myös Braxin vihreyteen linkittyä omilla rekrytoinneillaankin toteutettu vihreän kansanedustajan samaistumispinnan kasvattaminen. Hän kertoo esimerkiksi iloinneensa Anni Sinnemäen ja Jyrki Kasvin nousuista edustajiksi uudenlaisina vihreinä.

2000-luvun alkupuolella Arkadianmäelle nousseet saattoivat nostaa esimerkiksi opiskelijapoliitikon rooliaan esiin ja erityistä uutta opiskelijavihreiden tehokasta sukupolvea. Esimerkiksi Rosa Meriläinen korosti omaa helppoa nousuaan keskeiseksi vaikuttajaksi nimenomaan opiskelijapolitiikan jyränä oppimillaan tavoilla: ”Mutta minä olin ehkä niin nuori, ja sitten jotkut olivat myöskin sillä lailla vähän jotenkin häkeltyneitä siitä minun ikään kuin touhukkuudesta ja kunnianhimosta, että minut varmaan vaan jotenkin siitä ällistyksestä, että minun kaltainen hullu jyrä oli keskuuteen tullut, kun nuo

¹⁰³ Niinistö, Ville & Luoma-aho Veera (2019): Löytöretkeilijä, Otava, Helsinki.

¹⁰⁴ Brax 2017.

vihreät olivat vielä niin vitun hippejä siihen aikaan, että jotenkin se oli ihan toivotonta, kun meillä ei eduskuntaryhmänkään jäsenet eivät osanneet kokoustekniikkaa”.¹⁰⁵ Meriläinen viittaa kiintoisasti muissakin haastattelun yhteyksissä puolueen vanhaan polveen hippeinä, jotka eivät vaikka muistaneet lähettää jäsenmaksulomakkeita edes harvoille jäsenilleen. Identiteetillinen tehokkuus ja järjestelmällisyys siis olivat Meriläiselle uuden vihreän identiteetin rakennuspalikoita ja vaikuttivat hänen kansanedustajakokemuksensa, vanha polvi tuntui vieraammalta.

Saksan vihreiltä lainattu rajanveto ankaran idealististen fundien ja realistisemman politiikan kannattajien realojen välillä esiintyy useissa haastatteluissa vihreän identiteetin rakentumisen osana. Saksan vihreissä käytiin erityisesti 1980-luvulla väantöä puolueen suunnasta: osa vihreistä, realot, kannattivat hallitusvastuun mahdollistavaa kompromissihakuista linjaa, osa taas, fundit, kannattivat puhtasoppineisempaa, joustamattoman aatteellista linjaa.¹⁰⁶

Kaikki mainitun saksalaisen jakolinjan esiin tuovat edustajat samaistuvat enemmän realoajatteluun. Tuija Brax viittaa realoidentiteettinsä näin: ”Kyllä siinä vaiheessa realot olivat jo niin niskan päällä, että osa sitä realoagenda ja minunkin agendani oli, että pitää oppia kantamaan vastuuta.”¹⁰⁷ Myös Soininvaara kutsuu itseään äärirealoksi, mistä syystä uskoo hävinneensä puheenjohtajaäänestyksen Cronbergille: ”Sitten kun minä olen tämmöinen niin kuin äärireal, niin se, että hävisin sen viimeisen äänestyksen tietysti osittain kertoi siitä, että tämmöisen realin linjalle ei ollut ainakaan sillä koostumuksella, minkä puoluekokouksessa sanoin, ei ollut selvästikään enemmistöä.”¹⁰⁸ Hassi taas lähetti avustajansa Meriläisen eurooppalaisten vihreiden kokouksiin opetusmielessä: ”sen takia on niin terveellistä meidän aina käydä silloin tällöin Euroopan vihreiden kokouksessa, että huomaa, että me olemme täällä Suomessa kaikki realoja, ja sinäkin Rosa olet realo”, Hassi totesi Meriläisen mukaan hänelle.¹⁰⁹

On kiinnostavaa, että kaikki saksalaisen jaottelun maininneet edustajat halusivat korostaa juuri realoa ajattelumaailmaansa, yhtäkään fundista ei tunnu siis puolueesta löytyvän.

¹⁰⁵ Meriläinen 2014.

¹⁰⁶ Kettle, Martin (21.09.2005): Fundis v realos in war for party, The Guardianin verkkosivu, <https://www.theguardian.com/politics/2005/sep/21/uk.libdems20051>, viitattu 9.6.2022.

¹⁰⁷ Brax 2017.

¹⁰⁸ Soininvaara 2015.

¹⁰⁹ Meriläinen 2014.

Tämä yhdistyy mielestäni muihinkin mainittuihin erottautumistapoihin alkuvihreästä identiteetistä: ajatuksena tuntuu olevan, että erottautuminen alkuvihreästä ajattelusta on itseisarvo, uusi sukupolvi vihreitä on jo oikeita poliitikkoja, jotka kykenevät poliittisiin vakaviin päätöksiin ja vastuuseen. Teema resonoi myös muihin kysymyksiin, erityisesti pukeutumiseen, jota käsitellään viimeisessä luvussa omana kokonaisuutenaan. Myös pukeutumisessa on tapahtunut vastaava muutos, useat edustajat ovat kokeneet, että erottautuminen Komsin aikaisista villapaitakohuista oli välttämätöntä vakavan politiikan maineen saavuttamiseksi.

Oma sivujuonteensa on, että vihreiden historia saattoi tuntua myös laajemmin vieraalta yksittäiselle edustajalle kuin vain irtiottona alkuvihreistä. Toivola kuvaa kuinka puolueen ytimellä oli yhteinen historia, jossa viestikapula oli siirtynyt henkilöltä toiselle, mutta yhteiset jaetut hetket sitoivat monet asiat yhteen. Hän koki asian osin vieraannuttavana: ”Emmä koskaan ihan löytänyt semmoista, en oo ulkopuolella, mutta en ihan löytänyt sellaista, että tämä on koti [vihreissä].”¹¹⁰ Tämäkin on tärkeä taso: oma vihreä identiteetti voi siis olla eräällä tavalla yksinäinenkin eivätkä kaikki kansanedustajat koe sen liittyvän juuri alkuvihreisiin mitenkään.

2.3.1 Helsinki ja muu Suomi

Juuri vihreään kansanedustajaidentiteettiin vaikuttaneista seikoista yksi on harvinaisen selkeä: jako helsinkiläisiin ja kaikkiin muihin. Edustajien kokemuksissa asettuminen tälle jakolinjalle nousee keskeisesti esiin. Jonkinlainen vastakkainasettelu pääkaupungin ja muun maan välillä näkyy muidenkin puolueiden kohdalla ja suomalaisessa yhteiskunnassa laajemminkin. Muutamasta syystä jakolinja on kuitenkin harvinaisen tärkeässä roolissa vihreissä: Helsinki on puolueen vahvaa vaikutuspiiriä ja useimmat keskeiset vaikuttajat ovat olleet juuri helsinkiläisiä, kuten seuraavassa luvussa käsiteltävä Suomi-lehden vanhoista vaikuttajista muodostunut ja puolueen keskeinen aatteellinen taustaporukka ”pyhä perhe” kokonaisuudessaan.¹¹¹ Helsinkiläiset kansanedustajat ovat myös sittemmin olleet usein tiiviitä lähekkäin toisiaan asuvia vaikuttajaporukoita tai ne on ainakin koettu sellaisiksi, joihin liittyminen on saattanut olla ulkopaikkakunnallisesti kokemuksellisesti työlästä.

¹¹⁰ Toivola 2022.

2.3.2 Kokemus helsinkiläisten vallasta maaseudulta käsin

Helsingin ulkopuolisista kansanedustajista esimerkiksi oululainen Erkki Pulliainen nostaa puolueen pääkaupunkikeskeisyyden kriittisesti esiin: Pulliaisen mukaan hänen markkinoimansa ympäristökeskeiset ”Oulun teesit” eivät saaneet sopivaa vastaanottoa Helsingin vaikuttajien piiristä, jossa sosiaali- ja kulttuuripuoli niin vahvasti dominoi. Pulliainen myös kokee, että juuri helsinkiläiset vaikuttajat vartta vasten tuhosivat oululaisen ekovihreyden koulukunnan: ”Kyllä, ja sittenhän siinä kävi sellainen, poliittiseen historiaan, että helsinkiläiset onnistuivat värväämään agentin Ouluun tuhoamaan sen koko homman Oulussa.”¹¹² Kokemuksellisesti on mielenkiintoista, että Pulliainen kokee niin vahvasti helsinkiläisten päättäjien sotkeutuneen Oulun asioihin ja muutenkin häntä uran varrella sabotoineen niin nimityksissä kuin muissakin asioissa.

Tuusulalainen Eero Paloheimo tuo puolestaan esiin jakolinjan olemassaolon Helsingin ja muun maan vihreiden välillä: ”Minun mielestäni oli selvästi sillä tavoin, että helsinkiläiset olivat selvästikin poliittisemmin asennoituneita ja eri puolilla maata oltiin enemmän semmoisia puhdasotsaisia idealisteja”.¹¹³ Paloheimo myös tuo esiin Soininvaaran ja Komsin, kahden helsinkiläisen, dominoivan roolin puolueen kehityksessä näinä aikoina.

Pohjois-karjalalainen Tarja Cronberg harkitsi lopulliselle puolueelleen harvinaisesti vihreiden ja keskustan välillä ehdokkuutta päätyen lopulta vihreisiin omien sanojensa mukaan sydämen valintana, sillä hän oli aiemmin toiminut vaihtoehtoliikkeissä. Hän kuitenkin koki, että eduskuntaryhmässä tietotaito maaseudun elämästä oli puutteellista: ”Ehkä erikoisesti minulle, joka edustin kuitenkin maaseutua ja aluetta ja raja-alueita, kaikkea sellaista, mikä oli tuntematonta muille, niin se oli jotenkin sellaista valistustyötä. En aina ymmärtänytkään, että ihmiset eivät tajua minkälaista elämää eletään Pohjois-Karjalassa”.¹¹⁴

Kaikille pääkaupunkiseudun ulkopuolisille helsinkiläisten merkittävä rooli puolueessa ei noussut samalla tavalla ongelmaksi, vaikka kotiseuduilla saatettiin seurata tarkkaan pääkaupungin vaikutusta oman edustajan tekemisiin. Helsingissä opiskellut

¹¹² Pulliainen 2013.

¹¹³ Paloheimo 2000.

¹¹⁴ Cronberg 2015.

tamperelainen Satu Hassi osti edustajana asunnon Helsingistä, jolloin kuitenkin Tampereen kuntapolitiikassa nousi esiin kysymys Hassin todellisesta tamperelaisuudesta: ”Sitten minä kirjoitin valtuustolle kirjeen, jossa pyysin ottamaan kantaa siihen, että olenko minä tamperelainen vai en, ja selitin ihan tasan tarkkaan, millaisessa elämäntilanteessa elän. Valtuustossa, minä en ollut itse paikalla, oli käyty varmaan yli tunnin keskustelu, jossa oli varmaan lähinnä haukuttu minua, mutta kuitenkin päädytti siihen, että olen tamperelainen”.¹¹⁵ Oma vaalipiiri piti siis omalta osaltaan huolta kriittisyydestä Helsinkiä kohtaan, vaikka se ei olisi yksittäisen edustajan elämässä ollut keskeisellä agendalla.

2.3.3 Helsinkiläisten suhde jakolinjaan

Helsinkiläisten puolella jakolinja oli myös olemassa, mutta varsin moni helsinkiläinen korosti myös siltojen rakentamista puolueelle vaikeammille alueille. Esimerkiksi Jani Toivola kertoo yrittäneensä vähentää ennakkoluuloja ja tehneensä esimerkiksi tutustumiskäyntejä maatiloille ja yrittäneen virittää yhteistyökuvioita maaseudullisten toimijoiden kanssa ja Anni Sinnemäki kertoo helsinkiläisyyden olleen jopa työn kuormittavuutta vähentänyt tekijä: ”Minulla varmaan oli vielä ensimmäiseksi kansanedustajaksi loppujen lopuksi enemmän henkistä tilaa ja fyysisesti aikaa heittäytyä siihen eduskuntatyöhön, koska Helsingissä ei ole semmoista, että kun menet S-markettiin, niin sinulla on jonossa ihmisiä sanomassa, että meidän vuokra-asunnon saunavuorot on jaettu väärin. Tämä on konkreettinen esimerkki, jonka muistan, kun Säde Tahvanainen on selittänyt minulle, että hän käsittelee Joensuussa sellaisia asioita.”¹¹⁶

Toisaalta Osmo Soininvaara nostaa esiin helsinkiläisten kansanedustajiksi nousevien vihreiden marinoitumisen jo vastuussa ja päätöksenteosta Helsingin kuntapolitiikassa: ”helsinkiläisillä vihreillä erittäin kova koulu on helsinkiläinen kunnallispolitiikka, jossa ollaan jo pitkään oltu tekemässä ihan oikeita päätöksiä, että muualta maasta tulee sitten enemmän näitä takapenkkiäisiä.”¹¹⁷ Tässä lainauksessa taas paistaa epäluulo maaseutuvihreiden politiikan tekemisen kykyjä kohtaan, Helsingin vihreät koetaan omana porukkanaan vastuineen kaikkineen.

¹¹⁵ Hassi 2014.

¹¹⁶ Sinnemäki 2018.

¹¹⁷ Soininvaara 2015.

2.4 Identiteetin kokemuksellinen merkitys

Kaikki tässä luvussa luonnehditut tavat kuvata omaa kansanedustajan tai vihreän kansanedustajan identiteettiä ovat kiehtovasti sidottuna kokemukseen kansanedustajuudesta: tutkijataustaiset kansanedustajat kokivat juuri taustansa takia kelvottoman lainvalmistelun niin törkeäksi asiaksi, uuden polven vihreät puolestaan kokivat vanhan polven hippimäisen rauhallisuuden tehokkaan toiminnan esteenä, jonka olivat puolestaan ehkä oppineet opiskelijapolitiikasta. Näin kytkökset koetun kokemuksen ja tunnetun identiteetin välillä ovat vahvoja.

Tässä luvussa keskiössä ovat olleet identiteetin ja erilaisuuden kokemukset: kaikissa teemoissa erottautuminen niin muista kansanedustajista, kuin muista vihreistä tai eduskunnan ulkopuolisista ihmisistä on jotenkin läsnä.

Eri edustajien välillä eri vaiheissa uraa koetut identiteetit vaihtelivat hyvin suuresti, eikä tässä luvussa yritetäkään muodostaa yhtenäistä vihreän identiteetillisen kansanedustajakokemuksen suurta kuvaa, vaan päinvastoin kuvata näiden kokemusten suurta moninaisuutta. Helsingin ja muun Suomen välinen vastakkainasettelu on toki olennainen osa vihreää kansanedustajuuskokemusta identiteetin tasolta, mutta siitä huolimatta kaikki aineiston kansanedustajat eivät koko pääkaupunkia tuntikausien haastatteluissaan edes mainitse ja toiset taas pitävät asiaa vihreyden suurimpana haasteena.

Erilaisuuden kokemuksia verrattiin Ollilan identiteettityypijaotteluun. Aiempi tutkimus auttoi hahmottamaan identiteettien painottumista käytetyssä aineistossa. Suhteessa Ollilan kaikista kansanedustajista muodostamiin identiteettityyppeihin matalan profiilin edustajuus oli vihreissä erittäin harvinaista, mutta toisaalta taas toisinajattelijuus tai edelläkävijyys erittäin yleisiä identiteettityyppejä. Vihreät kansanedustajat ovatkin siis erilaisesta historiastaan johtuen aivan omintakeinen osa eduskunnan laajempaa kansanedustajakaarta.

Kahdessa seuraavassa, sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen kokemuksen sekä toimintakulttuurin kokemisen, pääluvussa identiteetti ja henkiset kokemukset kulkevat mukana käsittelyssä: sosiaalisissa suhteissa vihreiden sisäiset kamppailut ja puheenjohtajuuteen liittyvä dynamiikka nostetaan esiin ja siihen luonnollisesti linkitty

tässä luvussa esiintynyt jokaisen edustajan oma vihreä kansanedustajaidentiteetti. Toisaalta taas edelläkävijöiden yhteydessä mainittu puhemiehen rooli ja sen haaste nostetaan esiin toimintakulttuuria käsittelevässä pääluvussa. Siten siis tämä identiteettiin keskittynyt pääluku ikään kuin kattaa pöydän ja tarjoaa näkökulman kahdelle seuraavalle käsittelyluvulle.

3. Minä suhteessa muihin – kansanedustajan sosiaaliset kokemukset

Tässä luvussa keskiössä ovat kaikki sellainen haastatteluissa esiin nousut kokemuksellinen puhe, joka linkittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen, muihin ihmisiin ja erilaisiin kohtaamisiin. Sosiaaliset taidot ja henkilösuhteet ovat hyvin tärkeä osa menestynyttä kansanedustajuutta aiemman tutkimuksen valossa. Ollila mainitsee, että sosiaalisen kanssakäymisen taidot ovat kansanedustajan välttämättömiä perusominaisuuksia.¹¹⁸ Anna Kontula taas korostaa teoksessaan sosiaalisten verkostojen merkitystä yhtenä tärkeistä poliittisen pääoman muodoista: ”Edustajan menestys riippuu siitä, kuinka hyvin hän löytää ja ottaa haltuun itselleen avoimet ja uskottavat verkostot”.¹¹⁹

Sosiaalisia suhteita käsitellään tässä luvussa eritellen niitä Kontulaa lainaten kansanedustajan työn kolmelle tärkeimmälle areenalle eli eduskuntaryhmiin, valiokuntiin ja täysistuntosaliin. Tämä kolmijako tarjoaa kiinnostavan tarkastelualueen tälle luvulle, sillä haastatteluissa esiin nostetut sosiaaliset seikat linkittyvät useimmiten näiden kolmen poliittisen areenan toimintaan ja henkilöihin. Eduskuntaryhmien toimintaa käsitellen vihreiden sisäisinä sosiaalisina kokemuksina, jotka käyn läpi kausi kerrallaan. Sosiaalisia valiokuntakokemuksia ja suuren salin työhön liittyviä kokemuksia käsitellen osana vihreiden ulkopuolisten sosiaalisten suhteiden alalukua. Kontulan areenoiden lisäksi nostan omaksi alateemakseen edustajien perhesuhteet eli perheen ja työn yhdistämisen. Sosiaaliin kokemuksiin linkittyisivät myös mediasuhteet, mutta sillä hyvin harva haastateltavista yksilöi toimittajakokemuksiaan, vaan puhuu esimerkiksi politiikan journalismista yleisellä tasolla, niin käsitellen teemaa vasta toimintakulttuuria käsittelevässä pääluvussa. Suhteet poliittiseen kenttään, sidosryhmiin ja äänestäjiin olisivat itsessään kiinnostavia, mutta henkilötasolle ulottuvat maininnat niistä ovat aineistossa harvinaisia eikä niitä käsitellä tässä luvussa.

Aloitan eduskuntaryhmistä kronologisesti: perkaan vihreän eduskuntaryhmän sisäisiä suhteita eduskuntaryhmä kerrallaan aloittaen vuoden 1983 - 1987 kaudesta ja päättäen vuoden 2011 – 2015 kauteen. Kaudella 2015 – 2019 istuneita edustajia on aineistossa muutamia, mutta heistäkään kukaan ei ollut vain tämän kauden edustaja, joten käsittely jäisi tästä eduskuntaryhmästä liian pintapuoleiseksi. Kronologisen tarkastelutavan eduksi

¹¹⁸ Ollila 2007, 149.

¹¹⁹ Kontula 2018, 53.

näen jokaisen eduskuntaryhmän hahmottamisen omana sosiaalisena kulttuurinaan: jokaiselle kaudelle osui eduskuntaryhmän sisäisiin sosiaalisiin kokemuksiin liittyviä muutoksia, jännitteitä ja ystävyyksiä, eikä niiden käsittely aikajanasta välittämättä olisi totuudenmukainen käsittelytapa. Sosiaalisiin kokemuksiin vaikuttivat myös puolueen ulkoiset asiat, kuten järjestäymistaistelu, puheenjohtajakamppailut ja muutokset ryhmän toiminnassa, jotka tulevat myös tällä tavalla esitettyinä paremmin esiin, vaikkakaan päähuomio ei ole niissä. On siis syytä korostaa, että en siis tässäkään yhteydessä tutki sinällään vihreiden eduskuntaryhmien poliittista historiaa poliittisine saavutuksineen ja tappioineen ja valtapeleineen, vaan yksittäisten edustajien kokemusta vihreän eduskuntaryhmän sosiaalisista suhteista.

3.1 Eduskuntaryhmä sosiaalisena kokemuksena

Sosiaalisista suhteista antavat kiehtovan kuvan eduskuntaryhmän sisäiset suhteet, ystävyydet ja vihamielisyydet. Vaikka yhtenäinen arvopohja ja poliittinen samanmielisyys voikin parhaillaan antaa mahdollisuuksia läheisellekin ystävyydelle, niin näin ei jokaisen edustajan kohdalla kuitenkaan ole. Omaan ryhmään on helposti muodostunut myös etäinen suhde, sillä eduskuntaryhmä kokoontuu suhteellisen harvoin, kerran viikossa. Viikoittainen yksittäinen kokous ei välttämättä kovin tiukasti puno ryhmää yhtenäiseksi kaveriporukaksi, mitä useat haastateltavat myös korostavat.¹²⁰ Toisaalta sosiaalisia suhteita omaan ryhmään voi nakertaa kilpailu puheenjohtajuudesta, ministerinpesteistä ja muista tärkeistä tehtävistä.

Ollila korostaa omassa tutkimuksessaan eduskuntaryhmän sisäisten sosiaalisten suhteiden merkitystä: ”Kansanedustajan sosiaaliset taidot punnitaan siinä, että miten hän onnistuu luomaan aseman oman eduskuntaryhmänsä sisällä.”¹²¹ Hänen aineistossaan korostuvat ryhmien sisällä muodostuvien klikkien ja ryhmittymien merkitys, kilpailuasetelma ja ristiriitoja ehkäisevät käytänteet, kuten erityinen valtuuskunta, jossa asioita pystyttiin sopimaan jo ennen eduskuntaryhmän kokousta.

Omassa aineistossani erinäisiä ryhmittymiä ja klikkejä esiintyy osin pienistäkin eduskuntaryhmistä huolimatta, mutta valtuuskuntien ryhmää rauhoittavaa vaikutusta ei korosteta eikä se välttämättä ollut vihreiden toiminnassa yhtä keskeinen konfliktin

¹²⁰ Esim. Toivola 2022, Tynkkynen 2022 ja Luukkainen 2022.

¹²¹ Ollila 2007, 111.

hallintatapa kuin muilla. Keskinäinen kilpailu tulee laajasti kuitenkin esiin, joka saattaa vihreiden tapauksessa jopa korostua, sillä senioriteettiperiaatteen noudattamatta jättäminen avasi korkeita paikkoja untuvikoillekin, ja puheenjohtajan lyhyeksi rajatut kaudet pitivät etenemis- ja syrjäyttämismahdollisuudet pinnalla.

Ajalliselle jatkumolle asetettuna eduskuntaryhmän sosiaalisten suhteiden jonkinlainen yleinen luonnehdinta itsessään on alkutaipaleella helppoa, henkilöitä on vähän ja aihetta käsitellään haastatteluissa paljon, mutta muuttuu pian edustajamäärän kasvaessa varsin vaikeaksi ja monimutkaisemmaksi. Siksi on syytä korostaa, että vaikka käsittelytasona onkin eduskuntaryhmä, ovat kaikki kokemukset yksittäisten edustajien, eivätkä välttämättä kuvaa kaikkien ryhmän jäsenten kantoja.

Komsin ja Könkkölän kaudella keskinäiset suhteet olivat hyvässä kunnossa. Könkkölä kertoo esimerkiksi Komsin olleen aikoinaan ainoa ohikulkija, joka jaksoi katsoa Könkkölän Maija-vaimon diasarjan liikkumisesteistä loppuun. Könkkölä on myös pahoillaan tavasta, jolla julkisuus on arvioinut Komsia: ”Kyllä minä arvostan Komsia ja hänen työtään paljon. Ja mikä mielestäni valitettavasti on jäänyt aika monelta tietämättä, on se, miten ahkera mies tosiasiallisesti hän oli, muuten kuin näiden muutamien julkisuuden kautta tulleiden kuvien välityksellä”.¹²²

Myös Komsin kokemukset Könkkölästä viestivät arvostusta ja luottamusta: ”Mielestäni Kallen hirveän hyvä piirre on se, että hän osaa suhtautua suvereenilla huumorilla kaikkeen, omaan itseensä ja kaikkeen muuhunkin.”¹²³ Komsin ja Könkkölän suhteutuvat haastatteluissaan myös empaattisesti toistensa sairastumisiin ja haasteisiin eduskunnassa. Vielä puolueeksi rekisteröitymätön Kojjärvi-aktiivin ja Kynnys-aktiivin muodostama eduskuntaryhmä oli erikoisuus, jota paljon myös kyseenalaistettiin ulkopuolelta. Kansanedustajien sosiaaliset kokemukset toisistaan kielivät mahdollisesti siitä, että kilpailuasetelmaa ei ollut, vaan että erikoisen ryhmän edustajat hakivat myös turvaa ja ymmärrystä toisiltaan.

Seuraavalla Soininvaaran, Haaviston, Paloheimon ja Pulliaisen kaudella välit olivat huomattavasti riitaisemmat. Puoluetta jakoi tulinen järjestämissamppailu ja taistelu

¹²² Könkkölä 2000.

¹²³ Ville Komsin haastattelu mahdollisesti 18.9.2000 tai 18.10.2000, Eduskunnan muistitietoarkisto, Eduskunnan kirjasto. [Päivämäärä merkitty litterointiin muodossa 18.9.10.2000.]

puolueen suunnasta Paloheimon ja Pulliaisen kannattamien ekovihreiden ja lopun ryhmän sosiaalivihreiden välillä.¹²⁴ Kokemuksena tapahtumat jäivät henkilöiden muistiin ja jättivät osaltaan hankalan suhteen Soininvaaran ja Paloheimon välille, kuten näissä heidän luonnehdinnoissaan toisistaan:

”- Paloheimo, josta varoitettiin, että hän on hankala luonne ja vähän semmoinen minä itse, niin ikään kuin piti itseään itse oikeutettuna johtajana, ja sitten kun häntä ei valittukaan ryhmän johtajaksi jne., niin kyllä se oli aivan hirvittävä nelivuotiskausi.”¹²⁵

”Sitten Soininvaaraa kohtaan minä olen aina tuntenut henkilökohtaista vastenmielisyyttä, joka on jatkunut alusta tähän päivään saakka vähän vaihtelevalla painokkuudella tosin. Tämä on minun mielestäni enemmän semmoista henkilökemiaa ja sitten ehkä sitä, että minä en hyväksy Soininvaaran menettelytapoja, jotka on minusta jossain määrin epärehellisiä.”¹²⁶

Soininvaaran ja Paloheimon ristiriidat leimasivat siis koko kautta. Vaikka Paloheimo kertookin tuntevansa Haavistoa kohtaan sympatiaa ja pitävänsä Pulliaista ahkerana, vaikkakin tosikkona, niin kansanedustajuuden kokemukselliseen ulottuvuuteen taistelu vaikutti negatiivisesti ja kautta leimasi moneen suuntaan yltävä epäluottamus. 2000-luvun kansanedustaja Sinnemäki viittaa tähän riitaiseen neljän miehen kauteen omassa haastattelussaan: ”Vitsillä sanottiin, joka ei varmaan ollut ihan liioittelua, että he pystyivät luomaan sellaisen äänestyskäyttäytymisen, että jaa, ei, tyhjää ja poissa.”¹²⁷ Kokemus näkyvästä riitelystä jäi siis kulkemaan tarinoina vihreiden vaikuttajien pariin.

Vuoden 1991 vaaleissa vihreiden kansanedustajien määrä pomppasi jo kymmeneen ja puolueen suurimmat ristiriidat jäivät ainakin osin taakse eduskuntaan nousseen Hannele Luukkaisen mukaan, Paloheimokin ”kesyyntyi”.¹²⁸ Myöskään Soininvaara ei edes omassa haastattelussaan ollut varma, että oliko Paloheimo tällä kaudella enää eduskunnassa, joten Paloheimo lienee ollut tällä kaudella vähemmän näkyvä osa ryhmää. Kiinnostavasti Luukkainen kokee, että kaudelle osuneet lama ja EU-lainsäädännön valmistelu pitivät ryhmän kiireisenä, eikä riitelylle jäänyt aikaa: ”Kyl se sit [puolueen

¹²⁴ Kamppailun taustoista kattavasti: Aalto 2018.

¹²⁵ Soininvaara 2015.

¹²⁶ Paloheimo 2000.

¹²⁷ Sinnemäki 2018.

¹²⁸ Luukkainen 2022.

riitely] helpotti sillä kaudella, tuli niin paljon kaikkea niin kuin uutta Suomen tilanteessa et siinä ei varmaan enää kauheesti ollu aikaa jännätä keskenään.”¹²⁹ Myös Pulliainen tuo esiin saman kokemuksen, ajat olivat sen verran haastavia, että sosiaalisille peleille ei ollut aikaa: ”Kaikki tulivat niin työllistetyiksi ja ajat olivat niin, kun ne olivat niitä lamavuosia, niin nehän olivat ihan kauheita aikoja.”¹³⁰

Kaikki eivät Luukkaisen ja Pulliaisen tavoin täysin kokeneet, että ristiriidat olivat tässä vaiheessa takana. Hassi esimerkiksi kuvaa eduskuntaryhmää erityisenä julkisuustähtien aikakautena: ”Meistä jokainen oli tottunut olemaan semmoinen näkyvä loistava tähti siellä, mistä me tulimme, ja se oli tavallaan itsestään selvää, koska ei ollut rahaa. - - Sitten kun kaikki halusivat olla tähtiä myöskin siinä tähtien joukossa, niin siitä tuli sitten semmoista jännitystä.”¹³¹ Hassin kokemus on kiinnostava: valovoimaiset läpimenneet eivät sellaisenaan sopeutuneet kovin hyväksi ryhmäksi, vaan kaikki halusivat olla parhaansa mukaan esillä. Vastaavia näkemyksiä maalailee myös Ulla Anttila: ”- - se ei johtanut siihen, että esimerkiksi eduskuntaryhmä olisi ollut yhtenäinen, vaan tämä individualismi, joka vihreisiin on liitetty, kyllä tarkoitti sitten sitä, että eduskuntaryhmän oli vähän vaikea muodostaa kantaa.”¹³²

Hassi toimi ryhmän puheenjohtajana ja otti isosti yhteen Paloheimon kanssa, joka ajoittain käyttäytyi häntä kohtaan Hassin sanoin äärimmäisen inhottavasti. Paloheimo, kuten Luukkainenkin, kehuvat kuitenkin Hassia ryhmänjohtajana, vaikka Hassi edustikin heidän mielestään eri laitaa puolueesta. Hassi korostaa myös haastattelussaan käyneensä Paloheimon kanssa asiat läpi ja saaneensa todella eduskuntaryhmää enemmän yhtenäiseksi joukkueeksi hankalasta alusta huolimatta.

Samalla kaudella istunut Pulliainen taas koki kiinnostavasti, että hän joutui jatkuvasti joustamaan puolueen nimityksissä: ”Niin, minä kun olen aina antanut periksi kaikki, en ole mutissut, ministerin paikat antanut Pekka Haavistolle jnp. niin minä annoin sitten, kun tämä yksi purnasi koko ajan, niin tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajuus ja puhemiesneuvoston jäsenyys menivät Eero Paloheimolle.”¹³³ Pulliaisen kokemuksia

¹²⁹ Luukkainen 2022.

¹³⁰ Pulliainen 2013.

¹³¹ Hassi 2014.

¹³² Anttila 2011.

¹³³ Pulliainen 2013.

tuntuu yhdistävän huoli omasta asemasta ryhmässä ja tunne siitä, että muut juonivat jatkuvasti jotakin selän takana.

Vuoden 1991 eduskuntaryhmän sisäisiä sosiaalisia kokemuksia yhdistää kaksi ilmiötä: kiireen kokemus ja kokemus siitä, että moni kymmenestä koki olevansa itsenäinen, vahva ajattelija, eikä kompromisseihin isona eduskuntaryhmänä ollut vielä totuttu, olihan tämä vihreiden ensimmäinen suurempi eduskuntaryhmä.

Vuonna 1995 aloittanut eduskuntaryhmä piti kiinnostavasti sisällään monia läheisiä vihreiden välisiä ystävyysuhteita. Esimerkiksi Tuija Brax tuo esiin monia läheisiä vihreitä kansanedustajaystäviään, Soininvaaraa lapsensa kummina sekä Janina Anderssonia ja Irina Krohnia läheisinä ystävinä: ”Irina ja Janina ovat siitä lähtien olleet minun ihan lähimpiä ystäviä ja ihan tänä päivänäkin, että me olemme ihan viikoittain tekemisissä vieläkin, ja myös niin sanotusti perhetuttuja.”¹³⁴

Ryhmän kokemuksia samankaltaisti myös sen jäsenten samanlaiset elämänvaiheet, yhdessä vaiheessa yhdeksänhenkisestä ryhmästä kolme oli yhtä aikaa äitiyslomalla.¹³⁵ Yhtenäiset kokemukset johtivat miellyttävään ilmapiiriin ja vauvan juuri saanut Anderssonkin kiittelee ryhmän asennetta poikaansa kohtaan, josta löytyi monta potentiaalista syyliä vauvalle: ”när vi var med gröna riksdagsgruppen någonstans så var det många famnar, och det var liksom väldigt lätt egentligen, det var inte alls jobbigt att ha honom med sig.”¹³⁶

Sinänsä osan ryhmän lämpimät välit eivät tarkoittaneet, etteikö kokemuksia riidoista ja hankaluuksista olisi ollut ja esimerkiksi Brax tuo esiin vaikeat hetket Erkki Pulliaisen kanssa liittyen julkisuuden jakamiseen. Myös Braxin ja Hassin taistelu puheenjohtajuudesta sähköitti ryhmää, mutta kaiken kaikkiaan tällä tutkimusjaksolla vuonna 1995 aloittanut eduskuntaryhmä oli ensimmäinen vihreä ryhmä, jonka sisäisiä lämpimiä ystävyysuhteita erityisesti korostettiin kenties Komsin-Könkkölän kauden lisäksi.

¹³⁴ Brax 2017.

¹³⁵ Hassi 2014.

¹³⁶ Andersson 2018.

Vuonna 1999 aloittanutta eduskuntaryhmään kuului Anni Sinnemäen mielestä piilossa oleva jännite Hassin ja Braxin välillä liittyen tuoreessa muistissa olevaan puheenjohtajakamppailuun. Sinnemäki oppi asiasta ryhmässä toimiessaan vähitellen, mutta kokemusten tutkimuksen kannalta kiehtovasti piti jakolinjaan etäisyyttä: ”Jännitteen olemassaolo hahmottui ja tietenkin vähitellen sitä tavallaan oppi lukemaan tilanteita ja asioita ja oppi niiden historiasta. En minä ikinä heittäytynyt siihen kaikkeen.”¹³⁷ Ryhmän jännitteet eivät siis välttämättä olleet mitenkään erityisen merkittävä osa yksittäisen kansanedustajan kokonaiskokemuksen kannalta, vaan niihin pystyi yksilö ottamaan etäisyyttä ja jopa nauttimaan tilanteesta. Sinnemäki korostaa pitäneensä Hassin haastamista kokouksissa hyvänä asiana koko eduskuntaryhmälle.

Vuonna 2003 aloittaneessa eduskuntaryhmässä ryhmän koko pomppasi jo 14 kansanedustajaan. Ryhmän sosiaalisia kokemuksia arvioidessa kesken kauden ryhmään noussut Oras Tynkkynen jakaa kiinnostavan muiston: ”Se viikoittainen oman eduskuntaryhmän kokous oli aika niin kuin kiivas niin se oli, se oli niin kuin, se oli sellainen kokemus, joka varmaan monellekin on aika vaativa mutta ehkä sitten kun juuri uutena tullut ja nuorena sinne eduskuntaryhmään niin se saatto olla jossain määrin tavallistakin vaativampi. Ja mä en tarkoita tätä niin kuin siinä suhteessa, että ihmiset olisi jotenkin ilkeitä tai jotenkin haastaisi riitaa, vaan siitä, että kun ollaan keskustelemassa ja päättämässä tärkeistä asioista, niin se asioiden tärkeys myös purkautuu siihen keskustelun sävyyn.”¹³⁸

Tynkkynen myös toteaa, että kaikki työtehtävät ovat edustajauran jälkeen tuntuneet erittäin tyyniltä verrattuna siihen, millaista meno oli eduskunnassa, mikä on poimittu tutkielman otsikkoonkin. Tynkkynen kokemukset ovat kiinnostavia: ryhmä keskusteli siis keskenäänkin kiihkaasti ja kantaa otettiin väkevästi, niin väkevästi, että sosiaalinen tilanne oli ensikertalaiselle hankala. Vanha alkuvihreän innokas diskuteeraamisen henki eli siis yhä vahvana.

Tiukatkin keskustelut tuo esiin myös toinen ensikertalainen Tarja Cronberg: ”Ehkä sitten se eduskuntaryhmässä varmaan kaikissa on aika tiukkojakin mielipiteitä ja keskusteluja, että siinä joskus tuli semmoinen tunne, että olemmeko me ylipäänsä samalla asialla aina

¹³⁷ Sinnemäki 2018.

¹³⁸ Tynkkynen 2022.

välillä”.¹³⁹ Cronberg kertoo joutuneensa Pohjois-Karjalasta tulevana myös eräänlaiseen valistajan rooliin, joka koitti laajentaa muun ryhmän ymmärrystä siitä, millaista elämä on Pohjois-Karjalan näköisessä Suomessa. Toinen aluepolitiikan osaaja Erkki Pulliainen koki Cronbergin itselleen kilpailijana Cronbergin mielestä ja välit olivat vaikeat.

Edustajien uudet erilaiset taustat koettiin siis ryhmässä varsin eri tavoin, esimerkiksi Brax oli iloinen Jyrki Kasvin kaltaisten tekniikan osaajien noususta eduskuntaryhmään, Tynkkynen puolestaan Cronbergin kaltaisten maakuntien vihreiden.

Vuoden 2007 vaalien jälkeisessä eduskuntaryhmässä oli 15 kansanedustajaa eli taas kerran uusi ennätys puolueen historiassa. Kauden aikana tosin Merikukka Forsius loikkasi kokoomukseen pienentäen ryhmää edellisen kauden tasolle. Vihreät nousivat hallitukseen ja sisäiset kärhämät vähenivät kiireen vuoksi ainakin Tuija Braxin mielestä: ”se oli jo kuitenkin kolmas hallituskausi, niin ne, joilla oli institutionaalistamuistia ja uudetkin siihen nopeasti sitten inkarnoituihin, niin aika lailla kaikilla on ihan hirvittävä kiire vihreissä, jos ollaan hallituksessa, koska kaikille jaetaan niin paljon ihan oikeasti mielekästä työtä siellä hallituksen sisällä.”¹⁴⁰

Brax tuo esille myös, että vihreiden senioriteettiperiaatteen puuttuminen ja eduskuntaryhmän laaja tiedonsaantikulttuuri johtivat siihen, että kaikille todella oli korkean profiilin töitä hallitustaipaleella. Tässäkin toistuu kiinnostavasti kokemus siitä, että sosiaaliset kärhämät jäävät pois, mikäli ryhmä on tarpeeksi kiireinen, joka toistui jo lama-ajan vihreiden kokemuksissa.

Kokemus siitä, että vihreät ovat korostetun individualisteja ja itsenäisiä ajattelijoita, eivätkä niinkään ryhmäpelaajia, toistui kuitenkin vielä esimerkiksi Rosa Meriläisen haastattelussa. Meriläinen tuo esiin aloitteensa kirkon ja valtion erottamiseksi, jonka puoluekokous hyväksyi, mutta välittömästi koko eduskuntaryhmä hylkäsi puoluedemokratiasta välittämättä: ”Minulla oli vauva mukana ja imettelin sitä siinä ja katselin huvittuneena, kun käytännössä koko eduskuntaryhmä irtisanoutui puolueen linjasta välittömästi, kun se oli äänestetty. Vain vihreissä voi tapahtua jotakin tällaista, juuri, kun jengillä puuttuu tuo järjestelmäymmärrys, että hipit ovat yksilöitä.”¹⁴¹

¹³⁹ Cronberg 2015.

¹⁴⁰ Brax 2017.

¹⁴¹ Meriläinen 2014.

Vuoden 2011 eduskuntaryhmää ovat useat haastateltavat kutsuneet entisten puheenjohtajien ryhmäksi. Puolue koki ensimmäisen eduskuntavaalitappionsa ja ryhmä kutistui vain kymmenen edustajan joukoksi eli Ville Niinistön mukaan porukaksi, jossa oli vain erittäin tunnettuja nimiä. Kymmenestä edustajasta neljä oli Niinistön noustessa puheenjohtajaksi entisiä puheenjohtajia: Brax, Haavisto, Sinnemäki ja Soininvaara. Tilanne aiheutti jonkin verran kitkaa varsinkin, kun Niinistö otti vihreäksi puolueen puheenjohtajaksi harvinaisen vahvan aseman puheenjohtajana.

Brax kokee, että Niinistö esitteli hallituksen hankkeita ryhmälle vihreästä perinteestä poiketen puolivillaisesti ja ei pitänyt siitä, että Brax toi tämän esille. Asetelma aiheutti kärkeä: ”Ville Niinistö on myöhemmin ehkä 50 kertaa eri haastatteluissa sanonut, että se oli kamalaa, kun oli niin paljon entisiä puheenjohtajia samassa ryhmässä, joten varmastikin sitten oli niin, että ainakin nuorten näkökulmasta se oli kamalaa.”¹⁴² Braxista Niinistö muutti vihreää keskustelukulttuuria liian voimakkaasti eikä sietänyt tuttuun tapaan tarpeeksi vastaväitteitä: ”Eli se niin kuin, tavallaan se semmoinen vanha keskustelukulttuuri, niin se oli hakusessa tässä. Ja se Villen paha mieli siitä, että entiset puheenjohtajat siellä hyppivät nenälle, talouspolitiikassa sama koski Soininvaaraa hyvin voimakkaasti.”¹⁴³

Myös Soininvaaralle kausi oli kokemuksena pettymys ja hän koki myös eduskunnan voimakkaasti muuttuneen, mitä hän käsittelee laajasti teoksessaan *Jäähyväiset eduskunnalle*.¹⁴⁴ Soininvaara tuokin esiin, ettei toimimattomuus työskentelyotteessa ollut vain vihreä ongelma kaudella 2011 – 2015, vaan laajempi eduskunnan kriisi. Entisten puheenjohtajien johtamista hänkin piti hankalana tehtävänä: ”Siinä oli aika monta entistä puolueen puheenjohtajaa, joka jo tekee siitä vaikeasti johdettavan. Ihan niin kuin, että vihreät on tämmöinen solistiorkesteri, että sitä on hyvin hankala johtaa. Tuossa kun tavallaan ei ollut sitä suurta projektia, että oltaisiin tekemässä, niin tämä vahvojen persoonien, kaikkien tämä solistiluonne alkoi silloin sitten näkyä”.¹⁴⁵

Kiinnostavasti jälleen edustaja siis nosti esille, että kokemukset eduskuntaryhmän

¹⁴² Brax 2017.

¹⁴³ Brax 2017.

¹⁴⁴ Soininvaara, Osmo (2015): *Jäähyväiset eduskunnalle*, Teos, Helsinki.

¹⁴⁵ Soininvaara 2015.

sisäisistä kärhämistä kasvoivat, kun ei ollut yhtenäistä suurta projektia taustalla, vaikka tässä tapauksessa oltiin hallituksessa mukana.

Kysyttäessä vanhojen puheenjohtajien johtamisesta suoraan Niinistö tuo esiin tarpeensa uudistaa puoluetta, yhtenäistää viestintää ja vahvistaa puheenjohtajan asemaa: ”Musta se niin kuin toiminta muuttui koko ajan - - toimintatavaltaan yhtenäisemmäksi, alettiin miettiä et meil on puolueen yhteisiä viestejä eikä vaan jokaisella hahmolla omia viestejä ja sit tietysti mä vein puheenjohtajana ison muutoksen läpi, me ruvettiin oikeesti mun puheenjohtajakaudella niin kuin johtamaan puoluetta, et vihreissä puheenjohtajan rooli on ollut siihen saakka niin kuin vähäisempi kuin muissa puolueissa.”¹⁴⁶ Niinistö kuitenkin korosti, että tämän tarkoituksena ei ollut vähentää puolueen perinteistä vapautta ja luovuutta. Sinnemäki taas toi omassa haastattelussaan esille omat hyvät välinsä Niinistöön ja Braxin ehkä turhankin vahvan roolin negatiivisten tunnelmien levittäjänä tällä kaudella.

Kaudella vihreät olivat siis hankalassa asemassa, ensimmäisen vaalitappion jälkeen puolueen perinteitä laitettiin uusiksi ja tämä ei ollut yhteishengelle vain positiivinen asia. Toivola toi omassa haastattelussaan esiin, että ystävät muodostuivat valiokunnissa eikä eduskuntaryhmä kokoontunut kuin kerran viikossa.

Koko aineistoa eduskuntaryhmän sosiaalisia suhteiden vinkkelistä tarkastellen voisikin siis sanoa, että kokemus vaihteli joka kaudella, mutta yhteisiä nimittäjiäkin oli. Kokemus siitä, että vihreät ovat korostetun individualisteja ja siksi erityinen eduskuntaryhmä, toistui eri haastateltavien suulla ja eri kausilla jatkuvasti: vihreisiin kansanedustajiin viitattiin niin tähtinä, individualisteina, solistiorkesterina, yksilöllisinä hippeinä kuin vahvoina persooninakin. Yksilöllinen ajattelu nähtiin siis ryhmän jäsenten ominaispiirteeksi ja se erotti porukan vahvaan johtajaan tottuneista puolueista. Toinen koko aineistoa jollain tavalla määrittävä piirre oli kiireen vaihtelun merkitys sosiaaliselle kokemukselle omasta eduskuntaryhmästä. Oppositiossa tai muuten rauhallisina aikoina jäi enemmän aikaa ja mahdollisuutta sisäiseen tappeluun, hallituksessa tai lamassa tarmo oli laitettava työhön. Vihreiden keskusteleva kulttuuri teki myös ryhmäkokouksissa eri tavalla merkityksellinen kohtaamisen, sillä oli ylpeyden aihe, että vihreä rivikansanedustaja oli aina tarkasti informoitu esimerkiksi ryhmän oman ministerin

¹⁴⁶ Ville Niinistön haastattelu 8.3.2022. Kirjoittajan hallussa.

toimista ja päätöksistä.¹⁴⁷ Tämä saattoi osaltaan kärjistää siis eroa hallitus- ja oppositiokansanedustajuuksien kokemuksellisesta suuresta erosta käytetyssä aineistossa. Puolueen ja eduskuntaryhmän puheenjohtajuus itsessään oli samasta keskusteleavasta luonteesta johtuen kuormittava tehtävä, sillä ryhmä toi tyytymättömyytensä merkittävästi esiin.

3.2 Suhteet muiden puolueiden edustajiin

Yllättävän usein aineistossa korostuvat tarinat, joissa parhaimmat ystävät muodostuivat oman eduskuntaryhmän ulkopuolelta. Ystävyydet kokemukset oman ryhmän ulkopuolelle ovat ymmärrettäviä, sillä kilpailuasetelma ei ole yhtä ilmeinen. Paloheimo sanottaa ilmiön hyvin: ”semmoiset aidommat ystävyysuhteet minusta syntyy melkein helpomminkin ryhmien yli kuin ryhmien sisällä sen takia, että niissä ei ole tämmöistä kilpailuasetelmaa”.¹⁴⁸ Myös Luukkainen korostaa oman eduskuntaryhmien ylittävien verkostojen merkitystä politiikan tekemisen tehokkuudelle ja toteaa kiinnostavasti, että ”yleensä sanotaankin, että suurimmat viholliset löytyvät omasta puolueesta ja parhaimmat ystävät muista puolueista.”¹⁴⁹ Ilmiö on yleinen eduskunnassa vihreitä laajemminkin ja Ollilakin mainitsee sen oman aineistonsa pohjalta: ”kansanedustajien voi olla helpompi ystävystyä toisten puolueiden edustajien kanssa, koska heidän kanssaan ei ole samanlaista kilpailua kuin oman ryhmän edustajien kesken.”¹⁵⁰ Ilmiö on niin yleisesti tunnettu, että Paloheimo, Luukkainen ja Ollila sanoittavat sen melkein samoin sanoin.

Valiokuntatyön merkitys läheisten ihmissuhteiden muodostumiselle yli puoluerajojen toistuu monella. Valiokunnat istuvat pitkää päivää, kuulevat yhdessä asiantuntijoita, keskustelevat ja saattavat tehdä yhdessä myös pitkiäkin valiokuntamatkoja. Valiokuntatyö vie mainitusti huomattavasti kansanedustajan työviikosta ja sen mielekkyyttä vaikuttaa merkittävästi kansanedustajuuden kokemukselliseen puoleen.

Useat edustajat nostivat mielenkiintoiset asiantuntijakuulemiset valiokuntatyön parhaaksi puoleksi, kuten Sinnemäki valtiovarainvaliokuntaa kuvatessaan:

”Eduskuntahan on mahtava paikka oppimiseen. Päivästä toiseen sinulla on Suomen parhaimmat asiantuntijat tentattavana.”¹⁵¹ Valiokuntaa erityisenä oppilaitoksena,

¹⁴⁷ Esimerkiksi Brax 2017.

¹⁴⁸ Paloheimo 2000.

¹⁴⁹ Luukkainen 2022.

¹⁵⁰ Ollila 2007, 112.

¹⁵¹ Sinnemäki 2018.

eduskunnan korkeakouluna, tuotiin muutenkin esiin. Esimerkiksi Toivola oli jälkikäteen iloinen, että päätyi juuri lakivaliokuntaan ensimmäisenä kautenaan vastoin alkuperäisiä toiveitaan, jolloin hän pääsi oppimaan koko lainsäädännön kirjosta.

Moni tuo esiin oppineensa kunnioittamaan jotakin toisen puolueen kollegaa juuri valiokunnassa istuessa, kuten Komsu Sirpa Pietikäistä ja Jukka Mikkolaa. Onkin syytä korostaa, että johtuen vihreiden edustajien suhteellisen pienestä määrästä, niin useimmat edustajat istuivat aina valiokunnissa ainoana omasta puolueestaan. Tämä saattoi myös mahdollisesti antaa aivan erityisen mahdollisuuden puoluerajat ylittävien ystävyyksien muodostumiseen, vaikka ilmiö ei toki rajoitu vihreisiin.

Yhteinen huumori ja mukava keskusteluyhteys nousee osalla edustajista esiin ystävyyksien mahdollistajana. Paloheimo kertoo nauraneensa usein valiokunnassaan SMP:n Suti Aittoniemen vitseille, kuten pilke silmäkulmassa tehdylle ehdotukselle valiokuntamatkasta Thaimaahan: ”Niin, minulla on Suti Aittoniemen kanssa jonkunlainen sielujen sympatia, joka ehkä johtuu siitä, että meillä on samantyyppinen hervoton huumori jollakin lailla olemassa.”¹⁵²

Valiokunnissa viljelty huumori saattoi muodostaa myös päinvastaisen sosiaalisen kokemuksen, Andersson mainitsee esimerkiksi oman valiokuntansa siivottoman kielenkäytön: ”deras humor var liksom helt horror — Och sedan hade vi så, jag minns, att vi skulle ta ställning till vilka saker som skulle vara förbjudna på video, sådant sex och våld ihop, och djur och våld och sex, och läl läl läl.”¹⁵³

Toivola kertoo muodostaneensa ensimmäisellä kaudellaan juuri muutaman valiokuntakollegansa kanssa edustajauran tärkeimmät ystävyysuhteet, joilla oli suurta merkitystä työssä jaksamiselle. Toivola kuvailee ystävyysuhteiden muodostumisen mahdollisuutta valiokunnissa: ”--niissä oli isoin potentiaali niin kuin yli puoluerajojen tutustua ihmisiin yksilöinä, niissä käydään, jos ei ole liian jännitteinen tilanne, vapaampaa keskustelua, ystävystytään, ja tehdään valiokuntamatkoja”.¹⁵⁴

¹⁵² Paloheimo 2000.

¹⁵³ Andersson 2018.

¹⁵⁴ Toivola 2022.

Samaan aikaan eduskunnassa aloittaneiden välillä on erityistä kokemuksellista kosketuspintaa. Toivolan mainitsema tiivis sosiaalinen tukiverkko ystäviä muodostui hänen lisäksi kokoomuksen Jaana Pelkosesta, vasemmistoliiton Aino-Kaisa Pekosesta ja SDP:n Kristiina Salosesta: ”Meitä yhdisti siis ehkä se, että me oltiin kaikki suunnilleen saman ikäisiä ja oltiin samaa ikäpolvea ja me aloitettiin kaikki samaan aikaan kansanedustajina.”¹⁵⁵

Valiokunnissa ei syntynyt pelkkiä ystävyysuhteita. Meriläinen kuvailee SDP:n Kari Rajamäkeä poliittiseksi antiteesikseen, joka joskus oli Meriläisen mukaan leuhkinutkin sillä, kuinka saa Meriläisen aina suuttumaan suuressa valiokunnassa puhuessaan. Vielä haastatteluhetkenäkin Meriläinen on Rajamäen käytöksestä vihainen: ”Saan vieläkin raivon päälle, kun minä vaan ajattelenkin sitä sen naamaa.”¹⁵⁶

Oma lukunsa ovat kokemukset siitä, että kollegat eivät suhtaudu valiokuntatyöhön riittävällä kunnianhimolla, joka on vihreiden sosiaalisissa valiokuntakokemuksissa yleinen. Tämä liittyy mahdollisesti ensimmäisessä luvussa mainittuun vihreään kansanedustajaidentiteettiin, joka on usein aktiivinen toisinajattelija, hyvin harvoin muissa puolueissa yleisempi matalan profiilin edunvalvoja.

Pettymystään muiden kollegoiden työasenteeseen tuo esiin esimerkiksi Meriläinen, jonka mielestä kollegat syyllistyivät helposti laiskuteen. Meriläinen kertoo suuren valiokunnan perustaneen erityistyöryhmän työstämään EU:n perustuslakiprosessiin liittyviä asioita. Työ oli Meriläisestä kiinnostavaa ja vaikutusvaltaista, mutta ryhmän muodostivat vain muutamat nuoret valiokuntaedustajat: ”Se oli semmoista tosi hektistä mutta hauskaa, ja sitten siinä monina aamuina ei ollut ikinä ketään muuta, varmaan juuri Sinnemäen Anni, minä ja Miapetra Kumpula kolmistaan olemme ainoat paikalla, koska eiväthän nuo, kun se oli juuri semmoista, että äänestäjää ei voisi vähempää kiinnostaa. Kukaan ei saa siitä krediittiä ja se on kahdeksalta aamulla, kun se tapahtuu, niin eiväthän nämä vanhemmat valtiomiehet, niin eivät ne vittu jaksa.”¹⁵⁷

Valiokuntakollegoiden poliittinen erilaisuus vihreästä edustajasta linkittyy kokemukseen tympääntymisestä kollegoihin. Hassi mainitsee hengenheimolaisten pienen määrän

¹⁵⁵ Toivola 2022.

¹⁵⁶ Meriläinen 2014.

¹⁵⁷ Meriläinen 2014.

liikennevaliokunnassa ja väärinymmärrykset lakivaliokunnassa. Lakivaliokunnassa Hassi ja Tarja Halonen pohtivat ainoina huume politiikan ongelmia ja tämä aiheutti hämmennystä kollegoissa: ”Esimerkiksi siis demarien silloinen edustaja Marja-Liisa Tykkyläinen, kun tästä asiasta oli keskustelua vaikka kuinka monessa kokouksessa, niin sitten Tykkyläinen tuli yhden kokouksen jälkeen sanomaan, että kuule Satu, minä nyt vasta ymmärsin, että et sinä haluakaan huumeiden käyttöä edistää”.¹⁵⁸

3.2.1 Valiokunnan puheenjohtajat ja matkojen merkitys

Suhde valiokunnan puheenjohtajaan korostuu monen kansanedustajan sosiaalisissa valiokuntakokemuksissa, sillä puheenjohtajalla on paljon valtaa asioiden käsittelyssä ja hän on paljon äänessä sekä kokouksissa, että matkoilla.

Könkkölä mainitsee hyvät suhteensa sosiaalivaliokunnan puheenjohtajiin, aluksi Paasioon ja sittemmin Tarja Haloseen. Paasiosta tuli jopa ystävä, jonka kanssa pui politiikkaa: ”Minä haukuin demareita ja hän haukkui vihreitä, noin ystävällisessä hengessä, ei pahassa hengessä”.¹⁵⁹

Hassi puolestaan mainitsee pettymyksensä osan valiokuntiensa puheenjohtajista toimintaan, kuten matkoilla tökerösti käyttäytyneeseen Markus Aaltooseen, joka kiitteli Hassista vähän liikaa Vähä-Aasian diktaattorien edustajia matkan järjestämisestä, mutta ei kosovolaisten toisinajattelijoiden kanssa ollutkaan kovin empaattinen toisella reissulla.

Osalla kansanedustajista oli kokemusta myös puheenjohtajana toimimisesta. Pulliainen sai haastattelijan mukaan aiemmissa useiden liikennevaliokunnan jäsenten haastatteluissa paljon kehuja ja Pulliainen kertoo kuulleensa itse samaa: ” hän sanoi, että minä olen sanonut joka paikassa, että sinä olet paras liikennevaliokunnan puheenjohtaja, mitä ikänä on ollut. Joku kilpailee, r:llä alkava nimi se oli, mutta sinä olet ihan paras.”¹⁶⁰ Pulliainen koki menestyneensä valiokunnan puheenjohtajana, sillä hän pystyi satsaamaan tehtävään, eikä hänellä ollut muita sidonnaisuuksia.

¹⁵⁸ Hassi 2014.

¹⁵⁹ Könkkölä 2000.

¹⁶⁰ Pulliainen 2013.

Valiokuntamatkoja sosiaalisina kokemuksina tuodaan esiin niin positiivisessa, kuin negatiivisessakin valossa. Yhteiset seikkailut ulkomailla saattoivat johtaa syventyneisiin ystävyyksiin, mutta myös erojen korostumiseen.

Könkkölä mainitsee hankalana sosiaalisena kokemuksena, kuinka valiokuntamatkalla Yhdysvalloissa hän pääsi syömään aina viimeisenä, kun joutui odottamaan pyörätuolia bussin tavaratilasta. Tilanne johti siihen, että hitain syöjä Könkkölä sai aina ruoan eteensä viimeisenä ja muut odottivat lopulta häntä jo bussissa ja sättivät tämän nopeutta. Halonen huomasi tämän ja päätti muuttaa kuviota: ”Sen jälkeen Tarja Halonen teki sen tempun, että sen jälkeen Halonen rupesi tulemaan aina viimeisenä. Ja eihän valiokunnan puheenjohtajalle kukaan viitsi sanoa mitään.”¹⁶¹ Könkkölä oli kiitollinen Halosen asenteesta ja tuo myös esiin senioriteettiperiaatteen merkitystä sosiaaliselle nokkimisjärjestykselle, ensimmäisen kauden liikuntarajoitteistakin edustajaa kritisoiitiin ryhmän hidastamisesta, puheenjohtajaa ei.

Andersson mainitsee osan edustajista säädyttömän toiminnan valiokuntamatkoilla, kuten ainakin vitsaillun prostituoitujen etsimisestä: ”Så säger de här herrarna att mennån sinne, misså naiser ovar halvimmal. Och del var bara jag och Annika Lapintie, tror jag, som var de enda kvinnliga medlemmarna där Vi sade båda att vi inte kommer sedan med, att ni får fara riktigt själva, och vi for inte med. Jag minns inte ens vart de for. Men del var ett sådant utskott som, att när jag tänker efteråt så grrrr...”¹⁶²

Hassille valiokuntamatkoihin liittyi vähän Anderssonin tavoin jonkinlainen kokemus valiokuntakollegoiden sivistymättömyydestä tai ainakin suuresta erilaisuudesta suhteessa häneen. Hassi ihmettelee esimerkiksi suurimman osan valiokuntakollegoita hiljaisuutta vieraiden kanssa ulkomailla. Hassin lennon kasvisruokatilaus kerran oli vahingossa merkitty koko valiokunnan kasvisruokatilaukseksi ja kollegat olivat vihaisia: ”Kanerva ja Juhantalo ja Markus Aaltonen nostivat niin kuin kauhean älämölön. Ne suurin piirtein aloittivat talvisodan siitä, että me emme kyllä syö kasvisruokaa, ja kyllä ne saivatkin sitten liharuokaa.”¹⁶³

¹⁶¹ Könkkölä 2000.

¹⁶² Andersson 2018.

¹⁶³ Hassi 2014.

Brax taas kiinnostavasti mainitsee, että ystävyys mielipide-eroista huolimatta samassa valiokunnassa istuneen Timo Soinin kanssa auttoi matkoilla samaan Soinia laittamaan huonosti käyttäytyviä edustajia kuriin: ” Mutta Timon kunniaksi, me olemme siis pitkäaikaiset ystävät, me olimme silloin jo, kun minä olin lainsäädäntösihteeri ja Timo oli SMP:n ryhmässä, niin meidän huoneet olivat vierekkäin, ja me tunnumme pitkältä ajalta. Esimerkiksi valiokuntamatkoilla, kun Timo näki potentiaaliset ongelmat valiokunnan yömenoissa, niin Timo sanoi minulle suoraan, että hän hoitaa tämän toisen porukan, ja hoitikin.”¹⁶⁴

3.3 Kansanedustajan sosiaalinen kokemus istuntosalista – vieruskaverisuhde

Kontulan listaamista kolmesta kansanedustajan työn keskeisimmästä areenasta, eduskuntaryhmästä, valiokunnista ja suuresta salista, suureen saliin liittyviä sosiaalisia kokemuksia mainitaan haastatteluissa varmastikin vähiten. Usein maininnat liittyvät erityisesti eduskunnan puhemieheen, mutta kiinnostavasti myös vieressä istuviin muiden puolueiden edustajiin liittyviä sosiaalisia muistoja esiintyy aineistossa jonkun verran. On erityisen sosiaalikoemuksellisesti jännittävää, että hyvin pitkään vihreiden edustajat istuivat SMP:n, sittemmin perussuomalaisen ja SDP:n edustajien välissä. Pitkä vierustoveruus päättyi kuitenkin vuonna 2019, kun perussuomalaiset siirrettiin muiden ryhmien äänin äärioikealle istuntosaliin.¹⁶⁵ Kokemuksellisesti onkin erityisen jännittävää, että politiikassa niin usein esimerkiksi ilmasto- ja maahanmuuttopolitiikassa vastakkaisia kantoja edustavat vihreät ja perussuomalaiset istuivat koko tutkimusjaksoni loppupuolen vieretysten istuntosalissa ja muodostivat keskenään sosiaalisia suhteita.

Istumisjärjestys aiheutti sosiaalisesti kurjiakin kokemuksia. Sinnemäki toi esiin haasteita suhteessa SMP:tä, keskustaa ja alkiolaista eduskuntaryhmää edustaneeseen Sulo Aittoniemeen: ”Salissa ensimmäisellä kaudella istuin aika lähellä Sulo Aittoniemeä. Hänen kanssa minulla oli välillä ihan peruskärhämää. Hän käytti tosi rasistisia puheenvuoroja. Olin sitä mieltä, että hän meni liian pitkälle, ja suutuinkin siitä.”¹⁶⁶

¹⁶⁴ Brax 2017.

¹⁶⁵ Siippainen, Aapo: Nyt tuli päätös: perussuomalaiset siirrettiin istumaan eduskunnan oikeaan nurkkaan, 7.5.2019, Seinäjoen Sanomien verkkosivu, <https://www.seinajoensanomat.fi/paikalliset/1373815>, viitattu 6.6.2022.

¹⁶⁶ Sinnemäki 2018.

Tony Halmeen kanssa Sinnemäellä sujui kuitenkin hyvin: ” Hän istui tuossa. Hän kyseli minulta asioita, koska olin varmaan ollut kiltti ja ystävällinen.”¹⁶⁷ Sinnemäki ja Halme keskustelivat esimerkiksi Jätteenmäen eron seurauksista keskenään.

Oras Tynkkynen kertoo istuneensa koko edustajauransa, 11 vuotta, perussuomalaisten vieressä sekä suuressa salissa, että valiokunnissa. Tynkkynen mainitsee tulleen hyvin juttuun konservatiivistenkin edustajien kanssa, vaikka yksi vierustoveri olikin alkuun vaikea: ”Muistan kyllä yhden tapauksen, tais olla eduskuntakausi silloin suhteellisen tuoreeltaan alkanut ja istuin toisen ryhmän kansanedustajan vieressä ja se suhde lähti vähän väärällä jalalla liikkeelle ja ehkä molemmat suhtautu hyvin varauksellisesti siihen toiseen, mutta sitten kun sen alkuvaiheeseen varauksellisuuden yli päästiin niin itse asiassa me tultiin erittäin hyvin juttuun ja vaikka oltiin asioista luonnollisesti hyvinkin eri mieltä niin sitten siinä vierustovereina pärjättiin erinomaisen hyvin.”¹⁶⁸

Vieruskaverimuistot ovat kiinnostavia, sillä niissä kokemus siitä, että suuristakin poliittisista eroista huolimatta perussuomalaiset ja vihreät voivat olla jonkinlaisia arkisia keskustelukavereita, korostuu. Yhteinen työ ja asema punoo politiikan eri laitoja yhteen. Eduskunnan sosiaalista dynamiikkaa tarkastellessa on omalla tavallaan inhimilliseltä kannalta harmillista, että tämä yllättävien keskusteluyhteyksien muodostuminen katkaistiin siirtämällä perussuomalaiset pois vihreiden vierestä.

3.4 Kansanedustajan suhde puhemieheen

Eduskunnan puhemies vaikuttaa kansanedustajakokemukseen moninaisin tavoin, eikä olekaan lainkaan itsestään selvää, käsitelläänkö tätä suhdetta osana lukua sosiaalisista kokemuksista vai viimeisessä, toimintakulttuuriin liittyviä kokemuksia valottavassa luvussa, onhan puhemies sekä henkilö, että olennainen käyttäytymistään säätelevä instituutio. Päätin käsitellä suhdetta sosiaalisessa kontekstissa, sillä jokaisen puhemiehen erilainen persoona on selvästi vaikuttanut mainittuihin kokemuksiin huomattavasti. Ollila korostaa teoksessaan eduskunnan puhemiehen roolin merkittävyyttä tuoden esiin, että kyseessä on ”presidentin jälkeen seuraava henkilö valtakunnan arvohierarkiassa ja virallisessa protokollassa.”¹⁶⁹ Ollilan mukaan tämän seurauksena puhemieheksi pääsy

¹⁶⁷ Sinnemäki 2018.

¹⁶⁸ Tynkkynen 2022.

¹⁶⁹ Ollila 1994, 62.

edellyttää huomattavaa kokemusta ja luottamusta ja arvovaltansa turvin puhemies voi toimia tehtävässä omavaltaisestikin, muokaten olemassa olevia käytäntöjä.

Vihreiden kansanedustajakokemuksissa negatiivinen puhemiessuhde nousee usein esiin. Tämän mielenkiintoisuutta lisää se, että Ollilan puhemiehen roolia valottavassa luvussa negatiivista puhemiessuhdetta ei mainita lainkaan, vaan puhemiehen arvostusta ja jopa yksittäisten puhemiesten legendaarisuutta korostetaan.¹⁷⁰ Ollilan aineisto ulottuu pidemmälle ajalle, mutta kattaa esimerkiksi omassa aineistossani negatiivisessa valossa korostuneet Pystysen ja Niinistön. Jonkinlainen puhemiehen nuhteluiden vastaanotto ja kaiken kaikkiaan hankalat välit eduskunnan puhemieheen ovatkin siis mahdollisesti juuri vihreään kansanedustajakokemukseen linkittyvä piirre, olivathan monet vihreät kansanedustajat tarkoituksella perinteitä haastamassa.

Identiteettiluvussa mainittu eduskunnan puhemiehen rooli erilaisuuden hyväksyjänä tai vieroksujana korostautui eri tavalla edelläkävijöiksi luokittelemillani edustajilla. Niin Könkkölällä, Toivolalla kuin Anderssonillakin oli kokemuksellisesti merkityksellinen puhemiessuhde hyvässä ja pahassa, joka linkittyi omiin erityistarpeisiin ja erilaisuuteen ja toisaalta sen kohtaamiseen instituution puolelta, jolle puhemies siis oli heille jonkinlainen henkilöitymä. Andersson kohtasi varapuhemiehen taholta kritiikkiä imetyksestään eduskunnassa, Könkkölä koki puhemiehen nuivaksi hänen vammansa tuomien erityistarpeiden huomioimiseen, ja Toivola taas oli positiivisesti yllättynyt, kun puhemies suhtautui ymmärtävästi hänen ennen kuulumattoman pitkään isyysslomaansa yksinhuoltajaisänä.¹⁷¹ Puhemiehellä oli siis ihan todellista vaikutusta siihen, että miten uudella tavalla erilainen kansanedustaja koki instituution vastaavan harvinaisiin tarpeisiinsa. Eri puhemiehet myös muokkasivat käytäntöjä edustajien erityistarpeisiin sopivimmiksi tai sitten toki päättivät olla muokkaamatta.

Toivolan kokemukset ovat kiinnostavia, sillä puhemiehen käytös ennenkuulumattoman pyynnön edessä oli niin suuri positiivinen yllätys. Tässä hän siis erottautuu muista, vastaavia erityistarpeita pyytäneistä edustajista Könkkölästä ja osin myös Anderssonista. Toivola pelkäsi, että puhemies suhtautuisi kielteisesti hänen historiallisen pitkään isyysslomaansa, mutta kohtaaminen olikin lämminhenkinen:

¹⁷⁰ Ollila 62 – 63.

¹⁷¹ Toivola, Jani (2020): *Musta tulee isona valkoinen*, Otava, Helsinki, 245 – 246.

”Kun minut viimein kutsuttiin sisälle [puhemiehen huoneeseen] ja olin istunut alas, aloin saman tien soperrella jotakin vanhemmuudesta ja lapsesta joka tarvitsi huoltajaa. Sanat vain ryöppysivät suustani, en ollut yhtään varma siitä missä oikein menin – olinko liian avoin ja henkilökohtainen...? Kun lopulta suljin suuni puhemies oli hetken hiljaa ja totesi sitten, että täytyyhän lapsella hoitaja olla. Katsoin häntä hölmistyneenä. Olin valmistautunut väittelemään, argumentoimaan, puolustautumaan ja taistelemaan! Nyt se kaikki meni hukkaan tuon lempeän lauseen edessä.”¹⁷²

Varsin negatiivinen puhemiessuhde tuodaan esiin usean haastateltavan suulla. Esimerkiksi Janina Anderssonille suhde oli vaikea, sillä puhemiestöön kuuluva suhtautui hänen imetykseensä eduskunnassa näkyvän kielteisesti kommentoiden asiaa jopa medialle. Andersson piti Niinistöä populistisena, hankalana henkilönä ja sai Uosukaiseltakin negatiivista kohtelua liittyen istumisasentoon: ”Jag minns att jag satt i plenum då när det är en så obekvämlig stol, så satt jag så här på något vis, jag hade liksom lite knäna så här, jag orkade inte sitta. Överhuvudtaget har jag svårt att sitta länge, så skickade hon någon tjänsteman där hela vägen ner och säga att polvet alas.”¹⁷³ Toisaalta Uosukainen myös kohteli Anderssonia hyvin liittyen lastenhoitoon ja puhevuorojen saantiin.

Komsi ja Könkkölä ottivat puhemiehen kanssa yhteen liittyen pukeutumiseen,¹⁷⁴ mutta Könkkölä myös koki, että puhemies ei suhtautunut empaattisesti hänen erityistarpeisiinsa. Könkkölän kotihoito lopetettiin edustajakauden alussa, eikä hän sairaalassa asuessaan pystynyt täysin hoitamaan edustajantointaan, esimerkiksi töihin ehtiminen oli muun muassa kylvetysaikataulun vuoksi hankalaa. Könkkölä lähestyi eduskunnan puhemiestä Pystystä asian suhteen, mutta tapaaminen meni huonosti: ”Pystynen ei tajunnut yhtään, mistä minä puhun. Minä sanoin, että tämä on nyt hankala, kun kansanedustaja on joutunut tilanteeseen, ettei hän faktisesti pysty hoitamaan tehtäviään. Pystynen ei tehnyt mitään. Minä olen kyllä ikuisesti, ei voi sanoa katkera, mutta en koskaan tule unohtamaan sitä.”¹⁷⁵ Könkkölän ystävä sai maksettua tälle avustajan ja sitä kautta hän sai edustajauransa käyntiin, mutta lopettaminen ennen aikaisesta oli erittäin lähellä, Könkkölän mukaan osin

¹⁷² Toivola 2016, 245 – 146.

¹⁷³ Andersson 2018.

¹⁷⁴ Pukeutumiseen liittyviä kokemuksia käsitellään kootusti osana viimeistä lukua.

¹⁷⁵ Könkkölä 2000.

juuri puhemiehen roolin vuoksi: ” Se oli hyvin lähellä, etten minä silloin syksyllä -83 luopunut, koska se kävi henkisesti niin vaikeaksi, - -. Ja alkuvaiheessa oli vielä se, että kukaan ei halunnut auttaa. Minulle vain todettiin, että tämä ei kuulu edes minulle. Ja kun Pystynen oli sellainen hapannaama, niin se oli niin kuin viimeinen niitti siihen sapetukseen.”¹⁷⁶

Oras Tynkkynen puolestaan joutui puhemies Heinäluoman toiminnan seurauksena entistä pahemmin kohun kohteeksi. Tynkkysellä oli venäläisvieraiden tilaisuudessa sateenkaarisolmio ja hän piti se päällään Venäjän politiikkaa kritisoivan puheen. Heinäluoma kutsui Tynkkysen tämän seurauksena keskustelemaan, mutta media muutti keskustelun Tynkkysen mielestä puhutteluksi. Heinäluoma toimi tapauksessa Tynkkysestä tavalla, joka mahdollisti tällaisen tulkinnan: ”Se, että puhemies niin kuin pyytää keskusteluun tällaisella hyvin julkisella tavalla vielä, niin sehän tulkitaan hyvin voimakkaasti, oli tarkoitus sitten kuinka hyvä tahansa. Ja siinä niin kuin Heinäluoma näyttäytyi osapuolena sellaisella tavalla, joka ei niin kuin historiankirjoituksen näkökulmasta ollut kauhean onnistunut.”¹⁷⁷

Kaikki mainitut puhemieskokemukset eivät kuitenkaan olleet negatiivisia. Uosukaisen työtä myös kiiteltiin, toihan hän lastenhoituhuoneen Anderssonin käyttöön ja kohtuullisti työaikoja. Anttilasta yötyön väheneminen oli erittäin positiivinen muutos: ” - - Riitta Uosukaisen ansioksi minä kyllä katsoisin sen, että hän pyrki siistimään tätä yöistuntorytmiä, kun siis ennen kuin hänestä tuli puhemies, niitä yöistuntoja oli vaikka kuinka.”¹⁷⁸ Anttila ei kuitenkaan tuo muiden mainittujen tavoin omaa sosiaalista kokemustaan Uosukaisesta esiin, mutta mainitsee kuitenkin tärkeän roolin työtapojen muuttajana. Puhemies Lipposen kanssa hän kertoo kuitenkin käyneensä hyviä keskusteluja ihmisoikeusasioista, joten hänellä kokemukset puhemiehistä olivat lähtökohtaisen positiivisia.

Myös Paloheimolla oli kaiken kaikkiaan hyvä käsitys kaikista edustaja-aikansa puhemiehistä: ”Minulla on semmoinen yleiskuva, että kaikki puhemiehet sinä aikana kun

¹⁷⁶ Könkkölä 2000.

¹⁷⁷ Tynkkynen 2022.

¹⁷⁸ Anttila 2011.

minä olin siellä, niin ovat olleet kyllä hyviä. Minulla ei ole mitään nokan koputtamista siinä suhteessa, siinä ei minulla ole valittamista yhtään.”¹⁷⁹

Puhemiessuhde voi siis olla merkittäväkin osa kansanedustajakokemusta ja erityisesti korostuen sellaisissa tapauksissa, kun tavalla tai toisella haluaa poiketa totutuista käytänteistä, hoitaa vastasyntyntä suuressa salissa, päästä pyörätuolilla paikasta toiseen tai jäädä miehenä äitiyslomaa vastaavalle vapaajaksolle. Puhemiehen merkitys korkearvoisena käyttäytymisen ja olemisen auktoriteettina, eräänlaisena herra tai rouva eduskuntana, tuntuu nousevan näissä kokemuksissa toistuvasti esiin ja totutusta poikkeaminen voikin olla edustajalle erittäin hankala kokemus.

3.5. Kansanedustaja ja perhe

Kansanedustajan työn ja perhearjen yhdistäminen huoletti monia haastateltavia. Aikaa vievä työ oli tämän suhteen tärkein seikka, perheelle ei jäänyt niin paljon aikaa kuin olisi toivottu. Toinen tärkeä asia on kansanedustajuuden negatiiviset vaikutukset puolisoiden ja lasten elämille suoraan, joita tuotiin esille vähemmän, mutta joita kuitenkin oli.

Soininvaara putosi eduskunnasta yhden kauden jälkeen ja koki eduskunnan ulkopuoliset neljä välivuotta elämänsä onnellisimmiksi: ”Mutta meillä oli kaksi pientä lasta ja me asuimme Katajanokalla, minulla oli siellä erikseen työhuone vuokrattuna, ja se oli hyvin hauskaa aikaa. Ja juuri, kun lapset olivat silloin pieniä, niin se oli oikeastaan aivan erinomainen onni, että se sattui juuri siihen aikaan. Se oli niin hauskaa, että ensin minä olin sitä mieltä, että minä en enää pyri eduskuntaan.”¹⁸⁰

Kansanedustajan puolisoilla saattoi muodostua negatiivinen kuva edustajan työstä kerrottujen tarinoiden myötä, kuten Janina Anderssonin puolisolle: ”Och just det här att man berättar alltid om de negativa sakerna, så som Kim, min man, så hans bild är jättenegativ av riksdagen. För inte sade jag ju någonsin hemma att oj, vad det var en kiva dag.”¹⁸¹

Pienten lasten vanhempana Andersson jättäytyi useimmiten ylimääräisiltä vapaa-ajan menoilta pois ja antoi myös Anni Sinnemäen tuurata itseään eri tilanteissa. Hän ei

¹⁷⁹ Paloheimo 2000.

¹⁸⁰ Soininvaara 2015.

¹⁸¹ Andersson 2018.

myöskään aina osallistunut suuren salin keskusteluihin ja on ylpeä siitä, että priorisoi perhettä ja on myöhemmin kannustanut myös muita samaan: ”Jag har sagt åt någon som hade små barn, som sade att de måste vara alla kvällar där och prata för det är så viktigt, och nog har jag ganska många gånger sagt åt dem att är du helt säker, är du helt säker att du måste vara, för vem är du där.”¹⁸² Eduskunnasta poisjääminenkin liittyi Anderssonilla siihen, että hän ei halunnut olla kansanedustaja koko sitä aikaa, kun lapset asuvat kotona.

Puolisolle syntyneen negatiivisen kuvan vuoksi kansanedustajapuolison ylennykset eivät välttämättä saaneet aina positiivista palautetta kotona: ” No, mieheni - -, jonka kanssa olin mennyt naimisiin aika hiljattain, ei tietysti ollut yhtään ihastunut ajatuksesta, että minusta tulisi puolueen puheenjohtaja.”¹⁸³

Jyrki Kasvi tuo elämäkerrassaan esiin, että hänen vaimonsa tuttavat suhtautuivat tähän osin negatiivisesti miehen kansanedustajuuden tullessa esiin ja tämä yrittikin asiaa peitellä työpaikkaa vaihtaessaan: ”Läheskään kaikki eivät olleet osanneet suhtautua asiaan, ja jotkut olivat jopa turvautuneet suomalaiseen kansallisperinteeseen eli vittuiluun.”¹⁸⁴ Hän oli kuitenkin onnellinen, ettei hänen ala-asteikäistä poikaansa oltu koskaan kiusattu isän ammatin vuoksi, vaikka olikin kuullut myös muunlaisia tarinoita eduskunnassa.

Hassi taas jakaa muiston siitä, kuinka pankkitukineuvottelujen aikaan työ vei niin paljon aikaa, että hän joutui lentelemään Helsingin ja Tampereen välistä matkaa nähdäkseen edes joskus lastaan: ”Siis se on ainoa kausi, jolloin minä olen lentänyt Helsingistä Tampereelle sillä lailla, että minä en ole mistään pitemmältä tulossa vaan ihan vain Helsingistä Tampereelle mennäkseni lentänyt. - - Halusin olla yön kuitenkin kotona, ettei semmoinen teini ole täällä yksin, ja sitten siellä pitkiä päiviä, että se oli rankkaa.”¹⁸⁵

Pulliaisen vaimo joutui töidensä puolesta muuttamaan Savonlinnaan, mutta Pulliainen ei saanut siellä eduskunnan rahoilla käydä, sillä vakinainen koti oli Oulussa. Vaimo oli tilanteeseen pettynyt: ”Hän ei tykännyt yhtään, ja kuka siitä nyt tykkää. Lisäksi siinä sitten kävi sillä tavalla, että lehdistö otti minun lentolippuni ja matkustamiseni erikoiseen

¹⁸² Andersson 2018.

¹⁸³ Hassi 2014.

¹⁸⁴ Kasvi, Jyrki J.J. (2021): Jyrki Kasvin kolme elämää, Docendo, Jyväskylä, 139.

¹⁸⁵ Hassi 2014.

syyniin, ja ilmoitti hankkineensa asiantuntijalausannon, että vaimon luona käynti viikonvaihteessa Savonlinnassa siis, jossa hän vakinaisesti asui, ei ole statuuttien mukaisesti valtion maksettavaa. Elikkä minun pitää maksaa ne reissut itse, ensiksi Savonlinnaan ja Savonlinnasta Helsingin kautta Ouluun ja sitten Oulusta tänne näin. Ja niin kävi sitten, että vuoteen minä en nähnyt vaimoani ollenkaan.”¹⁸⁶

Kokemukset perhesuhteiden yhdistämisestä kansanedustajan työhön ovat enimmäkseen varsin raadollisia. Työ vei edustajilla ajoittain niin paljon aikaa, että puolison tai lasten näkemiseen piti aivan erityisellä tavalla ponnistella. Kuvaavaa onkin, kuinka Soininvaara kokee eduskunnasta putoamisen erityisen onnellisena tapahtumana perheen ja itsensä kannalta, kansanedustajan työ voi siis olla kokemuksellisesti monella tavalla erittäin kuormittava.

Perheen ja kansanedustajuuden yhdistämisen vaikeutta käsittelee myös Anna Kontula. Hän linkittää sen yhteen mainitsemistaan poliittisen pääoman tyypeistä, aikaan. Kontula korostaa kansanedustajan työn valtavaa, osin huonosti ennakoitavaa kiirettä, joka tekee erityisesti pienten lasten vanhempien kansanedustajuudesta usein hyvin haastavaa. Vaikka käytäntöjä on osin muutettu vähemmän iltapainotteisiksi, niin ongelma on edelleen olemassa.¹⁸⁷ Kontula korostaa erityisesti pienten lasten vanhemmuuden ja kansanedustajuuden yhdistämisen vaikeutta, mutta tämän tutkielman aineistossa ongelma ulottuu myös isompien tai aikuisten lasten, puolison ja muun perhe- ja ystäväpiirin kanssa olemiseen. Kokemus siitä, että tavalla tai toisella laiminlyö perheensä työnsä vuoksi on raskas ja hintana suuri vaikutusvaltaisestakin työstä.

3.6 Yhteenveto kansanedustajan sosiaalisista suhteista

Tässä luvussa tarkastelussa olleet sosiaaliset kokemukset ovat kiinnostavan moninaisia. Sosiaalisesti erityisen tärkeänä instituutiona näyttäytyivät valiokunnat. Niissä solmittiin edustajauran tärkeimpiä ystävyys-suhteita, kuten esimerkiksi Toivola korosti, ja pahimpia vihamielisyyksiä, mitä taas Meriläinen toi esille. Yhteisiin matkoihin, pitkiin päiviin ja päätöksiin liittyi huomattavasti erilaisia positiivisia kokemuksia ja negatiivisia yhteentörmäyksiä. Yhdessä vietetyllä ajalla on sosiaaliselle kokemukselle suuri merkitys, mitä valiokuntamuistojen korostuminen myös vahvistaa. Toisaalta teemasta kysyttiin

¹⁸⁶ Pulliainen 2013.

¹⁸⁷ Kontula 2018, 29 – 36.

myös laajasti niin Eduskunnan muistitietoarkiston haastatteluissa kuin omissakin haastatteluissani, mikä painotti valiokuntia entisestään.

Eduskuntaryhmään liittyvät sosiaaliset kokemukset vaihtelivat kausien välillä huomattavasti, mutta kiehtovasti nouseva teema oli kiireen konflikteja vähentävä vaikutus. Hallituksessa, lamassa tai muuten tiukassa paikassa ryhmä hitsaantui yhteen, mutta rauhallisina aikoina saattoivat levottomuudet nostaa päätään. Keskeistä näille muistoille oli se, kuinka vahvasti jokaisen vihreän kansanedustajan kokemusta muista ja itsestään itsenäisinä ajattelijoina korostettiin. Vihreä kansanedustajakokemus saattaakin olla siis astetta itsenäisempi kuin monella muulla puolueella. Puheenjohtajavaihdokset aiheuttivat kitkaa erityisesti Niinistön muuttaessa puheenjohtajan roolia keskeisemmäksi.

Täysistuntosaliin liittyvät kokemukset liittyivät usein vierustoveriin, johon oli yleensä hyvä suhde ja joka kaiken lisäksi oli usein perussuomalainen. Perheen ja työn yhdistäminen havaittiin aina asian esiin noustessa tuskaiseksi ja haastavaksi osaksi kansanedustajuuden sosiaalista kokemusta.

Tässä luvussa tehtiin myös tietoisia rajauksia kansanedustajan sosiaalisten suhteiden käsittelyyn. Eduskunnan vapaa-ajan ryhmiä ja kerhoja ei käsitelty, sillä myös aineistossa ne ohitetaan usein vain mainintana ilman sosiaalisten puolien erittelyä. Myöskään sosiaalisia suhteita äänestäjiin tai kenttäväkeen ei erikseen käsitelty, sillä niissäkin tapauksissa aineistossa liikutaan yleensä yleisellä tasolla. Tässä luvussa valittiin siis painottaa yleisten luonnehdintojen sijaan yksittäisiä henkilösuhteita, joista yksittäisen edustajan sosiaalinen kokemus perimiltään muodostuu.

Yleiseen kansanedustajakokemukseen verraten voisi tulkita, että monet valiokuntatyön, suuren salin, työn ja perheen yhdistämisen kokemukset ovat samanlaisia myös muissa puolueissa, mitä vahvistaa myös osin samankaltaiset havainnot Ollilan ja Kontulan tutkimuksissa.

4 Minä suhteessa instituutioon

Tässä luvussa keskiössä ovat sellaiset kokemukset, jotka suoraan linkittyvät eduskunnan toimintakulttuuriin, sääntöihin, tapoihin ja käytänteisiin. Monia haastattelussa esiin tulleita näihin asioihin liittyviä kokemuksia yhdistää kriittisyys. Vihreä perinne tapojen uudelleenajattelusta ja kyseenalaistamisesta on elänyt vahvana ja se on resonoinut siis vahvasti useiden edustajien kokemuksiin Arkadianmäestä. Luku jakautuu kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa tarkastelussa ovat edustajien näkemykset kokemuksellisesti tärkeäksi havaitusta jakolinjasta: jakautumisesta hallitus- ja oppositioedustajiin. Toisessa osiossa käsitellään julkisuutta ja sen kohdistumista, teema, joka on esimerkiksi uudelleenvalinnan kannalta tärkeä ja joka herätti edustajissa paljon ajatuksia. Kolmannessa osiossa käsitellään sellaisia toimintakulttuuriin liittyviä kokemuksia, jossa vihreät joko kollektiivina tai yksilöinä tekivät toisin, kuin oli totuttu. Tällaisia ovat mainitusti esimerkiksi pukeutuminen ja senioriteettiperiaatteen noudattamatta jättäminen.

4.1 Oppositiokansanedustajan turhauttavat kokemukset

Jakautuminen oppositio- ja hallituskansanedustajiksi vaikutti jokaisen kauden kansanedustajuuteen huomattavasti. Vihreiden käytänteisiin kuului, että hallituksessa oltaessa untuvikoillekin annettiin valtaa ja koko ryhmä pidettiin eduskunnan parhaiten informoituna, jolloin kokemus kansanedustajuudesta hallituksessa oltaessa oli usein varsin positiivinen, jopa tarmokas. Oppositiokokemuksiin liittyi usein pettymyksen tunteet oman vaikutusvallan vähäisyydestä.

Opposition passiivinen rooli oli osalle edustajista voimakkaasti negatiivinen kokemus. Täysistuntosalikeskustelujen liika teatraalisuus ja kaukaisuus päätöksenteosta korostui monella, eikä työtappaa siis koettu oppositiosta käsin kovin mielekkääksi monen edustajan mielestä. Ollilankin tutkimuksessa täysistuntojen teatraalista tai julkisuuspelikeskeistä roolia korostettiin negatiivisessa valossa. Ollila mainitsee näiden kahden negatiivisen vertauksen olleen olemassa jo 1920-luvulla,¹⁸⁸ joten ilmiö on vanha ja tulkiten suhteellisen muuttumaton osa kansanedustajakokemusta.

Tarja Cronberg ei pitänyt oppositiokansanedustajan vaikutusmahdollisuuksista ja kertoo olleen tästä syystä usein poissa paikalta täysistunnoista: ”Budjettiäänestykset olivat

¹⁸⁸ Ollila 2007, 61 – 62.

minusta ihan naurettavia. Molemmissa näissä tapauksissa, lakialoitteissa ja ehkä vähän niissä kirjallisissa kysymyksissäkin ja myös siinä budjettiäänestyksissä, kun hallituksen esitykset menivät aina läpi, niin tuntui vähän siltä, että tämä on ruotsiksi spel på galleriet, että tässä ei ole mitään sisältöä.” Tämä johti hänellä myös toimintaan: ”Mutta se johti siihen, että minä aina johdin poissaolotilastoja. En todellakaan koskaan oikeastaan oppinut kunnioittamaan sitä napin painallusta ja sitten lähdetään heti pois.”¹⁸⁹

Samaa toi esiin myös Janina Andersson: ”Jag menar, det är det mest frustrerande om man skulle sitta 16 år i opposition, bara kunna så att säga ha fiffiga åsikter och nästan ingen påverkningsmöjlighet.”¹⁹⁰

Valiokuntatyön mielekkyyttäkin ryhmän oppositiossa olo ja alussa myös pieni koko saattoivat kokemuksellisesti rajoittaa. Soininvaara tuo juuri tämän esiin: ”Kyllähän siis pienen oppositiopuolueen edustaja nyt aika harvoin äänellään ratkaisee mitään, että tietysti sitä omasta mielestään joskus pystyi vaikuttamaan muitten mielipiteisiin ja sitä kautta tietysti, mutta ei minulla siitä mitään semmoista jättimäistä kertomista ole.”¹⁹¹ Myöhemmin eduskunnasta pudottuaan Soininvaara mainitusti nautti elämästä Arkadianmäen ulkopuolella, mutta meni kuitenkin ehdolle ajateltuaan puolueen menevän varmasti oppositioon, joka ei laittaisi koko elämää uusiksi työtaakan pienuuden takia: ”Sitten minä ajattelin, että no joo, itse asiassa tämmöinen oppositiopuolueen kansanedustaja voi elää aika lokoista elämää siellä ja saa käyttää kaikkia näitä tietopalveluja ja fasiliteetteja, niin että eihän se.”¹⁹² Puolue meni kuitenkin Soininvaaran yllättäen hallitukseen, jossa työsavotta oli äärimmäisen raskas tällä kaudella. Tässä muistossa kuitenkin kiinnostavasti Soininvaara koki, että oppositiossa istuminen olisi omalle elämälle hallitusvastuuta mieluisampi vaihtoehto, sillä hän ehtisi esimerkiksi kirjoittaa kirjaa samalla.

Toisaalta Soininvaara mainitsee myös viihtymisensä huonosti oppositiokansanedustajana ja tämän korostuneen ministeripestin päättymisen jälkeen: ”Tavallaan kun on ollut kaksi vuotta ministerinä, niin on alkanut suhtautua eduskuntaan enemmän tällaisena sikarina, joka haittaa päätöksentekoa, niin se, tai sanotaan, jossa on tämmöisiä piirteitä. - - Ja

¹⁸⁹ Cronberg 2015.

¹⁹⁰ Andersson 2018.

¹⁹¹ Soininvaara 2015.

¹⁹² Soininvaara 2015.

oppositiokansanedustajana minä viihdyin hyvin huonosti, koska minä olen aina sitä mieltä, että hallitus on yleensä oikeassa ja oppositio on yleensä väärässä.”¹⁹³

Oppositioedustajanakin saattoi saada muutoksia aikaan, mistä moni edustaja kokee myös suurta ylpeyttä, mitä tuo esiin esimerkiksi Hannele Luukkainen, joka sai lainsäädäntöön useita muutoksia läpi. Luukkainen kuitenkin huomasi, että hallituksen edustajat eivät pitäneet hänen vaikutusvallastaan, vaan ottivat ainakin yhden aloitteen omiin nimiinsä: ”mutta toinen oli niin, että se otti hallitusta niin koville, että ne teki täsmälleen samansisältöisen esityksen, että ne sai sen omiin nimiin, että se ei tullut mun nimiin. - - Että sellaista politiikka on, mutta mulle oli tärkeää se, että se asia meni läpi eikä se että se tuli mun nimiin. Mutta ne siis ihan kirjoitusvirhettä myöten teki saman aloitteen.”¹⁹⁴

Toisaalta vihreät kollektiivina yrittivät myös tehdä oppositiotyöstä mielekkäämpää, moni mainitsee juuri vihreiden keksineen esimerkiksi varjobudjetin tai vaihtoehtobudjetin. Meriläisestä vaihtoehtobudjetit ja vastaesitykset olivat mielekkäitä työtapoja, joilla saattoi saada julkisuuttakin ja vaikuttaa käytyyn keskusteluun: ”Minä olen pitänyt aina opposition eduskuntaryhmän vuoden tärkeimpänä tapahtumana vaihtoehtobudjettia ja sen ikään kuin valmisteluun osallistuminen oli tärkeää. - - Se [erityinen köyhyyspaketti] oli myöskin semmoinen, joka sitten, kun me olimme kuitenkin vaivautuneet tekemään se huolella ja kunnolla, niin se oli televisio uutisissa ja vaikutti siihen köyhyyspoliittiseen keskusteluun, mitä sillä hetkellä käytiin.”¹⁹⁵

Soininvaarakin korostaa vaihtoehtobudjetin merkitystä: hänen mielestään opposition laatimat varjobudjetit nostavat keskustelun tasoa. Mielestäni ne ovat myös hyvä esimerkki siitä, että miten oppositiokansanedustajuuden kokemukseen ovat kansanedustajat etsineet sisältöä, ahkeruushan oli keskeinen osa monen vihreän kansanedustajaidentiteettiä.

Sosiaalisten suhteiden luvussa tuotiin esiin, että oppositiovuosina vihreiden sisäiset ristiriidat usein korostuivat. Kiireettömyys, epäonnistumiset vaaleissa tai

¹⁹³ Soininvaara 2015.

¹⁹⁴ Luukkainen 2022.

¹⁹⁵ Meriläinen 2014.

hallitusneuvotteluissa ja lyhyet puheenjohtajakaudet johtivat oppositioaikoina usein kärhämöihin, joihin ei hallituksessa ollut aikaa.

4.2 Hallituskokemus – kiirettä ja vaikutusvaltaa

Hallituskokemuksia yhdistää ennen kaikkea kokemus kiireestä. Jo aiemmissa luvuissa on mainittu, kuinka esimerkiksi ministereinä toimineet Brax, Cronberg, Hassi, Sinnemäki ja Soininvaara korostivat ministerinpestin raskasta arkea kukin omalla tavallaan. Työ on kuitenkin yksittäisen edustajan kannalta mielekkäämpää, kun omat ja puolueen pitkäaikaisetkin tavoitteet saattavat täytyä hetkessä, mitä kuvaa Janina Andersson: ”Så det var jätteroligt, att allt det som vi hade hållit på och jobbat med i många, många år, så sedan på några dagar, bang, bang, bang.”¹⁹⁶

Oras Tynkkynenkin mainitsee nauttineensa enemmän hallituspuolueen kansanedustajan työstä: ”Mä sanoisin, et, siis mun luonteeseen sopii paremmin saada aikaan konkreettisia muutoksia, kuin olla oikeassa eli sellainen julistaminen, joka ei johda mihinkään muutoksiin, niin se ei hirveästi puhuttele mua, koska sen vaikuttavuus on usein hyvin vähäinen.”

Samaa korostaa myös Jani Toivola korostaen itsekkin pitäneensä enemmän hallitustyöstä: ”Se tuntuu, vaan jotenkin, että silloin sä yrität, hallituksessa ollessasi yrität rakentaa jotakin, oli se hyvä tai huono rakennelma niin yrität rakentaa jotakin”.¹⁹⁷ Oppositiokansanedustajuuden kokeminen epämielekkäänä työnä korostuu siis myös näissä muistoissa.

4.3 Kokemukset julkisuudesta

Julkisuuteen liittyviä kokemuksia oli haastatteluissa paljon. Merkittävä osa näistä muistoista liittyi erilaisiin väärinymmärryksen kokemuksiin, kohuihin ja muuhun negatiiviseen julkisuuteen, joka harmitti suuresti edustajia. Osa maininnoista oli kuitenkin korostetun positiivisia.

Andersson kertoo median suhtautuneen häneen lähtökohtaisesti myönteisesti jo kampanjointivaiheessa, mahdollistaen läpipääsyn nuorena ehdokkaana: ”Det var just då

¹⁹⁶ Andersson 2018.

¹⁹⁷ Toivola 2022.

som Turkulainen och de här var jättesnälla, överhuvudtaget media var jättesnäll, att utan det skulle det hade det varit helt omöjligt”.¹⁹⁸ Myöhemminkin kansanedustajaurallaan hän koki, että media suhtautuu häneen myönteisesti ja hän sai paljon näkyvyyttä sekä suomenkielisistä, että ruotsinkielisistä julkaisuista.

Soininvaarakin korostaa saaneensa enimmäkseen positiivista julkisuutta: ”Kyllä media kohteli minua erittäin hyvin verrattuna moneen muuhun. Mutta minä väitän, että se oli tästä avoimuudesta peräisin.”¹⁹⁹

Avoimuuden merkitystä hyville kokemuksille mediasta korostivat muutkin. Samaa ohjenuoraa yrittivät noudattaa esimerkiksi Kasvi ja Luukkainen. Luukkaisesta se oli sekä persoonakysymys, että viestinnän opinnoilla saavutettu asenne: ”Mä oon aina ollut semmoinen et mä haluan olla avoin”.²⁰⁰

Ulla Anttila mainitsee, että julkisuus oli hänestä osin sukupuolittunutta: mieskansanedustajat nostettiin asiaosaajaksi, mutta ”monet naiset saavat tätä vaatekaappi- ym. hömppäjulkisuutta helposti, ja sekin on vähän sellainen kaksipiippuinen juttu.”²⁰¹

4.3.1 Vihreät ja uudenlainen julkisuus – blogistien puolue

Kiinnostavan aspektin julkisuuden kokemukseen tuo muuttunut mediaympäristö. Oman aineistoni varhaisimmat kansanedustajat aloittivat aivan erilaisessa tietoteknisessä maailmassa kuin viimeisimmät. 1991 eduskuntaan noussut Luukkainen mainitsee, ettei hänen edustaja-aikanaan ollut vielä internetiä ja matkapuhelimia työntekoa helpottamassa, vaan asiat hoidettiin faksilla. Käsiteltävät asiat muodostivat työpöydän täyteen paperipinoja, joita hallinnoimaan Könkkölä tarvitsi erikseen avustajan tuekseen. Myös eduskunnan tiedonhakupalvelut olivat ennen internetiä varsin arvokkaita edustajille ja Soininvaara mainitsee kyseiset palvelut yhtenä syynä olla jopa ehdolla vuonna 1995. Kokemuksellisesti eri aikojen aukotonta vertailua hankaloittaa tällainen merkittävä muutos työnteossa, tiedonsaannissa ja tehokkuudessa itsessään.

¹⁹⁸ Andersson 2018.

¹⁹⁹ Soininvaara 2015.

²⁰⁰ Luukkainen 2022.

²⁰¹ Anttila 2011.

Tietotekniikka kehittyi tutkimusjaksollani hurjaa tahtia eikä muutoksiin suhtauduttu vain positiivisesti. Vuonna 1997 Hassin avustajaksi tullut Meriläinen oli järkyttynyt kansanedustajien tietoteknisistä taidoista liittyen kokoustekniikan hallintaan, kuten lainaan ensimmäisessä luvussa. Kun matkapuhelimet tulivat eduskuntaan hakulaitteen rinnalle ja lopulta tilalle 2000-luvun alussa, niin kaikki vihreät kansanedustajat eivät olleet asiasta innoissaan, kuten Sinnemäki muistelee: ”Minä ja Erkki Pulliainen emme suostuneet siitä [hakulaitteesta] luopumaan, kunnes sitä järjestelmää lakattiin tukemasta eikä sitä enää ollut olemassa.”²⁰² Vanha ja totuttu tuntui edustajista vain kätevämmältä työkalulta.

Useat edustajat suhtautuivat kuitenkin myös muutoksiin positiivisesti ja niin Soininvaara, Meriläinen, Andersson, Tynkkynen kuin Kasvikin ottivat blogin alustana haltuunsa kansanedustajan työstä viestiäkseen, moni vielä ensimmäisten joukossa. Meriläinen mainitsee oman bloginsa olleen lajissaan ensimmäinen: ”Joo, minä olin ensimmäinen kansanedustaja, joka piti nettipäiväkirjaa. Tuomiojallahan oli tämä hänen kirja-arvostelujulkaisu sitä ennen, mutta se on luonteeltaan niin erilainen, että minun mielestäni sitä ei lasketa.”²⁰³

Myös Andersson mainitsee varhaisen bloginsa ilmaisalustalla: ”Men nog var det ju då redan, jag hade en blogg som var väldigt läst då. Jag började år 2000 med en blogg, men i något skede var den bland de tio mest lästa politiska bloggen i Finland.”²⁰⁴

Soininvaaran viikkokirje ja myöhemmin blogi nousivat myöskin myöhemmin merkittäviksi ja Soininvaarakin kokee muiden tavoin olleensa asiassa aikaisin liikkeellä: ”Sitten minulla oli semmoinen kansanedustajan viikko -kirje, josta se varmaan vähän niin kuin lähti menemään eteenpäin. Mutta minä aloin tässä miettiä, että milloin minä oikein aloitin tehdä sitä, koska tietysti tätä blogimaailmaa ei oikein ollut olemassa, eikä blogialustoja ja muuta sellaista. Minulla jonkinlaiset kotisivut oli olemassa ja minulla siellä kotisivuilla oli tällainen kerran viikossa tehty.”²⁰⁵

²⁰² Sinnemäki 2018.

²⁰³ Meriläinen 2014.

²⁰⁴ Andersson 2018.

²⁰⁵ Soininvaara 2015.

Kasvi pitää oman kasvi.org-verkkosivustonsa perustamista yhtenä ensimmäisen kautensa kohokohtana vuonna 2003. Lukijoita oli Meriläisen ja Anderssonin tavoin paljon ja ilmiö oli 2000-luvun alussa vielä varsin uusi: ”Tällainen poliitikon suora vuorovaikutus äänestäjien kanssa ja blogin ympärille syntynyt verkkoyhteisö olivat 2000-luvun alkupuolella uutta ja kiinnostavaa.”²⁰⁶

Kokemuksellisesti blogi mahdollisti siis suoran, välittömän kommunikaation äänestäjien ja median kanssa muokaten kansanedustajan työtä edustajan niin halutessa aiempaa avoimemmaksi ja viestinnällisemmäksi. Kasvi tuo kirjassaan esiin, että asetelma toi myös uusia eettisiä dilemmoja bloggaavan kansanedustajan kontolle, sillä hän joutui puolustamaan oikeudessakin blogilähteensä lähdesuojaa ja rajaamaan ahdistelun kohteen kasvot pois kuvasta.²⁰⁷

Blogin kokemuksellista merkitystä ei tule siinä mielessä kuitenkaan liioitella, että se olisi ollut ensimmäinen mahdollisuus suoraan kirjalliseen viestintään äänestäjien suuntaan. Esimerkiksi Soininvaara, Paloheimo ja Hassi olivat jo aiemmin näkyviä tietokirjojen ja muiden julkaisujen kirjoittajia, ja Paloheimo uskookin päässeensä eduskuntaan osin teostensa suosion turvin. Blogien ja myöhemmin vain osin aineistooni ehtinyt sosiaalisen median haltuun ottaminen tekivät tällaisesta kansanedustajan viestinnästä kuitenkin huomattavasti nopeampaa.

4.3.2 Kohut – kokemukset massiivisesta negatiivisesta julkisuudesta

Useimmat aineistoni kansanedustajista ovat joutuneet jossakin vaiheessa edustajauraansa oikein merkittävän julkisuuskohun keskelle. Tällaiset kokemukset ovat yleisyyden lisäksi joskus jopa koko edustajaidentiteettiä muovaavia: oma henkinen jaksaminen joutuu koetukselle ja koko uravalinta saattaa ruveta epäilyttämään. Ollila tulkitsee oman aineistonsa pohjalta, että negatiivinen julkisuus on tiedotusvälineiden roolin muuttumisen ja esimerkiksi 1990-luvun laman hankalien päätösten jälkeen kovasti kasvanut. Hän näkee ilmiöinä myös kansanedustajien yksityiselämään liittyvän kiinnostuksen kasvaneen johtaen kansanedustajuuskokemukselle raskaaseen lopputulemaan: ”julkisuus on joltain osin muuttunut sensaatiohakuiseksi.”²⁰⁸

²⁰⁶ Kasvi 2021, 149.

²⁰⁷ Kasvi 2021, 149 – 150.

²⁰⁸ Ollila 2007, 107.

Oma aineistoni on siis pitkälti Ollilankin kuvaaman sensaatiohakuisen julkisuuden aikakaudelta. Tähän on aineistoni valossa helppo yhtyä. Lähes jokainen haastateltava on joutunut skandaalin tai kohun kohteeksi, välillä kokien sen äärimmäisen raskaasti. Väärinymmärryksen kokemus on näissä tapauksissa usein keskiössä.

Rosa Meriläinen joutui kohun keskelle paljastettuaan kokeilleensa kannabista. Julkisuuden intensiivisyys oli niin vahvaa, että Meriläinen yritti paeta toimittajia: ”Minä join sen yhden gintonicin ja sitten se vei minut pitkin niin sanottua Jätteenmäen käytävää, eli minun avustajani hyvä kaveri oli Jätteenmäen entinen avustaja, joka kertoi ja vei minut ikään kuin semmoista sitä eduskunnan ja kirjaston välistä yhdyskäytävää pitkin kirjaston kautta ulos”.²⁰⁹ Meriläinen myös henkilökohtaisesti kehotti puolueen johtoa sanoutumaan hänestä irti ja pelastautumaan siten kohun ikeestä ja joutui työstämään tapahtunutta myös terapiassa.

Satu Hassin tulkittiin kutsuneen blogitekstissä Heidi Hautalaa mehiläiskuningattareksi, joka ei salli muita menestyneitä naisia ympärilleen ja asiasta nousi suuri kohu. Hassi korostaa haastattelussa, että ei ollut tekstiä kirjoittaessa ajatellut nimenomaan Hautalaa, mutta lipsautti vahingossa toimittajan tentatessa, että voi Hautalankin tätä soveltaa. Hassista asia kertoi median toimintatavoista: ”Niin, mutta paljon lööppejä tehdään hyvin vähistä aineksista, ja tämä on yksi niistä.”²¹⁰

Oma alaryhmänsä väärinymmärretyksi tulemisen kokemuksissa ovat erilaiset kansanedustajien etuuksiin liittyvät julkisuuskohut. Usein ne liittyvät esimerkiksi sopeutumiseläkkeisiin tai taksin käyttämiseen. Näitä kohuja on erilaisia, mutta usein niitä yhdistää väärinymmärretyksi ja epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi tulemisen olo.

Janina Anderssonista tuli sopeutumiseläkkeen kasvot, kun selvisi, että Andersson on siihen oikeutettu harvinaisen pitkään noustuaan jo 24-vuotiaana Arkadianmäelle ja todettuaan, että nostaa kyllä tukea joskus, jos tarvitsee: ”Men det är jag för att det var kring mig det började, därför att jag skulle sluta i riksdagen och jag var så ung, och jag hade rätt till det, och jag sade att jo, att jag lyfter den om jag behöver den, så lyfter jag den nog. Så jag fick alltid vara den där bilden där sedan”.²¹¹ Kuva Anderssonista

²⁰⁹ Meriläinen 2014.

²¹⁰ Hassi 2014.

²¹¹ Andersson 2018.

sopeutumiseläkkeen elättinä jäi elämään pitkäksi aikaa ja hän vielä haastatteluhetkelläkin kertoo ottaneensa kolumnistiin yhteyttä, joka virheellisesti väitti hänen sillä eläneet kaikki edustajakauden jälkeiset vuodet. Andersson kertoo muutenkin yrittäneensä ottaa usein yhteyttä tiedotusvälineisiin, jos julkaisuissa oli virheitä, ja siten hän on yrittänyt hillitä negatiivista julkisuutta.

Jani Toivola ajautui vuonna 2018 useaan kokuun liittyen kansanedustajan etujen käyttöön, kuten taksikortin suureen käyttämiseen ja kulukorvausten oikeudettomaan nostamiseen. Hän nostaa tapahtuneen yhdeksi elämänsä rankimmista kokemuksista, jonka keskellä jäi vahvasti yksin ja jossa hän pelkäsi julkisuuden johtavan kurjiin seurauksiin: ”pelkäsin oman turvallisuuteni puolesta, mutta sit tuntu että ei ole ketään kelle mennä ja sanoa, että mä tarviin suojelua”.²¹²

Jyrki Kasvin taksinkäyttö aiheutti tälle negatiivista julkisuutta keväällä 2009. Perheen auto oli puolison työkäytössä ja Kasvi joutui turvautumaan taksiin, sillä uusiutunut rakkosyöpä teki bussin käytöstä mahdotonta rakon kuormituksen vuoksi. Iltalehden selvityksen kovin taksinkäyttäjä oli Kasvi. Hän näkee taksiuutisoinnissa ongelmia, jotakuta on saatettu ohjeistaa käyttämään turvallisuussyistä taksia ja sidosryhmiä aktiivisesti tapaava kansanedustajakin luultavasti joutuu tähän kulkuvälineeseen turvautumaan. Oma taksinkäyttöään hän ei halunnut kuitenkaan kohun ollessa päällä avata: ”En jaksanut lähteä selittämään perheeni opintoja tai sairauteni etenemistä, niissä oli tarpeeksi tekemistä muutenkin, ja joku kuitenkin mutisisi taas selän takana sympatian kalastelusta.”²¹³

Useita kohukokemuksia yhdistää tuntemus siitä, että kohtelu julkisuudessa on kohtuutonta. Kohun koetaan alkavan turhaan tai pienestä asiasta ja paisuvan valtavan mittaiseksi, jolloin esimerkiksi Toivola tuo esiin pelkonsa turvallisuutensa vuoksi. Luukkainen taas vielä vuosikymmeniä edustajauransa jälkeen näkee kuvaansa silloin tällöin Linnan juhlien epäonnistuneiden asujen kollaaseissa minihamekohun pitkänä jälkipyykkinä. Tarpeettomaan tai liian suureksi paisuneeseen kokuun liittyviä tunteitaan sanoittaa osuvasti Oras Tynkkynen, jonka sateenkaarisolmio ja Venäjää kritisoiva puhe johtivat laajaan uutisointiin ja puhutteluksi miellettyyn keskusteluun puhemies

²¹² Toivola 2022.

²¹³ Kasvi 2021, 186.

Heinäluoman kanssa. Tynkkösestä puheen sisällön ja solmion värien kritisointi sai kohtuuttomat mittasuhteet: ”se kohu tuntuu todella ylimitoitetulta, etenkin nyt sitten tänä maailman aikana kun yhä useampi on ymmärtänyt minkä kaltainen sortovalta Venäjällä vallitsee”.²¹⁴

Kokemus kohusta on kokonaisvaltainen ja kohun kohde jää usein yksin. Toivola vertaa tilannetta hurrikaaniin, josta muut haluavat pysyä loitolla, Meriläinen taas itsekin kannusti puheenjohtajistoa irtisanoutumaan itsestään, etteivät itsekin kaadu mukana. Yksinäisyys kohun kohteena olevana edustajana lisää väärinymmärtämisen kokemusta ja rasittaa henkisesti, onkin syytä huomata, että niin Meriläinen kuin Toivolakin jättäytyivät vapaaehtoisesti pois saman vaalikauden jälkeen, jolloin olivat joutuneet merkittävän skandaalin kohteeksi.

Kohun kohdetta kohtaan voi tuntea myös empatiaa ja tällaisiakin kokemuksia aineistossa esiintyy. Esimerkiksi lyhytaikaisen pääministerin Anneli Jäätteenmäen kohtaloa julkisuudessa suri Meriläinen: ”Minähän satuin olemaan sen tilanteen hetkellä Kultarannassa presidentin luona, ja koin sen kyllä niin kuin hyvin surullisena hetkenä, että vaikka olin opposition kansanedustaja, niin kuitenkin, että meidän ensimmäinen naispääministeri kaatui tavallaan tuommoiseen aika turhanaikaiseen kohuun, mihin ei olisi tarvinnut kaatua. Näin vaan sen, että miten tavallaan kysymys on siitä, että tukijat kaikkosivat ympäriltä ja tuommoisessa tilanteessa niin kuin koneisto alkoi toimiakin johtajaansa vastaan. Myös tasavallan presidentti Tarja Halonen itki, että kyllä me olimme kaikki hyvin järkyttyneitä siitä tilanteesta.”²¹⁵ Myös useat vihreät mainitusti puolustivat toisiaan jälkikäteen haastatteluissa, kuten Könkkölä Komsia epäasiallisista kohuista.

4.3.3 Kokemukset väärinymmärtämisestä ja mediakritiikki

Kokemus siitä, että oma pyyteetön ahkeruus nähdään julkisuudessa väärin, on toistuva. Vahva omistautuneisuus työlle tulee monella haastatteluissa esiin ja huoli siitä, että tätä ei ymmärretä, vaan poliitikot nähdään vain pelureina. Kokemus tästä väärinymmärryksestä on vahva ja korostuu esimerkiksi kansanedustajien tuottumukseen julkisuuden kohdistumiseen ja turhiin kohuihin, heidän näkemiseensä vain oman edun tavoittelijoina ja valtapelien merkityksen ylikorostamisena.

²¹⁴ Tynkkynen 2022.

²¹⁵ Meriläinen 2022.

Kontula erittelee eduskunnassa jatkuvasti käytävää konfliktia jo mainitusti kolmeen kategoriaan: kamppailuun vallasta, jonka tarkoituksena on jokaisen edustajan vallan maksimointi, kamppailuun näkyvyydestä, jonka tarkoituksena on mahdollistaa uudelleenvalinta vaalien koittaessa ja kamppailuun politiikan suunnasta, jonka tarkoituksena on sitten edistää niitä omia poliittisia tavoitteitaan eduskunnassa.²¹⁶ Väärinymmärryksen kokemuksissa tuntuvat painottuvan ensiksi mainitun ylikorostaminen, keskimmäisen ymmärtäminen väärin ja viimeisen unohtaminen kokonaan. Edustajat kokevat ajoittain julkisuuden eli näkyvyyden pyörivän niin paljon henkilökohtaisen hyödyn ja valtapelien tasolla, että varsinainen poliittinen ponnistelu jää usein paitsioon.

Negatiivista käsitystä kansanedustajista pohdiskelee esimerkiksi Toivola. Heti hänen aloitettuaan kansanedustajana hän koki häntä arvioivan katseen muuttuneen: ”Se linssi millä ihmiset katto sua oli täysin muuttunut.”²¹⁷ Toivola koki uuden roolin hyvin erilaiseksi kuin aiemman julkisen roolinsa ja yhtä äkkiä moni entinen positiivinen piirre olikin negatiivinen.

Oras Tynkkynen tuo ilmi turhautumistaan omien tekojensa ja kansanedustajien yleensäkin arviointiin julkisuudessa: ”Toinen, mitä mä oon niin kuin jälkeensäkin miettinyt jonkun verran, kun yleinen mielikuva, eikä täysin syyttä, poliitikoista on se, että poliitikot tavoittelee henkilökohtaista valtaa hinnalla millä hyvänsä. Mä en oo itse koskaan samaistunut siihen ajatukseen, vaikka on toki selvää, että valtahan on väline, jolla saavutetaan niitä muutoksia, joita me kaikki ollaan aikanaan politiikkaan lähdetty tekemään.”²¹⁸ Tynkkyselä tämä johti siihen, että hänen oma halunsa jättäytyä sukupuolitasapainon vuoksi pois eduskuntaryhmän puheenjohtajan paikalta kehystettiin hänen syrjäyttämisekseen ja myöskään hänen vetäytymistään Arkadianmäeltä ei lainkaan ymmärretty: ”Jättäydyin eduskunnasta vapaaehtoisesti pois. Ja sitähan myöskään ei noin niin kuin yleisesti ymmärretä erityisen hyvin. Totta kai, jos oletus on se, että jokaisen poliitikon tehtävä on maksimoida oma henkilökohtainen valtansa ja asemansa yhteiskunnassa niin sitä taustaa vasten vaikuttaa irrationaaliselta valinnalta jättäytyä pois

²¹⁶ Kontula 2018, 13.

²¹⁷ Toivola 2022.

²¹⁸ Tynkkynen 2022.

eduskunnasta.”²¹⁹ Tynkkynen kertoo jättäytyneensä eduskuntavaaleista pois, koska koki vieraantuneensa kansasta jo liikaa 11 vuoden kansanedustamisen aikana.

Oman edun tavoittelua vastaan puhuu myös Luukkainen, joka mainitsee palkkansa laskeneen eduskuntaan mennessä: ”Mä en mennyt todellakaan ajaa omia taloudellisia etuja sinne.”²²⁰ Luukkaisesta edustajat jakautuvat neljään kastiin: ”Millä motiivilla sinne eduskuntaan on menty: että ooks sä lähtenyt sinne ajaaksesi yhteiskunnan asioita, Suomen etua, puolueesi etua vai omaa etuasi. Siinä on se mun mielestä se mikä siellä helposti paljastuu.”²²¹ Hän itse koki voimakkaasti menneensä edustamaan juuri Suomen etua yli hallitus-oppositiorajojen tukien hallitustakin lamavuosina.

Vahva tunne tehdyn politiikan merkityksestä korostuu myös kohta käsiteltävissä syömälakkoilijoissa. Vääränlainen, epäoikeudenmukainen politiikka koettiin niin järkyttäväksi, että edustajat kokivat velvollisuudekseen protestoida koko vartalollaan. Tarinat venymisestä johonkin hurjiin suorituksiin politiikan suunnan muuttamiseksi olivat suhteellisen yleisiä. Pulliainen kertoi esimerkiksi jo mainitun tarinan siitä, kuinka syöksyi istuntosaliin suoraan suihkussa vettä valuvana ja suttuisena.

Kansanedustajien väärinymmärryksen kokemuksia yhdistää siis se, että usein he toivoisivat myös heidän idealisminsa ja asiakeskeisen poliittisen tarmonsä välittymistä julkisuudessa, ei ainoastaan heidän valtataistelunsa ja henkilökohtaisen hyötynsä arvioinnin milloin mistäkin saavutuksesta.

4.4. Kokemukset toimintakulttuurin haastamisesta

Tässä alaluvussa käsitellään vihreiden kansanedustajien kokemuksissa korostuvaa eduskunnan toimintakulttuurin haastamista. Senioriteettiperiaatteen noudattamatta jättämistä käsitellään omana kokonaisuutenaan, mutta jälkimmäisessä puoliskossa käsitellään ensin pukeutumista, sitten muita haastamisyrityksiä ja niihin liittyviä kokemuksia. Kaikkia näitä tapoja yhdistää se, että haastamisesta on monet edustajat ottaneet irti ottoa, eivätkä kokemukset näistä yrityksistä olleet edustajien kannalta yhtä mieluisia kuin senioriteettiperiaatteen uhmaamisesta tulleet. Pukeutumisen suhteen kokemukset ovat kuitenkin moninaisempia ja siksi asiaa käsitellään laajemmin.

²¹⁹ Tynkkynen 2022.

²²⁰ Luukkainen 2022.

²²¹ Luukkainen 2022.

4.4.1 Senioriteettiperiaate ja sen puuttuminen

Anna Kontula nostaa tutkivassa teoksessaan senioriteettiperiaatteen yhdeksi keskeisimmistä eduskunnan konfliktia säätelevistä sosiaalisista rakenteista ja säännöistä. Senioriteetti vaikuttaa kaikkeen: istumapaikkaan suuressa salissa, sijoittumiseen ja asemaan valiokunnissa, useimmissa puolueissa asemaan eduskuntaryhmässä ja johtopaikoille pääsemiseen. Vihreät ovat kuitenkin valinneet toisenlaisen strategian eivätkä noudata senioriteettiperiaatetta omissa nimityksissään ja käytännöissään. Tämä vaikuttaa kansanedustajan kokemukseen erittäin olennaisesti: esimerkiksi Tynkkynen ja Luukkainen mainitsevat pääsynsä korkeisiin asemiin, tärkeisiin valiokuntiin ja päätöksentekijöiksi jo ensimmäisellä kansanedustajakaudellaan.

Senioriteettiperiaate ei sanele muissakaan ryhmissä edustajan etenemistä yksinään, mikä lisää sen puuttumisen kiinnostavuutta. Kontula tuo esiin, että senioriteettiperiaatteen lisäksi edustajien keskinäistä nokkimisjärjestystä säätelee myös toinen aspekti, sisäinen asema eduskuntaryhmässä: ”Kansanedustajia yksilöinä määrittävän senioriteetin ohella toinen tärkeä nokkimisjärjestyksen osa on eduskuntaryhmien kautta tapahtuva tehtävä- ja statusjako. - -. Eteneminen eduskunnan nokkimisjärjestyksessä edellyttää kokemuksen kartuttamisen lisäksi oman eduskuntaryhmän luottamuksen voittamista.”²²² Kontulan jaolla vihreiden käytäntöhän siis tarkoittaisi, että eduskuntaryhmän mielipide ratkaisisi etenemisen yksinään, ajallinen eduskunnan sisäinen kokemuksen kartuttaminenhan ei ole vihreiden suosima tapa valita nimityksiään. Tämä tekee vihreiden kansanedustajakokemuksesta suhteessa senioriteettiperiaatteeseen erityisen kiinnostavan, erityisesti pitäen mielessä Kontulan korostamaa senioriteettiperiaatteen konfliktia säätelevää vaikutusta. Vihreät ovat päättäneet jättää konfliktin säätelyn eduskuntaryhmälle, mikä osaltaan varmastikin selittää Oras Tynkkysenkin mainitsevaa tulista keskustelukulttuuria ryhmän sisäisissä keskusteluissa.

Luukkainen pääsi taloustutkijataustaisena korkea-arvoiseen valtiovarainvaliokuntaan heti kansanedustajaksi päästyään: ”Mä sain varsinaisen jäsenen paikan valtiovarainvaliokunnassa, joka oli aivan huippu, koska normaalisti, ainakin siihen mennessä, niin puolueet oli laittanut sinne vaan todella todella kokeneita valtiopäivämiehiä. Jotka oli niin kuin istunut monta monta kautta eduskunnassa ja

²²² Kontula 2018, 74.

tavallaan jonottanut sitä paikkaa sinne valiokuntaan. Mutta kun mä olin kansantaloustieteilijä ja taloustutkija, niin vihreiden ryhmä katso sitä, että kuka on missäkin, mitäkin osaa.”²²³ Tästä vihreästä toimintakulttuurista Luukkainen koki hyötyvänsä ja pääsevänsä koulutustaan vastaaviin tehtäviin.

Sinnemäkikin kuvaa pääsyään jo ensimmäisellä kaudella valtiovarainvaliokuntaan Anderssonin äitiysvapaan ajaksi: ”Se oli sen ajan eduskunnassa epätyypillistä, sellaista että olisiko siellä ollut ketään muuta varsinaisena jäsenenä ensimmäisen kauden kansanedustajaa. Olin silloin myös verojaostossa, joka eduskunnan hierarkiassa on semmoinen, jota pidetään todella (tärkeänä). Siellä nyt ei ainakaan ollut ketään ensimmäisen kauden kansanedustajaa.”²²⁴ Sinnemäki piti valiokuntaa ja jaostoa edustajauransa innostavimpana ja olleensa niissä kuin korkeakoulussa oppimassa parhaimmilta asiantuntijoilta. Sinnemäkikin koki siis nopean nousun raskaaseen sarjaan positiivisena käytäntönä.

Uusien työkollegoiden nosto perinteistä painavampiin pesteihin oli usein itsetarkoitus, Meriläinen esimerkiksi halusi kesken kauden nousseen Sumuvuoren pitävän arvovaltaisen ryhmäpuheenvuoron ja näin tehtiinkin: ”Minä ajattelin, että se olisi niin komeata näyttää, että vihreissä ei ole senioriteettiperiaatetta, että meillä jopa ensimmäisessä kokouksessa, ja näin se kävi. Siitä tuli iso juttu Helsingin Sanomiin, niin pääuutinen oikeastaan siitä istunnosta oli se, että vihreät tekivät tällöisen tempun.”²²⁵

Myös Tynkkynen mainitsee vihreän käytännön poikkeuksellisenä: ”Se, että ensikertalaisena kesken eduskuntakauden ryhmään tullessa pääsi talousvaliokuntaan ja ympäristövaliokunnan varapuheenjohtajaksi ja tosiaan sitten myöhemmin näihin valtioneuvoston kanslian tehtäviin. Niin se oli täysin ennenkuulumatonta muissa eduskuntaryhmissä”. Toisin kuin aiemmin mainitut, niin hän tuo esiin myös käytännön puuttumisen huonoja puolia: ”Jälkeenpäin mun mielestä voi sanoa, että joissakin tehtävissä saattoi olla liian varhain. Enkä siis ehkä nyt osaa arvioida, että olisiko joku muu silloisesta eduskuntaryhmästä ollut välttämättä just parempi joissakin tehtävissä, mutta että kyllä on selvää, että melko ohuella kokemuksella päätyi päättämään aika isoista ja vaikeista asioista.” Tynkkynen mainitsee olleensa esimerkiksi talousvaliokunnassa

²²³ Luukkainen 2022.

²²⁴ Sinnemäki 2018.

²²⁵ Meriläinen 2014.

finanssikriisin aikaan, eikä koe olleensa silloisella kokemuksellaan välttämättä pätevä sellaiseen tehtävään.

Senioriteettiperiaatteen puuttumisesta jonkinlaisia kriittisiä lausuntoja antoi myös Pulliainen, joka jo 1987 eduskuntaan nousseena olisi varmastikin hyötynyt periaatteesta eniten jääden eduskunnasta pois vasta vuonna 2011. Hän esimerkiksi koki Oras Tynkkysen syrjäyttäneen hänet tärkeästä ilmastoasiantuntijan paikasta, vaikka Pulliainen olisi ollut omasta mielestään koulutukseltaan ja kokemukseltaan tehtävään sopivampi. Pulliaisen kokemusta useaa kohtaa haastattelua kuvaa tunne siitä, että hänet on ohitettu ja hän on antanut periksi kovemmille pyrkyreille tärkeille nimityksissä, kuten Haaviston ministeripestin suhteen 1990-luvulla ja Paloheimon tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajuuden kohdalla. Senioriteettiperiaateta ei sanana haastattelussa kuitenkaan mainita, mutta hän tuntuu erityisesti ärtyneen juuri tilanteissa, jossa olisi periaatteen käytöstä hyötynyt muissa ryhmissä. Tämä on mielestäni tärkeä aspekti senioriteettiperiaatteen noudattamatta jättämisen sosiaalisia vaikutuksia, sillä tällaisella muista poikkeavalla käytännöllä on niin voittajansa kuin häviäjensä.

4.4.2 Pukeutuminen

Pukeutuminen on teemana mainittu jo tässä tutkielmassa useita kertoja, eikä syyttä, sillä juuri pukeutumiskoodit johtivat Ville Komsin ja Kalle Könkkölän kansanedustajakaudella merkittävään yhteentörmäykseen muun eduskunnan ja erityisesti sen puhemiehen ja median kanssa 1980-luvulla. Kiinnostavasti tämä yhteentörmäys oli sen verran merkittävä, että se vaikutti myöhempienkin vihreiden kokemuksiin ja valintoihin kansanedustajina. Pukeutumisen miettiminen on ollut siis olennainen osa juuri vihreää kansanedustajuuskokemusta.

Varhaisiin vihreisiin usein liitettyjä piirteitä ovat vapaamielinen pukeutuminen ja virallisemmän, harmaan poliittisen järjestelmän haastaminen. Vihreiden vaalivalvojisissa vuonna 1983 oli Sari Aallon mukaan korostetun rento pukukoodi ja tunnelma, lapsia oli mukana leikkimässä ja poliitikkojen päällä oli rentoja asuja, kuten villapaitoja ja farkkuja. Tämä oli Aallon mukaan tahallista erottumista liituroitapuolueista.²²⁶

²²⁶ Aalto 2018, 196.

Eduskunnassa valittujen edustajien ja heidän avustajiensa totuttuun nähden vapaamielinen pukeutuminen aiheutti kaudella 1983 - 1987 kuitenkin hankaluuksia. Ville Komsin kävely presidentinlinnaan kumisaappaissa ja pukeutuminen eduskunnassa usein villapaitaan, jollainen löytyi takkimuodossa usein myös Kalle Könkkölän päältä. Ryhmän avustajana toiminut Pekka Haavisto taas kuljeskeli Arkadianmäellä villasukkasillaan. Pukukoodin rikkominen kärjistyi eduskunnan puhemiehen antamiin nuhteisiin ja epäonnistuneeseen yritykseen heittää Komsin ulos istuntosalista sekä kansanedustajakaksikon anteeksipyyntöön.

Ville Komsin perkaa tuntojaan pukeutumisskandaalista ja tuo haastattelussaan esiin turhautumisensa asiaan ylipäättään kiinnitettyyn huomioon: ”Totta kai oli niin, että alussa suurinta huomiota kiinnitettiin pukeutumiseeni tai sen sopimattomuuteen. Siis onhan se tietysti niin - joo, joo, joo - että en minä tänä päivänä kulkisi sadesäällä Helsingissä ylimalkaan saappaissa”.²²⁷

Komsista pukeutumisen sääntelyllä puututaan myös asioihin, joihin ei tulisi puuttua: ”Minä jouduin katselemaan jostakin valtiopäiväjärjestyksestä, kun siellä sanotaan, että valtiopäivämies käyttäytyköön hillitysti ja arvokkaasti ja muuta, niin sanon, että se ei voi tarkoittaa sitä, onko minulla kruga kaulassa vai ei. Minä olen lukenut Erwin Goffmanin kirjan Minuuden riistäjät, siis minä tiedän, mitä ihmiselle voidaan tehdä sillä, että se pakotetaan pukeutumaan ihan toiseksi kuin mikä hän on, enkä minä aio siihen suostua, en täällä enkä missään”.²²⁸

Kokemuksellisesti Komsille pukeutumiseen puuttuminen oli puuttumista hänen omaan identiteettinsä. Yllä olevasta sitaatista tuntuu paistavan erilaisuuden, toiseuden kokemus: minun ei anneta pukeutua sellaiseksi kuin olen, vaan samankaltaiseksi kuin muut. Tämä identiteetillinen kokemus erilaisuudesta resonoi siis myös suhteeseen eduskunnan toimintakulttuuriin.

Samaan aikaan kansanedustajana ollut Könkkölä näkee Komsin pukeutumiseen puuttumisen myös kohtuuttomana: ”Sitten tämä pukeutumiskysymys meni myös vähän naurettavaksi, koska Villestä annettiin resupekan kuva, mutta ei hän sellainen ollut, hänhän pukeutui hyvin, tosi siististi, mutta ei pitänyt vaan pukua päällä”.²²⁹

²²⁷ Komsin 2000.

²²⁸ Komsin 2000.

²²⁹ Könkkölä 2000.

Könkkölä tuo myös esiin, että hän ei itsekään käyttänyt pukua, mutta pääsi kollegaansa vähemmällä huomiolla: ”Minä pääsin vähällä, minä käytin villatakkia ja siihen ei koskaan kiinnitetty huomiota. Minua puku ahdistaa”.²³⁰ Pukeutumiskoodiin liittyvät kommervenkit olivat siis varsin näkyvä osa vihreiden ensimmäistä kansanedustajakautta ja olivat kokemuksena molemmille kansanedustajille turhauttavia. Mediahuomio harmitti ja suhde puhemies Pystyseen oli muutenkin hankala, sillä hän suhtautui nihkeästi Könkkölän tarvitsemiin erityispalveluihin.

Kokemus siitä, että epäsoviva pukeutuminen johtaa negatiivisen julkisuuteen ja uskottavuuden kärsimiseen kansanedustajana on tallentunut vihreiden parlamentaariseen kollektiiviseen muistiin. Lukuisat myöhemmät kansanedustajat tuovat esiin tapaansa pukeutua pukukoodin mukaisesti osana pyrkimystään tulla kohdatuksi vakavasti. Muisto Komsin kohuista elää vahvana, vaikkakaan ei ollut viimeinen pukeutumiseen liittyvä kohu vihreiden eduskuntataipaleella, vaan esimerkiksi vaikka Rosa Meriläisen ja Hannele Luukkaisen minihameet aiheuttivat kuohuntaa. Kaikkien vihreiden kokemus eduskuntapukeutumisesta ei kuitenkaan pelkistynyt erottumisen välttelyyn, vaan on ollut 1980-luvun jälkeenkin asuillaan erottuvia vihreitä kansanedustajia, kuten Jyrki Kasvi kanta-aottavine t-paitoineen. On myös syytä korostaa, että osalla pukeutumiseen liittyvät pohdinnat eivät linkittyneet enää Komsin kokemuksiin, vaan tulivat aivan toisista lähtökohdista.

Hannele Luukkainen ja Ville Niinistö kumpikin ottavat selvää irtiotta komsilaiseen pukeutumisen haastamiseen. 1990-luvun alun kansanedustaja Hannele Luukkainen nosti esiin, että pitkällä urallaan ekonomistina hän oli tottunut bisnespukeutumiseen ja osasi pukeutua eduskuntana sopivasti eikä ollut ”semmonen risupartavillapaitatyppi”.²³¹ Luukkaisen perinteinen asenne pukeutumiseen ei ollut kuitenkaan ehkä ajan hengen mukaista vihreää käytöstä ja saattoi johtaa yhteentörmäyksiin vihreiden ruohonjuuritasolla: “Sitten kun ryhmä mua arvioi, niin joku --- oli nostanut esille pointin, et ei mua voi valita, kun mä käytän korkokenkiä. Se oli sitä aikaa. Mä en niin kuin sopinut siihen vihreiden muottiin et miltä vihreiden pitäisi näyttää”.²³² Kokemus on kiinnostava ja kuvaa hyvin niitä ristiriitaisia odotuksia poliittiselta kentältä ja eduskunnasta, joita

²³⁰ Könkkölä 2000.

²³¹ Luukkainen 2022.

²³² Luukkainen 2022.

varhaiset vihreät kohtasivat. Perinteistä pukeutumista vastustava ruohonjuuritaso ja eduskunnan tapakulttuuri olivat siis vielä tässä vaiheessa kovin etäällä toisistaan. Varsinaiseen pukeutumiskohuun kansanedustajana Luukkainen joutui vain pukeuduttuaan Linnan juhlissa minihameeseen.

Luukkaisen ajatus siitä, että ei itse edustanut risupartavillapaitatyyppejä toistuu myös Ville Niinistöllä. Elämäkerrassaan Niinistö kertoo järkyttyneensä vuoden 2002 puoluekokouksessa kohtaamastaan ”häröilystä”, joka pelkistyi hänelle tehottomuudeksi. Hän kuvailee kokoukseen osallistujaa kiinnostavasti: ”Lavalla seisoi pujopartainen mies, joka oli minulle tuttu jostain uutiskuvista. Hän näytti villapaitoineen kliseiseltä äkkiväärältä luonnonsuojelijalta suoraan Kojjärveltä.”²³³ Mies oli siis mahdollisesti kuvaksen perusteella Komsin ja juuri kojjärveläläinen olemus ja puheenparsi herättivät Niinistöä vieraantuneisuutta.

Myös haastattelussa Niinistö kertoo kokeneensa pukeutumisen normien haastamisen sisältäneen vaihtoehtokulttuurin vieraaksi: ”Mä olin nuorena ehkä jäykempi kuin mä oon nykyään, tykkäsin kantaa salkkua ja pitää pikkutakkia päällä, et mä halusin osoittaa sillä olemiselläni ja ulkonäöllä et mut pitää ottaa vakavasti, ja et mulla on vakavia ajatuksia, ja mä haluan et asiat on tehokkaita ja organisoituja ja siinä oli tietty konflikti siihen erilaiseen toimintakulttuuriin.”²³⁴ Kokemuksellisesti vakavalla pukeutumisella erottuminen komsilaisesta traditiosta oli siis osalle edustajista vielä 1990-luvulla ja 2000-luvullakin tärkeää.

Komsin kauden jälkeenkin pukeutumiseen puuttuminen aiheutti vihreille negatiivisia kokemuksia kansanedustajuudesta. Erityisesti Rosa Meriläinen koki kansanedustajaurallaan useita pukeutumiseen liittyviä kohuja ja koki ne raskaina ja itselleen vieraina: ”Minulla oli aina vähän vaikeuksia niiden pukeutumissääntöjen noudattamisessa. Minä en ole kokenut niitä semmoisia asioita koskaan kovin tärkeiksi, että en ole, tai pidän sitä maailmaa pinnallisena ja ulkokultaisena. Mutta naisen osaltahan pukeutumiskoodi on käytännössä hyvin löysä, että miehiä se varmaan enemmän vituttaa, että se pukupakko on niin totaalinen. Naisilla käytännössä on ne pari jotakin juhlaistuntoa,

²³³ Niinistö & Luoma-Aho 2019, 40.

²³⁴ Niinistö 2022.

mihin täytyy mennä musta takki päällä, mitä noudatin kyllä, jos vaan joku muisti minulle siitä kertoa”.²³⁵

Janina Andersson taas koki oman pukeutumisensa kansanedustajuuden alussa muista erottavana tekijänä: ”När alla normalt kommer prydligt dit i sina svarta kläder och ser prydliga ut, alla går och är väldigt så här, och så kommer det någon i sina lila jeans och hippeli hoppeli, jag hade en bebis och vad ska jag göra med ryggsäcken.” Toiseuden tai erilaisuuden kokemus tuntuu välittyvän tässä Anderssonin sitaatissa, nuorena äitinä ja poliittisesti kokemattomana opiskelijana hän pukeutui toisin kuin kokeneemmat kansanedustajat ja se johti erottumiseen massasta, toiseuden ja erilaisuuden kokemushorisontti toistuu taas.

Jyrki Kasvi käytti kiinnostavasti pukeutumista poliittiseen viestintään kantaaottavilla t-paidoilla. Kasvi kertoo elämäkerrassaan, että ei ollut pitänyt kravattia lukion jälkeen, vaan piti puvun takin alla aina t-paitaa, usein jollakin provosoivalla tekstillä varustettuna. Hän harkitsi asustaan luopumista, mutta päätyi pohdintaan, että ei muuta itseään: ”Päätin lopulta, että tällaisena minut on tänne äänestetty ja tyylin radikaali muuttaminen olisi ollut äänestäjien huijaamista.”²³⁶ Kasvin toiminta johti lopulta puhemiehen kritiikkiin ja tiukentuneisiin sääntöihin pukeutumisen suhteen, joten jotakin Komsin ja Könkkölän hengestä oli siis vielä 2010-luvullakin läsnä. Samalla Kasvinkin kokemuksiin tuntuu olennaisesti liittyvän, että hän on erilainen kuin eduskunnan perinteiset pukumiehet ja haluaakin olla.

Jani Toivola yritti kansanedustajan roolin ottamisensa yhteydessä häivyttää omaa tyypillistä erottuvaa pukeutumistaan, sulautua massaan: ”muutin kaiken harmaaksi ja tavallaan yksinkertaiseksi, - - pelkäs hirveen paljon sitä, että on jotenkin erilainen”. Toivolalle pukeutumisen muuttaminen vain eduskuntaan sopeutuakseen tuntui kuitenkin uhalta omalle identiteetille: ”Jos mä häivyttän kaikki merkit omasta persoonastani niin sit multa alkaa kadota oma ääni -- se on tavallaan symbolinen asia, että kaikki olis vaatteista kiinni, mutta tavallaan kaikki ne teot - - kadotan vaan koko ajan enemmän itseäni”. Toivola muuttikin tapaansa ja alkoi myöhemmin kansanedustajana pukeutua enemmän itsensä näköisesti.

²³⁵ Meriläinen 2014.

²³⁶ Kasvi 2021, 218.

Erottumisen välttely oli osa Oras Tynkkynen strategiaa vältellä kansanedustajuuden pelkistyminen vaatetukseen: ”Se missä me ehkä erkaannuin vähän tällaisesta niin kuin vaihtoehtoisesta vihreästä toimintakulttuurista on tällaiset niin kuin ulkoiseen tyyliin liittyvät asiat. Ja siihen on ihan luonteva syykin. Jos sanon ensin tähän alkuun, että sen 11 vuotta mitä mä olin eduskunnassa, niin mulla siis joka päivä töissä kokopuku ja solmio. Eli se oli se johdonmukainen linja ensimmäisestä päivästä viimeiseen päivään.”²³⁷ Tynkkynen kertoo, että edellisen kauden pukeutumiskohut kollegan ympärillä johtivat siihen, että hän ei halunnut oman kansanedustajuuden pelkistyvän pukeutumisskandaaleihin.

Pukeutuminen oli siis teema, joka vaikutti vihreiden kansanedustajien kokemuksiin kahtalaisin tavoin: toisaalta osalle se oli alkuvihreiden esimerkkiäkin mukailen tapa haastaa systeemiä ja ottaa kantaa ja toisaalta osalle taas se ei ollut lainkaan poliittinen aspekti, vaan konservatiivisella pukeutumisella yritettiin saada huomio kiinnittymään pukujen sijasta asioihin ja päästä erottumaan pukeutumisella kohauttaneista kanssavihreistä.

4.4.3 Muita haastamisen tapoja

Erityisesti Komsin ja Könkkölän kaudella vihreät kokeilivat myös monia muita tapoja haastaa eduskunnan toimintakulttuuria. Yksi haaste oli itsessään puolueeksi järjestäytymättömyys, joka päättyi vasta seuraavalla kaudella monien riitojen jälkeen. Könkkölä kertoo kansanedustajakautensa jälkeen olleessa äänestyksessä vastustaneensa muutosta: ”sanotaan näin, että minä kuuluin viiteen niistä, jotka äänestivät puolueen perustamista vastaan. Muistaakseni se oli viisi. Täytyy sanoa, että se asia, mikä minut yllätti, että vihreiden formalistuminen samanlaiseksi kuin kaikki muutkin, on käynyt niin hirvittävän nopeasti, että se häiritsee.”²³⁸

Toinen tapa haastaa kansanedustajana käytäntöjä liittyi kokouskulttuuriin. Komsin ja Könkkölän ryhmä piti muutaman vuoden kaikille avoimia ryhmäkokouksia yrittäen lisätä edustajuuden avoimuutta, mutta kokeilu lopetettiin epäonnistuneena. Kokemukset olivat negatiivisia, kuten Könkkölä osuvasti kuvaa: ”Aluksi se toimi aika hyvin, koska meidän

²³⁷ Tynkkynen 2000.

²³⁸ Könkkölä 2000.

täytyi muutenkin aika lailla pohtia ja keskustella erilaisista asioista. Mutta sitten sinne rupesi kertymään henkilöitä, joilla oli erilaisia mitä todennäköisemmin psyykkisiä häiriöitä, ja ne tilaisuudet menivät ihan mahdottomiksi. Siellä ei enää mitään järkevää keskustelua voinut käydä. Se oli kyllä aika valitettava tällainen yksi idealismin kohta, missä todettiin, että ei se toimi.”²³⁹ Halu uudistaa oli vahva, mutta kansanedustajalle kokemukset kaoottisista viikkokokouksista hankalien henkilöiden kanssa kävivät liian raskaiksi.

Kolmas kiinnostava tapa haastaa vallitsevia käytäntöjä olivat syömälakot. Suomessa suhteellisen harvinaiset poliittiset syömälakot ovat olleet osa vihreiden yllättäviä politiikan tekemisen tapoja erityisesti puolueen varhaisina eduskuntakausina. Ajatus siitä, että ottaa koko vartalonsa mukaan politiikan tekemisen välineeksi on hurja ja eroaa monella tapaa vakiintuneista politiikan tekemisen tavoista. Kontulan esiintuoma kansanedustajalle tärkeä taistelu näkyvyydestä korostuu tässä menetelmässä. Kokemuksena poliittinen syömälakko on kuitenkin kiinnostava ja käytetyn aineiston kansanedustajista Ville Komi, Hannele Luukkainen ja Satu Hassi ovat olleet syömälakossa.

Ville Komi meni kolmen viikon syömälakkoon UNICEF-määrärahojen turvaamiseksi. Komi ei muista mihin nälkälakko johti, ainakin hän koki asettaneensa painetta seuraavaan budjettiin. Komi koki nälkälakon moraaliseksi velvollisuudekseen, sillä pienellä summalla pelastettiin paljon lapsia ja mielenosoituksetkin yrittivät vaikuttaa asiaan: ”Nämä ovat kuitenkin pikkumuruja meidän kokonaisbudjetissamme, ja että tästä voi miljoonien ihmisten henki riippua, puhumattakaan pitemmällä tähtäyksellä, että mihin tämä maapallo menossa. - - Minusta tuntui oikeastaan kauhealta olla sisällä tyytyväisenä ja istua kahvilassa ja todeta, että voi voi, ei sille voinut mitään, että en minä voi muuta kuin solidaarisuudesta näitä ystäviäni kohtaan sopia, että minä en nyt kolmeen viikkoon syö mitään enkä nauti ylipäänsä minkäänlaista ravintoa.”²⁴⁰

Hannele Luukkainen oli yhdessä Heidi Hautalan kanssa syömälakossa Vuotoksen altaan rakentamisen estämiseksi Hautalan aloitteesta. Kokemusta Luukkainen kuvaa näin: ”Se mittas sitä omaa tahtoa, siitähän siinä oli kyse, miten henkinen kantti kestää. Totta kai

²³⁹ Könkkölä 2000.

²⁴⁰ Komi 2000.

meitähän pilkattiin hirveesti ja koko ajan joku huomautti siitä että älä nyt enää, sä oot jo ihan liian laiha.”²⁴¹ Lopulta Luukkainen painoi vähemmän kuin viljasäkki ja kengät putoilivat jalasta kävellessä puhujapönttöön eduskunnassa. Näin rajua itsensä kanssa kilvoittelu poliittisena kokemuksena on perin harvinainen. Hassi ei avaa haastattelussaan syömälakon kokemuksellista ulottuvuutta muutoin, kun että oli siinä Hautalan vahingossa ilmoitettua julkisuuteen hänen olevan mukana.

Mainittujen tapojen lisäksi oli monia muitakin, pienempiä asioita, joilla vihreät haastoivat ja ovat haastaneet vallitsevia käytäntöjä. Komsu ja Könkkölä eivät suostuneet sanomaan arvoisa puhemies, vaan sanoivat aina puhemies, sillä Könkkölän mukaan herroittelu ja rouvittelu tuntui vieraalta. Kiinnostavasti tämä puhumisen haastamisen piirre on tehnyt paluuta vihreisiin nykyisessä vuonna 2019 eduskuntaan nousseessa eduskuntaryhmässä, jossa esimerkiksi Iiris Suomela on kutsunut puhemiestä arvoisaksi puheenjohtajaksi.²⁴² Kokemus siitä, että puhekulttuuria voi vähän haastaa, on siis kenties yhä elossa vihreiden kansanedustajuuskokemuksessa jollain tasolla.

Ryhmäkurin noudattamatta jättäminen on myös haastamiseen linkittyvä traditio, joka on yhä vihreillä käytössä, mutta josta kokemukset olivat suurimmilta osin neutraaleita, kurittomuus siis vain mainittiin faktana. Soininvaaran mukaan ryhmäkurittomuudesta huolimatta ryhmä oli yleensä yhtenäinen: ” Sen ryhmäkurittomuuden jälkeen me olimme kuitenkin yhtenäisimmin käyttäytyvä eduskuntaryhmä. Eli meillä oli sellainen moraalinen ryhmäkuri, että pitää kertoa etukäteen, jos äänestää vastaan, ja sitten pitäisi vielä kertoa, että miksi. Ettei siinä, ei ole ollut.”²⁴³

4.5 Toimintakulttuuri ja kansanedustajakokemus

Tässä luvussa on syvennytty kansanedustajuuskokemuksen ja eduskunnan toimintakulttuurin suhteeseen. Samassa yhteydessä on käsitelty myös median ja eduskunnan välistä toimintakulttuuria yksittäisen edustajan kokemuksen kannalta.

²⁴¹ Luukkainen 2022.

²⁴² Lehto, Mika (19.9.2019): Iiris Suomela kutsui eduskunnan puhemiestä taas puheenjohtajaksi ja sai pyynnön muuttaa tapansa – ”Saa nähdä”, Iltasanomien verkkosivu, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006244123.html>, viitattu 10.6.2022.

²⁴³ Soininvaara 2015.

Hallitus- ja oppositiojako on keskeinen kansanedustajakokemukseen vaikuttava tekijä. Moni edustaja turhautui oppositiossa ja kukoisti hallituksessa. Tämä linkittyy syihin, miksi eduskuntaan mentiin. Halu saada muutosta aikaan ja vaikuttaa lainsäädäntöön tuntui oppositiosta käsin haastavalta. Tähän edustajat keksivät kuitenkin ratkaisuksi esimerkiksi aktiivisuuden oppositiovaliokuntaedustajanakin ja panostamisen vaihtoehtobudjetteihin.

Julkisuuden raadollisuus korostui voimakkaasti julkisuuteen liittyvissä kokemuksissa. Kokemus siitä, että media väärinymmärtää ja vääristää mittasuhteita oli yleinen. Useat olivat joutuneet urallaan merkittävän kohun kohteeksi ja näiden kokemusten intensiivisyys vaihteli. Osa koki kohun uhkana turvallisuudelleen, osa hetkittäisenä harmina. Blogit ja suora kommunikaatio äänestäjien kanssa oli monelle edustajalle mieluisa työtapa ja vihreät olivat tässä edelläkävijöitä.

Vihreiden toimintakulttuurin haastamisista pitkäikäisin ja merkittävin on varmastikin ollut senioriteettiperiaatteen haastaminen. Tämä on tehnyt ensikertalaisten edustajakokemuksista mielekkäämpiä, mutta saattanut myös vähemmissä määrin turhauttaa kokeneempia edustajia. Vihreät haastoivat eduskunnan toimintakulttuuria myös muilla tavoin, mutta kokemukset näistä tavoista olivat huonompia ja vihreät ovat ottaneet irti ottoa varhaisista kansanedustajistaan näissä asioissa.

5 Yhteenveto

Tässä tutkielmassa vihreän kansanedustajuuden kokemuksen ymmärtäminen on ollut kunnianhimoisena tavoitteena. Kokemusta on monesta suunnasta lähestytty, mutta teema ei suinkaan ole yksiselitteisesti käsitelty. Kokeminen on ilmiönä niin laaja ja käytetty aineisto rikas, että samalla aiheella ja aineistolla voisi saada eri painotuksella helposti eri käsityksen kansanedustajuuden kokemuksellisesta puolesta tai ainakin sen keskeisimmistä osatekijöistä.

Nostettuja keskeisiä piirteitä vihreiden kansanedustajuuden kokemuksesta ovat olleet erityisesti edustajan identiteettiin linkittyvät moninaiset kokemukset erilaisuudesta. Edelleen suomalaisella poliittisella kentällä suhteellisen tuore puolue on tuonut Arkadianmäelle edustajia poikkeuksellisista taustoista. Useat lasikatot ovat menneet rikki ja eduskunta on joutunut reagoimaan edustajien uudennlaisiin tarpeisiin. Kokemus näistä kohtaamisista on vaihdellut ja eduskunnan on koettu ajoittain vieroksuvaan erilaisuutta. Ajattelu- ja taustatason erilaisuus nousi myös esiin vihreiden kokemuksissa ja se aiheutti edustajissa myös pettymyksiä, mutta myös uudistamisen intoa. Anne Ollilan tekemiin yleisiin kansanedustajan identiteettityyppeihin verrattuna vihreissä painottuivat erityisesti edelläkävijöiden ja toisinajattelijoiden, mutta varsin laajalti myös pettyneiden ja sankarien identiteetit, kun taas matalan profiilin kansanedustajia vieroksuttiin. Kansalaisaktivismista ponnistavan puolueen kansanedustajat ovat myös olleet keskenään erilaisia ja suhtautuneet vaihtoehtokulttuuriin eri tavoin ja tämäkin on resonoinut kansanedustajakokemukseen.

Sosiaalisia kokemuksia käsittelevässä luvussa tuli esiin kansanedustajan sosiaalinen mielenmaisema. Oma eduskuntaryhmä mahdollisti suuria ystävyksiä, mutta myös tiukkoja taisteluita puolueen suunnasta ja omasta urakehityksestä. Muiden puolueiden edustajista löydettiin usein parhaat ystävät ja valiokuntien sosiaalinen merkitys tuli laajasti esille. Eduskunnan puhemiehen vahva asema kansanedustajan kokemuksen kannalta tuli voimakkaasti esiin käyttäytymistä ja käytäntöjä säätelevänä auktoriteettina. Perheen ja työn yhdistäminen havaittiin Anna Kontulan tutkimuksen tuloksiin yhtyen varsin raskaaksi taakaksi, joka kokemuksena painoi monen haastateltavan mieltä.

Toimintakulttuuriin ja julkisuuteen liittyvät kokemukset olivat moninaisia. Oppositiokansanedustajuus oli monesta turhauttava kokemus, mutta siihenkin moni yritti

keksiä sisältöä. Hallitustyö oli taas kovin kiireistä, mutta eri tavalla motivoivaa yksittäisenkin kansanedustajan kannalta. Julkisuuskohut aiheuttivat monelle suurta harmia ja toivat mukanaan väärinymmärryksen kokemuksia, jopa pelkoa ja häpeää.

Vihreistä käytännöistä kokemukset senioriteettiperiaatteen puuttumisesta olivat lähtökohtaisesti hyviä ja mahdollistivat kiinnostavat ensimmäisetkin kaudet Arkadianmäellä. Useimmista muista toimintakulttuurin haasteista on kuitenkin luovuttu, eivätkä kokemukset niistä olleet siis yhtä hyviä. Pukeutuminen on edelleen edustajan kokemukseen vaikuttava seikka ja vielä 2000-luvullakin esimerkiksi Kasvi ja Toivola kokivat sen normiston osin vieraannuttavina, toisaalta useat ovat myös yrittäneet perinteisellä pukeutumisella välttää juuri erottautumista.

Kokemus kansanedustajuudesta on teemana kiinnostava ja tärkeä myös demokratian kannalta. Millaiset henkilöt politiikkaan ylipäättään uskaltavat mennä ja siellä pysyä on kokemustason ilmiö, samoin työn mielekkääksi tekevien käytäntöjen muotoutuminen. Teema vaatisi mielestäni lisätutkimusta. Vihreiden erityislaatuiseen kokemukseen uudenlaisten ihmisten Arkadianmäelle viejänä vertautuisi myös esimerkiksi merkittävä perussuomalaisien kansanedustajien nousu eduskuntaan 2010-luvulla. Millainen oli heidän kokemuksensa kansanedustajuudesta, eduskunnan toimintakulttuurista ja omasta kansanedustajan identiteetistään? Kokemustaso on vielä pitkälti kartoittamatta.

Monessa tutkitussa teemassa negatiiviset kokemukset painottuvat, erityisesti liittyen perheen ja työn yhdistämiseen, opposition rooliin sekä julkisuuteen. Negatiivisia kokemuksia liittyy myös siihen kuviteltuun katseeseen, jolla kansanedustajat kokevat kansan ja median heitä katselevan. Kokemukset ovat siis osin varsin raadollisia ja herää kysymys, nähdäänkö kansanedustajat julkisuudessa usein yksipuolisen negatiivisessa valossa ja unohdetaan, että he ovat ihmisiä, jotka ovat hyötymisen lisäksi myös saattaneet hävitä paljon kansanedustajaksi tullessaan. Palkka on jopa saattanut laskea ja perhe joutua koviin, niin kuin tässä tutkielmassa on nostettu esille. Tämän tutkielman kokemustasoon keskittyvä ote onkin osaltaan puheenvuoro muidenkin valtakunnan politiikan tasojen kuin valtapelien muistamiselle, sillä kansanedustajuuskokemukseen saattaa sen lisäksi liittyä myös hervotonta huumoria valiokunnassa, vuoteen toisiaan näkemättömiä puolisoja ja niin raskaita päiviä, ettei suihkussa muista onko yö vai päivä.

Lähteet

HAASTATTELUT

Kirjoittajan hallussa

Hannele Luukkaisen haastattelu 14.4.2022. Haastattelijana Alvar Aalto-Setälä.

Ville Niinistön haastattelu 8.3.2022. Haastattelijana Alvar Aalto-Setälä.

Jani Toivolan haastattelu 3.3.2022. Haastattelijana Alvar Aalto-Setälä.

Oras Tynkkysen haastattelu 11.3.2022. Haastattelijana Alvar Aalto-Setälä.

Eduskunnan muistitietoarkiston haastattelut, Eduskunnan kirjasto

Janina Anderssonin haastattelu 20.9.2018. Haastattelijana Sophie Holm.

Ulla Anttilan haastattelu 8.9., 20.9. ja 22.9.2011. Haastattelijana Jorma Kalleonautio.

Tuija Braxin haastattelu 12.5. ja 18.5.2017. Haastattelijana Vesa Koskimaa.

Tarja Cronbergin haastattelu 3.4., 24.4 ja 27.4.2015. Haastattelijana Antti Parpola.

Satu Hassin haastattelu 24.9.2014 ja 12.11.2014. Haastattelijana Joni Krekola.

Ville Komsin haastattelu mahdollisesti 18.9.2000 tai 18.10.2000. Haastattelijana Jorma Kalleonautio.

Kalle Könkkölän haastattelu 7.4.2000. Haastattelijana Jorma Kalleonautio.

Rosa Meriläisen haastattelu 8.12.2014. Haastattelijana Joni Krekola.

Eero Paloheimon haastattelu 27.10.2000. Haastattelijana Jorma Kalleonautio.

Erkki Pulliaisen haastattelu 24.10.2013. Haastattelijana Jorma Kalleonautio.

Anni Sinnemäen haastattelu 3.7.2018, 5.7.2018, 6.7.2018, 21.9.2018 ja 13.12.2018.

Haastattelijana Antti Parpola.

Osmo Soininvaaran haastattelu 22.9. ja 30.9.2015. Haastattelijana Antti Parpola.

MUUT LÄHTEET

Medialähteet ja kotisivut

Eduskunnan muistitietoarkiston verkkosivu: Haastattelun teemarunko.

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eduskunta/arkistonaineistot-tietopaketti/Sivut/Veteraanikansanedustajien-muistitietoarkisto.aspx>, viitattu 7.6.2022.

Eduskunnan verkkosivu: kansanedustajan työ ja tehtävät,

<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/default.aspx>, viitattu 16.10.2021.

Kettle, Martin: Fundis v realos in war for party, 21.09.2005, The Guardianin verkkosivu, <https://www.theguardian.com/politics/2005/sep/21/uk.libdems20051>, viitattu 9.6.2022.

Konttinen, Matti: Ex-pääministeri Juha Sipilä kuvaili valtiovarainministerin pestiä "kansakunnan kusitolpaksi" – Tutkija: Heitto kuvastaa Sipilän katkeruutta, 9.6.2020, Ylen verkkosivu, <https://yle.fi/uutiset/3-11392732>, viitattu 12.6.2022.

Lehto, Mika: Iris Suomela kutsui eduskunnan puhemiestä taas puheenjohtajaksi ja sai pyynnön muuttaa tapansa – ”Saa nähdä”, 19.9.2019, Ilta-Sanomien verkkosivu, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000006244123.html>, viitattu 10.6.2022.

Luukkainen, Hannele: Miten toimin politiikassa? Hannele Luukkaisen kotisivu, <http://hanneleluukkainen.fi/>, viitattu 9.6.2022.

Rautakilpi, Sirkku (2008): Muistitietotutkimus, osana verkkojulkaisusarjaa Tekstejä alan tutkimusmetodologiasta ja -menetelmistä, Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura, <https://www.kasvhistseura.fi/julkaisut/kasvatuksen-historian-ensyklopedia/tekstej%C3%A4-alan-tutkimusmetodologiasta-ja-menetelmist%C3%A4/7>, viitattu 10.11.2021.

Siippainen, Aapo: Nyt tuli päätös: perussuomalaiset siirrettiin istumaan eduskunnan oikeaan nurkkaan, 7.5.2019, Seinäjoen Sanomien verkkosivu, <https://www.seinajoensanomat.fi/paikalliset/1373815>, viitattu 6.6.2022.

Vihreiden verkkosivu: vihreiden vaalimenestys, <https://www.vihreat.fi/vihreiden-vaalimenestys/>, viitattu 10.11.2021.

Pro gradu -tutkielmat

Anttila, Janne (2019): Ensimmäisen kauden edustajat - Keskustan ensimmäisen kauden kansanedustajien asema eduskunnassa kausina 1966-1970, 1987-1991 ja 1991-1995, pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201905292237>.

Jaskari, Onni (2020): Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle, pro gradu -tutkielma, Lääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202011114448>.

Kirjallisuus

Aalto, Sari (2018): *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*, Into Kustannus, Helsinki.

Abrams, Lynn (2016): *Oral History Theory*, Routledge, New York.

Bruner, Edward M. & Turner, Victor W (1986): *The Anthropology of Experience*, University of Illinois Press, Urbana ja Chicago.

Crewe, Emma (2015): *The House of Commons: An Anthropology of MPs at Work*, Bloomsbury Academic, Lontoo.

Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo, Anne; Peltonen, Ulla-Maija (2006): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Graee, Kristiina, Hietala, Marjatta (1994): *Suullista historiaa – Veteraanikansanedustajat haastateltavina*, Eduskunnan kirjaston tutkimuksia ja selvityksiä 1, Eduskunnan kirjasto, Helsinki.

Hassi, Satu (2002): *Tukka hattuhyllyllä*, WSOY, Helsinki.

Hämäläinen, Karo & Stubb, Alexander (2017): *Alex*, Otava, Helsinki.

Kasvi, Jyrki J.J. (2021): *Jyrki Kasvin kolme elämää*, Docendo, Jyväskylä.

Kontula, Anna (2018): *Eduskunta. Ystäviä ja vihamiehiä*, Into Kustannus, Helsinki.

Krekola, Joni (2022): ”Siitä on lähdettävä, että tähän on tultu”. Veteraanikansanedustajien muistitiedon erityispiirteistä, Teoksesta Savolainen, Ulla & Taavetti, Riikka (toim.) 2022 [tulossa]: *Muistitietotutkimuksen paikka: Teoriat, käytännöt ja muutos*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Lindström, Jari (2020): *Syvään päähän*, WSOY, Helsinki.

Niinistö, Ville & Luoma-aho Veera (2019): *Löytöretkeilijä*, Otava, Helsinki.

Ollila, Anne & Paloheimo, Heikki (2007): *Kansanedustajan työ ja arki*, Suomen eduskunta 100 vuotta 5, Edrcita, Helsinki.

Pulkkinen, Marja (2019): *Vihreiden vastahistoria*, Into Kustannus, Helsinki.

Soininvaara, Osmo (2015): *Jäähyväiset eduskunnalle*, Teos, Helsinki.

Toivola, Jani (2016): *Musta tulee isona valkoinen*, Siltala, Helsinki.